

Børns perspektiv i **BØRNESAMTALEN**

- En psykologisk undersøgelse af dilemmaerne ved at inkludere barnets perspektiv til børnesamtalen inden for det kommunale børne-familieområde

SPECIALE

10. semester på psykologi
Aalborg Universitet
Ida Amaia Anguiano Lippert - 20163925

Vejleder: Paula Cavada
Afleveringsdato: 25. maj 2022
Antal tegn med mellemrum: 180.638
Antal normalsider: 75 sider
Studieordning: 2015

“Du må låne mine øjne, men du må ikke tage dem fra mig”

(Tom Andersen, 2005)

Maleri af Jonas Hein Hansen, 2022, fedtfarver. ”A Panther Stops”

I forbindelse med tilblivelsen af dette speciale vil jeg gerne give en stor tak til min vejleder, Paula Cavada, for kompetent, faglige sparring og feedback under hele processen. Desuden vil jeg gerne takke Marianne Lippert Møhl for gennemlæsning af projektet og Jonas Hein Hansen for sparring, gennemlæsning og ikke mindst støtte fra start til slut. Også tak til min studiegruppe for opmuntrende snakke og for at holde humøret oppe undervejs.

Slutteligt en stor tak til mine to informanter, Asta og Bodil, for deres deltagelse og spændende refleksioner på emnet.

Rigtig god læselyst!

Abstract

The purpose of this master thesis is to investigate which dilemmas social workers experience in bringing in the perspective of the child in the “Children’s Conversation”. The existing literature and research on the subject show that social workers are experiencing a lot of different dilemmas, both ethical and practical, and that the regulatory requirements of the Children’s Conversation are not being met in almost 50% of the cases in the past years. This master thesis wishes to gain a bigger understanding on how dilemmas may have an impact on the statistics showing that so many children are not being heard and whose perspective is not being included in the matters. To try to gain a bigger understanding of the field, **the method** chosen in this thesis is the qualitative interview, where two social workers with experience with the Children’s Conversation will be asked to reflect on different matters regarding dilemmas that they experience when including the child's perspective in the conversation. A form of discourse analysis made by Wetherell and Potter was conducted to gain an understanding of the experienced dilemmas, and how they are both constructed by and construct the social worlds. Some of **the most important findings** of the analysis were five interpretative repertoires, which all included different functions, constructions, and variations of the informants. Through the analysis it became clear that also five dilemmas were of great importance: the missing relation between the social worker and the child, including the young children, the power relation, how to both include and protect the child and finally the overall setting of the Children’s Conversation. These dilemmas and interpretative repertoires will form the foundation of the discussion, which will focus on what is taken for granted with the practice of the Children’s Conversation including the fact, that it is mostly done without a caregiver, that children want to open up to a stranger, and the name of the practice. Ideas for alternative ways of doing the Children’s Conversations are presented and discussed based on the dilemmas and truisms. To **conclude** it becomes clear that the dilemmas, that social workers experience when including the child's perspective, are many and that they are very important to reflect on to avoid that the Children’s Conversation is being neglected. It appears that there are several ways to reduce the dilemmas and adjust the conversation to be more child-friendly by always include a caregiver, try to reduce the importance of the power imbalance by meeting the child a couple of times before the actual conversation and to rethink the name of the practice as it is excluding to young children.

Indholdsfortegnelse

I. Indgang	1
Indledning	1
Problemformulering	2
Afgrænsning	2
Læsevejledning	3
II. Børnesamtalens kontekst	4
Børnesamtalen i det kommunale regi.....	4
De praktiske rammer ved samtalen	6
III. Børns perspektiver i en tværfaglig og historisk kontekst	9
FN's børnekonvention.....	9
Bevægelsen fra forskning <i>om</i> børn til forskning <i>med</i> børn.....	10
IV. Børnesamtalen i litteraturen	12
Børnesamtalen og børns perspektiver	12
At tale med børn som professionel.....	14
Dilemmaer for socialrådgivere i børnesamtalen	16
Egne refleksioner	19
V. Metode	20
Det kvalitative interview	20
Interviewguide.....	20
Design	21
Informanterne	22
Procedure.....	22
Etik	23
Socialkonstruktivismen som videnskabsteoretisk ståsted	24
En diskursanalytisk tilgang	26
VI. Empirianalyse	29
"Det kræver en relation-repertoire"	30
Dilemmaet omkring den <i>manglede relation</i>	31
"Barnets sandhed-repertoire"	32
Dilemmaet omkring <i>inddragelsen af de små børn</i>	33
"Vi skal jo være symmetriske-repertoire"	37
Dilemmaet omkring <i>magtforholdet</i>	38
"Barnets bedste-repertoire"	40
Dilemmaet omkring både at <i>skåne og inddrage barnet</i>	40
"Barnets stemme er lille-repertoire"	45

Dilemmaet omkring <i>børnesamtalens rammer</i>	46
Analysens afrunding.....	49
VII. Diskussion	51
Selvfølgeligheder ved børnesamtalen	51
Selvfølgelig skal barnet være alene til børnesamtalen?	51
Selvfølgelig har barnet lyst til at åbne op for en fremmed?	54
Selvfølgelig kaldes det for <i>børnesamtalen</i> ?	57
Idéer til metoder, der kan favne børns perspektiver.....	59
Børnemindmapping - barnets livslandskab	59
Kreative metoder	63
Metodologisk diskussion.....	65
Validitet.....	66
Generaliserbarhed	69
Fremtidig forskning.....	71
VIII. Udgang.....	73
Afslutning.....	73
Pensumopgørelse.....	75
Referenceliste	77

Bilag

- 1) Samtykkeerklæring
- 2) Interviewguide
- 3) Transskribering Asta
- 4) Transskribering Bodil

I. Indgang

Indledning

De kan jo ikke rigtig vide, hvad barnet tænker, hvis de ikke får det at vide.

Og så kan det være, de træffer nogle dumme beslutninger, som barnet vil blive ked af. (Justitsministeriets Forskningskontor, 2011, p. 43)

Ovenstående citat stammer fra en undersøgelse om børns oplevelser med børnesamtalen, hvor et barn nævner konsekvenserne af ikke at blive hørt og forstået, samt at socialrådgiverne ikke kan tage et barns perspektiv uden at tale med barnet først. På trods af, at der ikke findes statistikker på, hvor mange børnesamtaler, der afholdes årligt i Danmark, er tallet for udsatte børn og unge stigende, hvilket kan indikere, at flere og flere børn også deltager i en børnesamtale, da det især er de udsatte børn og unge, der er målgruppen for praksissen (Øvreeide, 2004). I 2019 var tallet for udsatte børn og unge på sit højeste med 52.000, som har været en stigende gruppe hen over de sidste år (Danmarks Statistik, 2019). If. Servicelovens § 48 er det lovpligtigt at inddrage barnet via en børnesamtale inden afgørelsen træffes i den sag, barnet er involveret i. Dette krav blev imidlertid *ikke* overholdt imellem 39-45 % af tilfældene de sidste tre år (Børnesagsbarometret, 2019, 2020, 2021). Det vil sige, at næsten halvdelen af de danske børn, der burde have deltaget i en børnesamtale og givet deres perspektiv på en sag, der vedrører deres eget liv, ikke fik muligheden for det. Disse tal vakte både stor bekymring og undren hos mig og blev årsagen til, at jeg netop valgte at beskæftige mig med dette emne til specialet. Jeg begyndte at tænke, hvad der kunne ligge til grund for denne negligering af børnesamtalen, hvilket ledte mig hen på, at børnesamtalen måtte være et problemfyldt område for de socialrådgivere, der arbejder med praksissen til daglig.

Børnesamtalen i en dansk kontekst er et område, der er blevet undersøgt af flere forskellige instanser såsom myndighederne og socialrådgivere, men det er ikke et emne, der lader til at være blevet undersøgt inden for psykologien. Dette kan anses for værende bemærkelsesværdigt, da psykologien har et stort fokus på børns trivsel, udvikling, familierelationer og også i større og større grad inden for nyere tid på børns perspektiver og rettigheder. Af den årsag findes det relevant at inddrage et psykologisk perspektiv på børnesamtalen for at bidrage til forskningen om emnet. Det er interessant

at undersøge, hvilke nye aspekter af børnesamtalen, der kan belyses med et psykologisk afsæt, og om dette kan bidrage til nye og ikke-belyste områder. Emnets relevans skal også ses i lyset af den store mængde forskning, der er begyndt at beskæftige sig med at inddrage børns perspektiver og se børn som aktive agenter, der er eksperter på eget liv (Greene & Hogan, 2005). At inddrage et barns perspektiv, hvad enten det er i forskning eller til en børnesamtale, indebærer at deres stemmer bliver hørt, set og forstået, og at man anerkender, at barnets perspektiv er hele barnets liv, netop sådan som barnet oplever det (Barnets perspektiv, 2006). Barnets perspektiv vil netop være omdrejningspunktet for dette speciale, hvis primære fokus vil være at undersøge, hvilke dilemmaer, der udspringer af inddragelsen af et barns perspektiv.

Denne afhandling vil altså undersøge praksissen omkring børnesamtalen med et særligt fokus på, hvordan og i hvilken grad børns perspektiv inddrages under samtalerne, og hvilke dilemmaer, der måtte være herved. Det er hurtigt at konkludere, at børns perspektiver ikke er blevet inddraget i omkring halvdelen af tilfældene de sidste år, da de slet ikke blev inddraget i en børnesamtale, men hvordan forholder det sig i de tilfælde, hvor samtalerne er blevet afholdt? Og er det en af årsagerne til, at så mange samtaler ikke bliver afholdt, måske netop at det er svært at inddrage barnets perspektiv?

Problemformulering

Dette speciale vil undersøge følgende problemformulering: *Hvilke dilemmaer oplever socialrådgivere i forbindelse med at inkludere barnets perspektiv til børnesamtalen?* Problemformuleringen tager afsæt i de etiske, praktiske og erfaringsmæssige dilemmaer, socialrådgivere står med, når de skal forsøge at inddrage et barns perspektiv i en børnesamtale inden for det kommunale børne-familieområde.

Afgrænsning

Dette projekt vil som beskrevet i indledningen tage udgangspunkt i empiri fra to ekspertinterviews med erfarne socialrådgivere, der er specialiseret inden for børnesamtaler. Det er relevant at undersøge professionelles syn på, hvordan og i hvilken grad børns perspektiver inddrages i børnesamtalen, men omvendt kunne man argumentere for, at det kræver de involverede børns egen udlægning for at kunne afdække et projekt, der fokuserer på børns perspektiver. Interviews eller samtaler med børn, der tidligere har deltaget i børnesamtaler, er dog blevet fravalgt i dette projekt af

flere årsager, men vigtigst af alt for at skåne barnet for at skulle snakke med endnu en fremmed voksen. Mange af de børn, der har deltaget i en børnesamtale, har også været involveret i en børnefaglig undersøgelse, haft forløb med psykologer og har måske skullet videoafhøres ifm. en retssag. Derfor kan man argumentere for, at det ikke ville være for barnets bedste at deltage i et interview om deres eget syn på børnesamtaler, men i højere grad for dette projekts bedste, hvilket ikke kan retfærdiggøres på et etisk eller medmenneskeligt plan. Af den årsag vil der i dette projekt ikke blive inddraget børns egne perspektiver på at deltage i en børnesamtale.

Specialets problemfelt centrerer sig derfor ikke om barnets oplevelse af at deltage i en børnesamtale, men snarere om konteksten omkring børnesamtalen, hvorfor man kan argumentere for, at det er centralt at inddrage de fagpersoner, der netop beskæftiger sig med disse tematikker. Med inspiration fra socialkonstruktivismen vil de to interviews centrere sig om socialrådgivernes syn på og forståelse af børn, samt deres refleksioner omkring dilemmaer ved børnesamtalen, hvilket efterfølgende vil blive sat i relation til resten af samfundet og de diskurser, der eksisterer om børneinddragelse. Dette fokus betyder dog ikke, at børns perspektiver ikke vil være et centralt tema i projektet - det vil blot blive grebet an på andre måder end direkte fra børnene. Der vil ikke optræde et stort antal informanter, da specialet ikke ønsker at konkludere noget af generaliserende karakter, men snarere ønsker at forstå dilemmaerne omkring børneperspektivet.

Læsevejledning

Specialets første del (afsnit I, II og III) vil give en indledende og redegørende forståelse af specialets problemfelt dvs. det praktiske omkring en børnesamtale samt en indvielse i den historiske og tværfaglige forskning med børn, samt hvordan børnesynet har ændret sig markant inden for den seneste årtier og derved også påvirket vores forståelse af diskursen af en børnesamtale. Projektets anden del (afsnit IV og V) vil med et litteraturreview give et større indblik i den aktuelle forskning og forståelse af børnesamtaler for derefter at redegøre for specialets metode-overvejelser ifm. indhentning af empirien og det videnskabsteoretiske ståsted. Derefter følger specialets bærende del (afsnit VI og VII), der består af en diskursiv analyse af empirien, som derefter overføres til en diskussion af de vigtigste fund. Den afsluttende del af specialet (VIII) vil afrunde projektet med en konklusion.

II. Børnesamtalens kontekst

Dette afsnit vil på et redegørende plan undersøge det praktiske og formelle omkring børnesamtalen i det kommunale regi ift. en overordnet begrebsafklaring, hvornår og i hvilke situationer, der skal udføres en børnesamtale, hvem der udfører den, hvilke børn, der deltager, og hvordan selve samtalen foregår og er bygget op. Derudover vil afsnittet berøre de dilemmaer, socialarbejderne møder ifm. en børnesamtale.

Børnesamtalen i det kommunale regi

Den danske tradition for at føre børnesamtaler kan føres tilbage til 1990 med det såkaldte 'Graversensudvalg', hvilket var en juridisk foranstaltning, der byggede på idéen om, at børn nu skulle inddrages i nogle retslige foranstaltninger (Rask, 2011). Formålet var at retsbeskytte barnet og informere det om en sag på sådan en måde, at barnet kunne forholde sig til sagen og sin del i den. Dette skulle gøres gennem indførelsen af lovkrav om oprettelsen af en børnesag, hvor barnet skulle høres. Dette skete i takt med, at *det nye børnesyn* vandt frem i Danmark i 1980'erne og i 1990'erne, som betragtes som et paradigmeskift i synet på børn, da man nu begyndte at se dem som aktører i eget liv i langt højere grad end før. I 1993 blev lovkravet om børnesagen ændret, således at alle børn over 12 år havde ret til at blive hørt ifm. en sag, og i år 2003 blev loven igen ændret, således at der ikke var en aldersgrænse for, hvor gammelt et barn skulle være for at deltage i en børnesamtale, hvilket nu fremgår under Serviceloven (Rask, 2011)

De danske myndigheder er jf. Servicelovens §48 forpligtet til at afholde en børnesamtale med børn, der er involverede i sagsbehandlinger (Svendsen & Haugaard, 2020). Der skal f.eks. afholdes børnesamtaler ifm. børnefaglige undersøgelser (§50 stk. 3), i underretninger om overgreb (§155 stk. 2) og i andre sociale sager i kommunen som f.eks. skilsmisssager, tvangsfjernelser og aflastning. Derudover siger Serviceloven, at børnesamtalen skal finde sted *inden* der træffes en afgørelse i en sag (Svendsen & Haugaard, 2020). På trods af, at 12-års grænsen blev fjernet i år 2003, er det op til sagsbehandleren selv at vurdere, om de vil inddrage et barn på hvilken som helst alder i en samtale, da socialrådgiveren kan vælge samtalen fra, hvis de vurderer, at barnet ikke er modent nok til at deltage i samtalen. Der er ikke nogen formelle retningslinjer for børnesamtalens rammer på forskellige alderstrin eller helt generelt for samtalen (Much, 2005). På trods af, at der ikke findes nogle generelle krav

til en børnesamtale, bruger mange af de danske kommuner en socialfaglig sagsbehandlingsmetode, der kaldes for *Integrated Children's System* (ICS) (Haugaard & Cardinaal, 2019). Formålet ved at anvende metoden er at sætte barnet i centrum gennem hele sagsforløbet samt at forstå dets behov. Teorien bag ICS bygger på den økologiske systemteori, der lægger vægt på individets interaktion med dets omgivelser, og man kigger derfor meget på barnets samspil med forældre, familie, institution og venner. Derudover bygger ICS også på tilknytningsteori, mentaliseringsteori, traumeteori og resiliensprocesser (Haugaard & Cardinaal, 2019).

If. Bekendtgørelsen 1071. skal børnesamtalen afholdes af en børnesagkyndig, som kan være uddannet enten socialrådgiver, psykiater, pædagog eller psykolog med en efteruddannelse inden for børneområdet (Justitsministeriets Forskningskontor, 2011). Da der er mange fagpersoner, der har lov til at udføre børnesamtaler, vil de fremover her i afhandlingen betegnes som ”sagsbehandleren” de steder, hvor deres præcise profession enten ikke fremgår, eller hvor det ikke er relevant. Pronomenet ’hun’ vil desuden blive brugt ifm. både sagsbehandlere og socialrådgivere, hvis kønnet ikke er kendt. Der er dog en stor overrepræsentation af socialrådgivere, som er den faggruppe, der varetager flest børnesamtaler, hvorfor netop to socialrådgivere er blevet udvalgt til at deltage i specialets empiriindsamling.

Forud for samtalen

De overvejelser, sagsbehandleren typisk vil gøre sig inden samtalestart, er bl.a. samtaleformål, eventuelle punkter fra barnet, de vigtigste aspekter af sagen, som barnet skal involveres i, samt eventuelle loyalitetskonflikter, barnet måtte have forud for samtalen (Svendsen & Haugaard, 2020). Derudover mener Hanne Warming (if. Svendsen & Haugaard, 2020), der arbejder med børneperspektiver i socialt arbejde, at det er essentielt for sagsbehandleren at stille sig selv to spørgsmål, inden samtalen: “Hvilke kompetencer og præferencer har barnet ift. kommunikation?”, og “Hvad tror jeg, at jeg ved om barnet?”. Det første spørgsmål er vigtigt at stille sig selv for at reflektere over barnets alder og modenhed, da der er stor forskel på at snakke med et barn på 14 år, der forstår abstrakt tænkning, sværere ord og har et veludviklet perspektiv på flere områder, sammenlignet med et barn på 5 år, der i højere grad kræver, at sagsbehandleren bruger et sprog, der er enkelt og afspejler barnets hverdag samt undgår udtryk som “for tiden”, da det ofte er et for abstrakt tidsudtryk for mindre børn (Svendsen & Haugaard, 2020). Det andet spørgsmål kan bidrage til at få sagsbehandleren til at udfordre sin egen forforståelse, som hun kan have erhvervet sig

gennem journaler, undersøgelser eller andet, der kan indeholde beskrivelser af barnet, hvilket kan give hende et uhensigtsmæssigt indtryk af barnet forud for samtalen. Derudover mener Warming, at spørgsmålet også kan hjælpe sagsbehandleren til at danne en god grobund for samtalen ved at vise barnet, at hun interesserer sig for det og kan spørge ind til en hobby og på den måde tale i øjenhøjde med barnet (Svendsen & Haugaard, 2020).

De praktiske rammer ved samtalen

I forbindelse med de praktiske rammer omkring børnesamtalen er det vigtigt, at den bliver afholdt et sted, hvor barnet føler sig trygt og er i kendte omgivelser f.eks. i hjemmet, i daginstitutionen eller på skolen, men der er også en chance for, at der kan opstå problematikker omkring spørgsmål fra venner i skolen eller derhjemme fra. Derfor kan det også være en oplagt mulighed at afholde samtalen på sagsbehandlerens kontor eller et andet rum, der er særlig indrettet til formålet (Øvreeide, 2004). Det kunne være et lokale, hvor der hænger børnetegninger på væggene, er stole, der passer til børn, og hvor der er legesager og tegneredskaber. Haldor Øvreeide, der er uddannet psykolog og gennem 25 år har arbejdet med børne- og familiesager, argumenterer for, at det praktiske omkring en børnesamtale afhænger af samtalsformålet. If. Øvreeide (2004) kan en børnesamtale have forskellige agendaer, og han fremhæver følgende typer: de informationsgivende/støttende samtaler samt de undersøgende/afdækkende samtaler.

Ved de informationsgivende/støttende samtaler forsøger sagsbehandleren at afdække barnets umiddelbare og langsigtede behov for at barnet på sigt både kan mestre og forstå sin situation. Børn har ofte en tendens til at opfatte deres nuværende livssituation samt deres primære omsorgspersoner som værende det mest trygge på trods af, at den på lang sigt kan være meget uhensigtsmæssigt for barnet. Barnets livsbetingelser bliver aktualiseret og forklaret og andre alternativer kan blive foreslået og forklaret (Øvreeide, 2004). Denne slags samtaler handler derfor både om at informere barnet samt at støtte dem i beslutninger og tiltag, og de kan med fordel afholdes på kommunens grund for også at hjælpe barnet med at forstå, hvad kommunen er.

Den anden type af samtaler, de undersøgende/afdækkende samtaler, fokuserer i højere grad på, at sagsbehandleren indhenter den information, som vedkommende behøver for at kunne træffe beslutninger og vurderinger, der omhandler barnets liv. Disse slags samtaler har til formål at inddrage barnet og give det mulighed for at

udtrykke sine versioner, følelser og holdninger til vigtige emner i dets hverdag. Det kan være fordelagtigt, at disse samtaler især afholdes steder, hvor barnet føler sig trygt, og som det kender godt (Bergman, 2015). Derudover har barnet mulighed for at have en bisidder med til samtalen, som skal være over 15 år, og som er omfattet af tavshedspligt. Det kan være en pædagog, lærer, forældre, bedsteforældre, søskende eller en anden tryk person fra barnets netværk, der ikke er direkte involveret i sagen. Det er også en mulighed for barnet at modsætte sig tilbuddet om en børnesamtale, hvis det ikke har lyst til at deltage (Bergman, 2015).

Der skal udarbejdes et skriftligt notat om samtalen efter dens afslutning, hvor socialrådgiveren skal oplyse om samtaleens indhold. Sådanne notater har en stor betydning for en sags afgørelse, og de skrevne ord vil have stor indflydelse, hvilket tydeliggør vigtigheden af et velformuleret og velreflekteret notat. Det er også vigtigt at der indgår overvejelser omkring magtforhold, relationen under samtalen og barnets deltagelse. Sagsbehandleren skal desuden gerne bruge citater fra barnet selv, og hvis sagsbehandleren selv tolker på barnets udsagn, skal det tydeligt fremgå, at det er hendes egne tolkninger og ikke barnets udsagn. Bergmann (2015) nævner en artikel fra *Socialrådgiveren* nr. 7 (2014), hvor en 41-årig mand får aktindsigt i sin egen børnesag. Her beskriver han, at udtalelserne fremgår udokumenterede, fordømmende, overfladiske og stigmatiserende, og at han generelt ikke kan genkende det, der er blevet skrevet om ham. Man kan argumentere for, at dette eksempel er med til at belyse vigtigheden af et veludført notat med overvejelser om en række mulige dilemmaer (Bergmann, 2015).

Det er muligt for en kommune og en sagsbehandler at vurdere, at der i nogle tilfælde ikke skal afholdes en børnesamtale. En sagsbehandler må ikke blot undlade at afholde en børnesamtale if. §48 i Serviceloven, men skal redegøre skriftligt for en sådan beslutning. I sager, hvor et barn ikke bliver inddraget, vil det typisk omhandle en vurdering af barnets modenhed og evner til at kunne deltage i en børnesamtale på trods af, at der ikke er nogen nedre aldersgrænse for barnet (Justitsministeriets Forskningskontor, 2011). If. §34 stk. 2 i Forældreansvarsloven er sagsbehandleren ikke forpligtet til at afholde samtalen, hvis hun antager, at barnet tager skade af samtalen, eller hvis det antages som unødvendigt at afholde den. Det kan betragtes som unødvendigt, hvis barnet kort tid forinden har deltaget i en sag, eller hvis forældrene selv er nået til enighed omkring sagen. Barnets alder er if. loven ikke nok til at undlade at afholde en børnesamtale, men hvis barnet på grund af sin alder er ude

af stand til at deltage i en egentlig samtale, må sagsbehandleren forsøge at inddrage barnets perspektiv på anden vis (Justitsministeriets Forskningskontor, 2011).

Familiestyrelsens vejledning for, hvornår der skal afholdes en børnesamtale, lægger bl.a. også vægt på, hvor indgribende sagens afgørelse vil være for barnet, barnets alder og modenhed, om barnet vil kunne forstå konsekvenser af at give sin mening til kende, forældrenes konfliktniveau, om barnet er i stand til at udtrykke sine holdninger, eller om det drejer sig om petitesser, f.eks. hvis der skal ophæves en fælles forældremyndighed, og barnet i forvejen kun bor hos den ene forældre (Justitsministeriets Forskningskontor, 2011). Det er vigtigt at notere sig, at mange af disse formelle rammer samt forbehold om børnesamtalen er op til subjektive vurderinger fra den enkelte sagsbehandler. Mulighederne for f.eks. at vælge ikke at afholde en børnesamtale er ikke sort/hvide og kræver, at den pågældende sagsbehandler trækker på sin erfaring for at træffe en vurdering. Selve de praktiske rammer omkring børnesamtalen er også blot anbefalinger, hvilket betyder, at de fleste beslutninger, på nær de lovmæssige krav, der skal træffes ifm. en børnesamtale, er subjektive beslutninger fra den enkelte sagsbehandler. Man kan forestille sig, at dette lægger et stort pres på sagsbehandleren. Netop disse beslutninger og nærmere de refleksioner og dilemmaer sagsbehandlerne måtte finde herved, er dette speciales fokus.

III. Børns perspektiver i en tværfaglig og historisk kontekst

I dette afsnit vil der blive kastet lys på de samfunds- og forskningsmæssige bevægelser af børns perspektiver, børn som aktive agenter og som eksperter på eget liv. Der vil først blive præsenteret et historisk perspektiv på bevægelsen for dernæst at inddrage det psykologiske felt, sociologien og samfundet generelt.

FN's børnekonvention

FN's konvention om børns rettigheder fra 1989 var på mange måder en milepæl og katalysator for et helt nyt syn på børn både i samfundet og i forskningen af børns liv og udvikling. Konventionen har haft en stor betydning for rammerne om børns opvækst i den vestlige del af verden, da den argumenterer for, at børn også har rettigheder til bl.a. at få deres basale behov opfyldt, retten til beskyttelse og ikke mindst retten til at deltage som agenter og subjekter i eget liv (Jørgensen & Kampmann, 2000). I konventionens artikel 12 beskrives der:

Deltagerstaterne skal sikre et barn, der er i stand til at udforme sine egne synspunkter, retten til frit at udtrykke disse synspunkter i alle forhold, der vedrører barnet; barnets synspunkter skal tillægges passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed (Jørgensen & Kampmann, 2000 p. 11)

Uddraget fra konventionen lægger vægt på, børn ikke kun er subjekter, men også stadig objekter, der kræver voksnes beskyttelse og omsorg. Med subjekter menes der, at børn altid ved bedst i forhold til spørgsmål, der handler om deres følelser, tilknytning, og hvordan de har det, og en sagsbehandler burde derfor ikke ytre, at hun ved bedre end barnet. Dette kan dog skabe en lang række dilemmaer. Skal en sagsbehandler lytte til den 14-årige dreng, der gerne vil blive boende hjemme hos sine forældre, når sagsbehandleren ved, at begge forældre har et stof- og alkoholmisbrug og ikke kan tage ordentligt vare på drengen? Hvordan beskytter man barnet som objekt samtidig med, at man lytter til det, behandler det som subjekt og går ud fra, at det ved bedst? (Jørgensen & Kampmann, 2000). Disse spørgsmål, der udspringer af konventionens udsagn om børn som værende både subjekter og objekter, har været med til at inspirere specialets fokus og problemfelter.

Bevægelsen fra forskning *om* børn til forskning *med* børn

Med FN's børnekonvention skete der også en stor ændring i forskningen om børns liv. Man kan beskrive skiftet fra den ældre forskning og den nyere forskning med to umiddelbart enslydende udtryk, der dog har meget forskellig betydning: forskning med a 'Child's perspective' og forskning med 'Children's perspectives'. I child's perspective-forskningen er det typisk forskeren, der forsøger at forstå barnets liv, hverdag, udvikling og følelser, hvorimod Children's perspectives-forskningen *repræsenterer* børns perspektiver og oplevelser, sådan som børnene selv forstår dem (Sommer, Samuelsson & Hundeide, 2010). For at forstå denne udvikling er det relevant med et kort, historisk overblik over synet på børn inden for den vestlige forskning. Greene og Hogan (2005) mener, at de forrige århundredes syn på børn som mindre værd end voksne, dvs. børn som 'human-becomings' og ikke som 'human-beings' har haft stor indflydelse på forskningen af børn inden for psykologien og især den tidlige og traditionelle udviklingspsykologi.

If. Greene og Hogan (2005) har det traditionelle udviklingspsykologiske fokus været på børns udvikling af kognitive færdigheder, og hvordan en positiv udvikling kan faciliteres. Udviklingspsykologien er blevet influeret af positivismen, der har rødder i det naturvidenskabelige og medicinske felt (Hedegaard & Flear, 2008). I tråd med dette har udviklingsteoretikere haft stort fokus på at undersøge forskellige variable såsom f.eks. kognition for at teste børns viden og færdigheder i isolerede eksperiment-kontekster. Denne slags undersøgelser er senere blevet kritiseret for ikke at tage forbehold for de kulturelle, samfundsmæssige og historiske kontekster (Hedegaard & Flear, 2008). Barnet er i udviklingspsykologien blev set på som et objekt, som kan adskilles fra konteksten og stadig vise sin 'sande natur'. Nyere kritikere kalder barnet i den traditionelle udviklingspsykologi for 'the context-free child' (Greene & Hogan, 2005).

Et andet kritikpunkt af det traditionelle syn på børn bygger på tanken om, at voksne allerede har været igennem barndommen og derfor er eksperter på området. Kritikere kalder barnet i dette syn for 'the predictable child', der desuden også bygger på antagelsen om, at alle børn udvikler sig i samme tempo og lineært i specifikke udviklingstrin. Alt i alt kan man argumentere for, at man anså barnet for at være 'an irrelevant child', da den gamle udviklingspsykologi ikke mente, at børn havde noget særlig vigtigt at bidrage med til forskningen om dem selv (Greene & Hogan, 2005).

Grundet dette syn på børn stammer meget viden om børn fra observation, proxy-spørgeskemaer og instruerede interviews. Disse metoder kan man tale for alle er metoder, der er voksen-centrerede og biased, i og med at metoderne er lavet af voksne til voksne. Kritikere hævder, at barnet i klassisk udviklingspsykologi er blevet behandlet som et forskningsobjekt, hvor dets subjektive oplevelser og livsverden er blevet ignoreret. Dette efterlod også barnet i en position som human-becoming og derfor i et mangelperspektiv sammenlignet med den voksne. Børn blev anset som værende mindre værd - både if. menneskerettigheder, i forskningen og i samfundet (Greene og Hogan, 2005).

Inden for sociologien begyndte flere sociologer at tage afstand til dette syn på børn, og de kritiserede psykologien som felt: "*It is within this model that we encounter the unholy alliance between the human sciences and human nature. Psychology ... firmly colonized childhood in a pact with medicine, education and government agencies*" (James, Jenks & Prout, 1998 if. Greene, 2012, p. 11). I slutningen af 1900-tallet startede en strømning af 'The new sociology of childhood', der tog afstand fra det traditionelle syn på børn og udviklingspsykologien og i højere grad begyndte at se børn som subjekter og eksperter i eget liv, der har vigtige ting at bidrage med i forskningen. De begyndte også at anskue barndommen som social konstrueret og ikke kun som biologisk funderet (Greene, 2012). Sociologiens opgør med det ældre børnesyn har også inspireret nyere grene af psykologien som f.eks. den kulturhistoriske psykologi og cultural psychology, der i højere grad laver forskning *med* børn og ikke *om* børn og derved har et børnesyn, der læner sig mere op ad children's perspectives-tankegangen med fokus på den måde, som børn opfatter deres livsverden på (Greene, 2012).

Denne nyere forskning trækker tråde til det forrige afsnit om påvirkningen af samfundets syn på børn efter FN's børnekonvention. Det afspejler også servicelovens krav om børns rettigheder til at deltage i en børnesamtale for at kunne give deres perspektiv på en sag, og at børn ses som eksperter på eget liv og derfor skal høres inden der bliver truffet beslutninger, der påvirker barnets hverdag og liv.

IV. Børnesamtalen i litteraturen

Dette afsnit vil give et indblik i den aktuelle og eksisterende litteratur og forskning inden for området. Der vil ikke optræde et systematisk, udtømmende litteraturreview, da det ikke er specialets formål. Idéen er snarere at præsentere og diskutere diverse relevante bøger og artikler. Der er blevet foretaget systematiske søgninger bl.a. på Aalborg Universitetsbibliotek, Google Scholar, Psycinfo m.fl., men der findes et meget begrænset udvalg af danske forskningsartikler om børnesamtaler. Der er ikke blevet lavet søgninger om børnesamtaler i udlandet, da praksissen formodes at være væsentligt anderledes end den danske, som dette projekt fokuserer på, men der er anvendt litteratur fra andre skandinaviske lande, da praksissen omkring børnesamtalen og børnesynet har mange ligheder med det danske. Der er blevet fundet mange bøger om emnet og en række sociologiske artikler, som i dette afsnit vil blive præsenteret i forskellige temaer, der alle omhandler børnesamtalen, men som har forskellige fokuspunkter.

Børnesamtalen og børns perspektiver

Der findes allerede en del bøger om børnesamtalen på et generelt plan, hvor forfattere i forskellig grad diskuterer børnesamtalens praksis (Øvreeide, 2004; Warming, 2011), men det er derimod vanskeligere at finde undersøgelser om emnet, der undersøger hvordan børns perspektiver inddrages til en børnesamtale. Det er på trods af, at man kan argumentere for, at sådanne undersøgelser måtte være meget relevante og kunne have stor praktisk anvendelse i kommuner, der lige nu har svært ved at leve op til kravene for børnesamtalens afholdelse (Ankestyrelsen, 2019; Ankestyrelsen 2020; Ankestyrelsen 2021). En af de få, der har undersøgt dette, er Lisbeth Rask, der bl.a. med sin undersøgelse argumenterer for, at den historiske, samfundsmæssige og kulturelle kontekst afgør rammerne for en børnesamtale, og at diskursen derved sætter et stort præg på børnesamtalens praksis. En socialrådgivers dominerende idéer om f.eks. en god eller en dårlig barndom er af afgørende karakter for praksissen (Rask, 2011).

Da børns perspektiver og barnets bedste er emner, der via Børnekonventionen og Serviceloven i Danmark lige nu er vigtige, sætter dette også sit præg på børnesamtalen. For at forstå dynamikken mellem sagsbehandler og barn er det vigtigt at have disse aspekter omkring historisk kontekst samt diskurs in mente, hvilket Rask

sætter fokus på gennem undersøgelsen. Rask konkluderer, at de interviewede børn generelt er tilfredse med samtalerne, selv når deres mening ikke kan imødekommes, føler de sig stadig lyttet til og forstået. Sagsbehandlerne gav udtryk for, at de på nogle områder, f.eks. de yngste børn, incest-ramte børn samt børn, der fremtræder afvisende/stille, følte en faglig usikkerhed og derved havde svært ved at inddrage disse børns perspektiv fyldestgørende (Rask, 2011). I hendes undersøgelse deltog 7 børn i aldersgruppen 9-16 år til et interview, der alle havde det til fælles, at de har været til en eller flere børnesamtaler tidligere i deres liv. Derudover deltog 21 sagsbehandlere, der til dagligt arbejder med børn og unge og udfører børnesamtaler. På trods af, at studiet er af kvalitativ karakter, har undersøgelsen et relativt stort empirisk grundlag, hvilket gør den interessant at medbringe i dette litteraturreview. Alle interviews var semistrukturerede og udarbejdet gennem en interviewguide, der havde til formål at undersøge informantens synspunkt og refleksioner omkring det at inddrage børns perspektiver under børnesamtalen (Rask, 2011).

En anden forsker, der har lavet en lignende undersøgelse, dog kun med fokus på børns perspektiver på børnesamtalen, er Birgitte Roth Hansen. Først og fremmest konkluderer Hansen (2003), at børn ønsker at blive inkluderet på trods af, at det kan være vanskeligt og ubehageligt at snakke om svære emner med en fremmed. Ifm. spørgsmål angående børns rettigheder, svarede kun ét af børnene, at han kunne huske, at han var blevet fortalt ved samtalens indledning, at han ikke behøvede at svare på spørgsmål, han ikke ønskede at svare på, hvilket han så som en stor lettelse (Hansen, 2003). Desuden fortæller et andet barn, at han ikke fik at vide, hvad en sagsbehandler var, eller hvorfor han skulle snakke med hende:

Int.: ”Jeg tænker på, om hun måske startede med at fortælle, hvorfor hun kom for at snakke med dig, så du kunne vide, hvad det hele gik ud på?”

Barn: ”Nej det gjorde hun ikke, det tror jeg nok jeg ville have lagt mærke til, hvis hun havde, og egentlig er det lidt åndssvagt, at de ikke gør det, for det er da ikke sikkert man selv ved det. Jeg tror bare, jeg efterhånden fandt ud af det, men egentlig ved jeg stadigvæk ikke helt, hvorfor hun egentlig ville tale med mig“ (Hansen, 2003, p. 4)

Man kan argumentere for, at det må være vanskeligt for et barn at indgå i en samtale på lige fod med sagsbehandleren, når barnet hverken kender til rammerne for

samtalen, årsagen til samtalen eller samtalens karakter. På trods af, at alle børnene beretter, at de var nervøse forud for og under samtalen, blev kun ét af børnene spurgt ind til deres følelser og emotionelle tilstand (Hansen, 2003). To af børnene, der skulle anbringes uden for hjemmet på et børnehjem fortæller, at de ikke fik forklaret, hvordan et børnehjem i dagens Danmark fungerer, og at de forestillede sig store sovesale, tremmer for vinduerne, for lidt mad og vold fra de ansatte. Man må gå ud fra, at sagsbehandleren prioriterede andre ting i samtalen end at forklare om børnehjem. Dette kan være med til at belyse, at en sagsbehandler eller en voksen ikke kan gå ud fra, at de ved, hvad der går gennem hovedet på barnet, og at det derfor er nødvendigt at bringe barnets perspektiv med ind i samtalen. Såfremt socialrådgiveren havde lagt sin egen forforståelse til side og spurgt barnet, om det vidste noget om børnehjem eller lignende, kunne barnet havde delt sine bekymringer og følt sig mere set idet deres perspektiv blev hørt (Hansen, 2003).

Børnene i undersøgelsen havde en generel holdning til, at de til en vis grad blev inddraget i beslutningerne om deres liv, f.eks. rammerne for et anbringelsessted, hvor de skulle hen i weekender og ferier m.m. Dog følte de sig ikke inddraget i samtalen, hvis de ikke følte, at de blev lyttet til, hvis deres holdning efterspørges, men de senere finder ud af, at beslutningen var truffet på forhånd, og hvis de har deltaget på falske præmisser og samtalen ikke stemmer overens med den virkelighed, der møder dem efter sagens afslutning (Hansen, 2003). Undersøgelsen bygger på samtaler med fem anbragte børn i alderen 9-14 år og deres oplevelser af at have deltaget i børnesamtaler, og hvilke oplevelser, positive såvel som negative, de fandt betydningsfulde i interaktionen med sagsbehandleren (Hansen, 2003).

At tale med børn som professionel

Et andet vigtigt emne, der går igen i litteraturen om børnesamtale, er den professionelles rolle, som har stor betydning for barnets oplevelse af at have været til børnesamtale. Det er op til sagsbehandleren at skabe et trygt rum, hvor barnet kan fortælle om sit liv og snakke om svære emner. På trods af, at der er to individer til stede under samtalen, er det den voksnes ansvar, at rammerne omkring og under samtalen er behagelige og trygge. Meget litteratur viser dog, at mange sagsbehandlere kan have det svært i rollen som samtalepartner med et barn. Dette emne behandles i *Forskning og socialt arbejde med udsatte børn og unge - en antologi*, som fokuserer på den professionelles rolle under en børnesamtale (Munch, 2005). Der diskuteres bl.a.

hvilke kompetencer, der er vigtige for sagsbehandleren at besidde: at kunne forsøge at nærme sig barnets perspektiv, at kende egen påvirkning af samtalen og at have en kundskabsbaseret viden om børn (Munch, 2005).

Forfatterne argumenterer for, at det at kunne inddrage barnets perspektiv i samtalen, netop er "kunsten", men at det også er noget, der er meget vanskeligt for mange sagsbehandlere. Hvert barn kræver en unik samtale, og det kan være vanskeligt at tilpasse hver samtale til et specifikt barn i en travl arbejdsuge (Munch, 2005). I år 2003-2004 iværksatte Socialministeriet et pilotprojekt ved navn *Barnets Bedste* til myndighedspersoner, der arbejder med udsatte børn og unge. Efter kurset, der også omhandlede børnesamtaler, meddelte flere af deltagerne, at de nu afholdte flere børnesamtaler, da de var blevet tryggere i deres arbejde med børn, og at kvaliteten i samtalerne var blevet væsentligt højere (Munch, 2005).

En anden meget fremtrædende forsker inden for feltet er Øvreeide, som blev præsenteret i afsnittet om de praktiske rammer omkring børnesamtalen. I sin bog *At tale med børn - samtalen som redskab i børnesager* (2004) kommer han ind på flere interessante emner såsom samtalemotodiske principper og børns kommunikative udvikling, men især også den professionelles rolle i samtalen og forløbene med udsatte børn og unge, som der vil blive fokuseret på i dette afsnit. Øvreeide argumenterer gennem hele bogen for, at sagsbehandlerens måde at være i samtalen på, har meget stor betydning for alle aspekter af børnesamtalen. For sagsbehandlerne er deres egen emotionelle påvirkning yderst vigtig, og de kan reflektere over spørgsmål såsom:

Trækker jeg mig af skræk for at tilføje barnet yderligere skade? Går jeg direkte ind og involverer mig i omsorgen for barnet? Hvordan reagerer jeg over for børn, som jeg ikke synes om, men som jeg alligevel skal arbejde med? Bliver jeg aggressiv over for dem, som jeg synes svigter barnet? (Øvreeide, 2004, p. 37).

Øvreeide (2004) argumenterer for, at det er af afgørende betydning, at sagsbehandleren kan overskue sine egne følelsesmæssige reaktioner for at kunne skabe en god kontakt med barnet. Ikke kun det nonverbale kropssprog og ansigtsmimik kan afspejle vores følelser, men også de ord og vendinger, vi bruger. I nedenstående eksempel afslører sagsbehandleren (S) sit ubehag for det, som barnet (B) fortæller, hvilket påvirker samtalen, og afbryder barnet i sin fortælling:

B: "Og så lå mor stille - og hun råbte ikke mere"

S: "Uha, det var da forfærdeligt"

Tavshed.

S: "Blev du bange?"

Tavshed.

S: "Så blev du vel rigtig bange?"

B: "Ja"

(Øvreeide, 2004, p. 39).

Barnet i ovenstående samtale kan if. Øvreeide have haft det skidt med at udsætte sagsbehandleren for ubehag, og at sagsbehandleren måske ikke kunne rumme historien. Derfor argumenterer Øvreeide for, at sagsbehandlere fokuserer på at gentage barnets ord for derved at vise, at temaet og udtryksformer er acceptable. Det er ikke meningen, at sagsbehandleren skal kontrollere sine følelser, men derimod at de skal arbejde med, hvilke adfærdsmæssige udtryk følelserne får samt i hvilken sammenhæng, de kommer til udtryk i (Øvreeide, 2004).

Dilemmaer for socialrådgivere i børnesamtalen

Som tidligere nævnt i dette speciale er det allerede tydeligt, at sagsbehandlere kan stå med mange dilemmaer ifm. børnesamtalen. Karen-Asta Bo og Ingrid Gehl, henholdsvis socialrådgiver og psykolog, beskæftiger sig med netop disse problematikker. I deres artikel fra 2003 diskuterer de nogle af de dilemmaer, sagsbehandlere kan stå i, og hvordan disse kan imødekommes gennem undervisning. Forfatterne tager udgangspunkt i det faktum, at børn ikke inddrages så meget, som de burde, når deres sager behandles af kommunen, og de argumenterer bl.a. for, at årsagerne til dette kan afspejle organisatoriske og tidsmæssige vanskeligheder, men også en manglende viden om børn. Sagsbehandlerne fortæller, at de kan føle sig utilstrækkelige i deres forståelse af børns udvikling og problemer, især hvis barnet er stille, modarbejdende eller meget ungt (Bo & Gehl, 2003).

Bo og Gehl (2003) beskriver dernæst, hvordan de underviser på socialrådgiveruddannelsen for at imødekomme disse problematikker. Her lægges der vægt på at opbygge en relation til barnet, at møde barnet på dets emotionelle tilstand

og at have en stor viden om børns måde at forholde sig til traumatiske oplevelser. Der lægges også vægt på børns sproglige og kommunikative udvikling i forskellige aldersgrupper. Socialrådgiverne i undersøgelsen giver desuden udtryk for, at de føler sig utrygge ved at skulle beslutte på egen hånd, hvilke børn der skal indkaldes til børnesamtale, og hvilke der ikke skal og efterspørger i forbindelse hermed sparring med kollegaer og ledere. Bo og Gehl (2003) konkluderer, at der både skal undervises i disse dilemmaer og børns perspektiver, samt at man bør prioritere børnesamtalen højere på et organisatorisk niveau, således at socialrådgiverne har tid til barnet og formår at sætte det i fokus.

Bo og Gehl har undersøgt, hvorfor så mange børnesamtaler ikke bliver afholdt. De kommer ind på nogle af de fravælgelseskriterier, som også er nævnt ovenfor, men de nævner også, at mange sagsbehandlere ikke afholder børnesamtalen, da de ikke føler sig trygge eller tilstrækkeligt rustede til at snakke med børn om svære emner (Bo & Gehl, 2003). De mener, at nogle professionelle kan være bange for at "åbne op" for nogle ting uden at kunne "lukke ned" igen og derved gøre skade på barnet. Mange socialrådgivere har svært ved at tale med børn, der er meget stille, eller som udviser en modvilje til "systemet", hvilket også kan være grund til, at de undlader at afholde børnesamtaler for at undgå en afvisning. Bo og Gehl (2003) nævner, at mange professionelle desuden kan være bange for ikke at kunne balancere mellem at høre barnets perspektiv og samtidig beskytte det mod, at dets udsagn har en direkte beslutningskonsekvens for sagen, da dette kan have uoverskuelige konsekvenser, som barnet ikke er modent nok til at kunne overskue.

Man kan argumentere for, at noget peger på, at mange sagsbehandlere gennem deres uddannelse og arbejde ikke føler sig godt nok klædt på i deres arbejde med børn. Dette kan ydermere skabe en undren, da det if. bekendtgørelsen skal være en børnesagkyndig, der afholder samtalerne, hvor man må formode, at de gennem denne efteruddannelse til børnesagkyndig må lære at tage sig af sådanne etiske dilemmaer. Det kan skabe en tvivl om, hvorvidt alle børnesamtaler bliver afholdt af en børnesagkyndig. Empirien i undersøgelsen bygger på forfatterens supervision af socialrådgivere (Bo & Gehl, 2003).

Disse problematikker, der er blevet rejst ovenfor, afspejles i Børnesagsbarometerets undersøgelser på området. Børnesagsbarometeret fungerer som et indblik i kommunernes arbejde med børn, da de laver statistik over de forskellige tiltag. Siden år 2018 laver Børnesagsbarometeret hvert år en statistisk undersøgelse af, hvorvidt kommunerne i Danmark overholder de lovmæssige krav inden for børnesager. Herunder undersøger de, hvorvidt alle børnesamtaler afholdes, og om kravet om at afholde samtalen inden afgørelsen opfyldes. Som nævnt i indledningen, er dette langtfra tilfældet. I år 2019 blev kravet om at afholde en børnesamtale forud for en afgørelse overholdt i 56 % af sagerne, i år 2020 blev kravet overholdt i 55% af sagerne, og i år 2021 blev kravet overholdt i 61% af sagerne (Ankestyrelsen 2019; Ankestyrelsen 2020; Ankestyrelsen 2021). Dermed kan man konkludere, at et betydeligt antal børnesamtaler ikke afholdes inden for tidsrammen. På nedenstående tabel 6.1 (figur 1) fra Ankestyrelsen er det visualiseret, hvor stor en andel af børnesamtaler, der bliver afholdt fordelt på de forskellige aldersgrupper. Tabellen tegner et tydeligt billede af, at samtalerne især bliver fravalgt ved de yngste børn. Det fremgår dog af undersøgelserne, at der i de små børns tilfælde (0-3 år) forsøges at afdække deres perspektiv på anden vis eller by proxy f.eks. gennem forældres og pædagogers udtalelser (Ankestyrelsen 2011).

Tabel 6.1 Antal sager, hvor børnesamtale er afholdt, fordelt på alder på afgørelsestidspunktet

	Samtale afholdt	Procent	Samtale ikke afholdt	Procent	I alt	Procent
15-17 år	34	87	5	13	39	100
12-14 år	20	65	11	35	31	100
7-11 år	16	53	14	47	30	100
4-6 år	4	44	5	56	9	100
0-3 år	0	0	12	100	12	100
I alt	74	61	47	39	121	100

(Figur 1, Ankestyrelsen, 2011)

Man kan hævde, at et paradoks opstår: på den ene side, lægges der stor vægt på, at barnet skal inddrages i sager, der vedrører dets liv, og at barnet skal have mulighed for at ytre sine holdninger, meninger og følelser, på en sådan måde at dets perspektiv inddrages i en sag. På den anden side er der rigtig mange argumenter for, hvorfor en børnesamtale ikke skal afholdes, og statistikkerne viser, at de bliver brugt flittigt. Det viser et dilemma: Skal børn skånes eller skal deres perspektiver frem for enhver pris?

På trods af, at der ikke er en aldersgrænse ift. afholdelsen af børnesamtaler, viser undersøgelser, at mange sagsbehandlere ikke afholder samtaler med børn under 7 år, da de mener, at deres perspektiver er svære at belyse (Justitsministeriets Forskningskontor, 2011). Hvis et ældre barn har diagnoser som autisme og ADHD, kan det også betyde, at der vurderes, at deres modenhed ikke er tilstrækkelig udviklet til, at en børnesamtale kan blive afholdt. Det fremgår også af undersøgelsen, at der ikke altid er nok ressourcer til at opfylde kravet om en børnesamtale (Justitsministeriets Forskningskontor, 2011).

Egne refleksioner

Ved afslutningen af udarbejdelsen af dette litteraturreview bliver det tydeligt, at der i Danmark er blevet foretaget meget få psykologiske undersøgelser om børn og professionelles oplevelser og refleksioner om børnesamtalens praksis. Det er muligt at finde information og statistik fra kommunen angående kvantitativ forskning på området, men det er sværere at finde psykologisk, kvalitativ forskning om de problematikker omkring børnesamtalen, der findes statistisk belæg for, herunder hvorfor så mange børnesamtaler ikke bliver afholdt. På trods af, at dette til dels bliver diskuteret i diverse bøger, er der ikke decideret psykologisk forskning på området, hvilket man kan undre sig over. Børnesamtalen er et emne, der normalt behandles af socialrådgivere, men man kan også argumentere for, at det er et emne, der er nødvendigt at anskue med en psykologisk baggrund, da psykologien er et felt, der har stor viden om børn.

V. Metode

Dette afsnit vil behandle specialets metodiske overvejelser omkring dataindsamlingen herunder empiri-design, etiske spørgsmål samt en videnskabsteoretisk argumentation for socialkonstruktivismens indflydelse på afhandlingen og især på interviewguiden.

Det kvalitative interview

Da denne afhandling ønsker at forstå nogle af de dilemmaer, socialrådgivere oplever ifm. at skulle inddrage børns perspektiver til en børnesamtale, er det oplagt at bruge en kvalitativ metode. Jeg valgte mere specifikt det kvalitative interview, da det if. Kvale og Brinkmann (2009) netop er optimalt, når man ønsker at forstå synspunkter fra sine informanter i dybden, hvor de kan ytre deres meninger, holdninger og oplevelser om emnet. Jeg ønskede at kunne reflektere over diverse dilemmaer og problematikker sammen med informanterne, hvilket gør interviewmetoden relevant at benytte sig af, da den åbner op for mulighederne for at stille sig undrende til informanternes svar, få dem til at uddybe deres tanker og stille opfølgende, spontane spørgsmål, der skabes i samspillet med informanten. Hvis man anskuer viden som et socialt konstrueret 'produkt', er det igen oplagt med interviewmetoden, hvor viden anses som værende kontekstuel, sproglig, narrativ og pragmatisk (Kvale & Brinkmann, 2009). At anskue viden som noget, der skabes i den sociale kontekst, harmonerer også med specialets videnskabsteoretiske afsæt, nemlig socialkonstruktivismen, som vil beskrives nærmere i afsnittets afslutning.

Interviewguide

Interviewguiden er inspireret af det semistrukturerede interview, der både giver mulighed for spontane, frie spørgsmål, sådan at en samtale mellem interviewer og interviewpersonen forløber mere flydende, men også med konkrete spørgsmål, der ønskes besvaret og også fungerer som en rettesnor under samtalen. Det giver plads til refleksioner og opfølgende spørgsmål, der måtte komme under interviewet (Kvale & Brinkmann, 2009). Interviewguiden er inspireret af specialets problemformulering og af følgende forskningsspørgsmål: Hvordan inddrages børns perspektiver under en børnesamtale? Hvilke dilemmaer har socialrådgivere ifm. børnesamtalen? Hvorfor ekskluderes de mindste børn og børn med diagnoser? På hvilke måder kunne børnesamtalen forbedres? Disse spørgsmål fungerer som en del af den tematisering,

som Kvale og Brinkmann (2009) understreger vigtigheden af, således at man som forsker gør sig klart, hvad man ønsker at undersøge og hvordan. Det er formålet med spørgsmålene i interviewguiden, at de så vidt muligt både tager hensyn til en tematisk og en dynamisk dimension, hvor den tematiske del fokuserer på produktion af viden, og den dynamiske del mere tager hensyn til den interpersonelle dynamik under interviewet. I starten af interviewet vil der netop blive stillet spørgsmål såsom: "Fortæl lidt om dig selv ift. dit professionelle arbejdsliv og arbejde med børnesamtaler". Et sådant åbent, blødt spørgsmål er if. Kvale og Brinkmann (2009) vigtigt for interviewet, da en god opstart har stor betydning for det resterende interview og for at informanten er tryk.

Design

Valget på to informanter er blevet taget på baggrund af flere overvejelser. Først og fremmest er det ikke afhandlingens formål at generalisere sine pointer og iagttagelser, men snarere at forstå hvilke dilemmaer, man som socialrådgiver kan stå i med inddragelsen af børns perspektiver under en børnesamtale. Derudover er det prioriteret at kunne gå i dybden med de to interviews, da flere interviews ville kræve flere ressourcer og mere tid. På den måde undgår man, at analyserne bliver for overfladiske. Det er også vigtigt ikke at designe afhandlingen ud fra kvantitative forudsætninger for god forskning, hvor et stort antal informanter er ønskværdigt og lig med en mere videnskabelig undersøgelse, da den kvalitative forskning har en anden definition på god forskning, hvor kvaliteten ofte vægtes højere end kvantiteten (Kvale og Brinkmann, 2009).

Den første informant, der her kaldes for Asta, blev kontaktet gennem en afdeling ved en kommune i Nordjylland, som tilbyder støtte til børn, unge og deres familier. Jeg tog kontakt til alle grupperne og fik her svar fra to socialrådgivere, herunder Asta. Den anden, der kontaktede mig, lavede dog kun børnesamtaler med unge (15-18 år), og hun blev derfor fravalgt, da dette speciale primært fokuserer på yngre børn. Den anden informant, Bodil Burian, blev jeg anbefalet gennem en gruppe på Facebook, hvor jeg lavede et opslag om, at jeg søgte socialrådgivere til interviews om børnesamtaler. Bodil ønsker ikke at optræde anonymt, hvorfor hendes rigtige navn bruges gennem afhandlingen.

Informanterne

Der vil i dette afsnit forelægges en kort præsentation af de to interviewede informanter. Da langt de fleste professionelle, der afholder børnesamtaler, er socialrådgivere, virkede det mest oplagt at vælge interviewdeltagere netop fra denne faggruppe. Kriterierne til informanterne var, at de var socialrådgivere og enten beskæftigede sig hyppigt med børnesamtaler eller havde en stor viden og erfaring med børnesamtaler. Det var desuden et kriterium, at de begge havde erfaring med de yngre børn (0-7 år) og ikke blot unge (15-18). De to informanter er begge kvindelige socialrådgivere, der arbejder med børnesamtaler til daglig. Den første informant, Asta, har gennem de sidste 4 år arbejdet hos kommunen, hvor hun beskæftiger sig med sager med udsatte børn og unge og herigennem laver børnesamtaler. Hun er uddannet socialrådgiver inden for de seneste 5 år og har også en anden børnefaglig relevant uddannelse bag sig, hvilket gør, at hun har erfaring i at tale med små børn.

Den anden informant, Bodil, er selvstændig og er uddannet socialrådgiver i 1975. Hun har gennem hele sit arbejdsliv beskæftiget sig med børn og familier gennem et systemisk og narrativt fokus. Nu arbejder hun med børnesamtalen, hvor hendes hovedfokus er at give børnene en stemme. Derudover underviser hun i sin tilgang til børnesamtaler til forskellige faggrupper herunder socialrådgivere.

Procedure

De to interviews blev indhentet i den sidste uge af marts 2022, hvoraf samtalen med Asta blev foretaget på hendes arbejdsplads, og samtalen med Bodil foregik i hendes private hjem efter eget ønske. Begge samtaler blev optaget med en lydoptager fra MediaLab på Aalborg Universitet, og der blev ikke taget noter undervejs. Det giver mig som interviewer mulighed for at være til stede i samtalen uden at skulle skifte fokus mellem samtalen og at tage notater. Samtalen blev derefter transskriberet i Aalborg Universitets skabelon for transskribering¹. I transskriptionen blev der udover det verbale sprog medtaget pauser, grin, længere latenstid, udbrud som “hmm” og “øh”, betoning og suk. Det er vigtigt som interviewer at sikre sig, at transskriberingen optræder tro mod interviewpersonen, sådan at det står så korrekt ift. det, de har sagt, som muligt, sådan at ordsproget “traduttori traditore” eller på dansk

¹ Skabelonen for transskriberingen blev fundet på Moodle.aau.dk i studierummet for psykologi med titlen: Bilag_X-_Transkription_af_interview_x.doc

“oversættere er forrædere” ikke får for meget sandhed over sig (Kvale & Brinkmann, 2009).

Etik

Der er desuden i interviewguiden taget hensyn til nogle etiske forbehold. På trods af, at interviewene har karakter af ekspertinterview, og at emnet for samtalerne lægger op til en mere overordnet diskussion og refleksion af børnesamtalen som praksis og derved ikke lægger op til, at informanterne deler udpræget følsomme informationer, er det stadig vigtigt at diskutere nogle etiske problemstillinger (Kvale og Brinkmann, 2009). En refleksion, der har fyldt meget under specialet, har været ikke at komme til at lyde anklagende eller bebrejdende under interviewet. Meget af den forskning, jeg har læst, peger på, at socialrådgiverne ikke lever op til de krav om at inddrage børnene og især ikke at inddrage de små børn eller børn med diagnoser. Derfor er det vigtigt, at der ikke kommer en kritisk undertone i spørgsmålene under interviewet, sådan at mine informanter føler sig anklagede eller føler, at de skal sidde og forsvare sig selv og deres faggruppe, da det ikke er intentionen.

Man kan hævde, at det ville være etisk uforsvarligt at komme med anklager og bebrejdelser under et interview, da det ikke er noget, de er blevet informeret om førhen i den skriftlige korrespondance om interviewets formål. Det er ikke formålet, at interviewet skal være et konfronterende, aggressivt interview, men snarere et reflekterende interview, hvor jeg som interviewer ikke har en skjult dagsorden, men snarere er nysgerrig på de to informanternes syn på et dilemma eller en problemstilling. Dette har derfor været et væsentligt fokuspunkt under udarbejdelsen af interviewguiden, at de ikke føler sig ført bag lyset af mig som forsker. Det er vigtigt, at informanterne ikke føler, at interviewet har haft negative konsekvenser for dem, men at de snarere derimod føler, at det har haft fordelagtige konsekvenser f.eks. i form af en spændende samtale og følelsen af at blive hørt og taget alvorligt inden for et emne, der fylder meget i deres arbejdsliv (Kvale og Brinkmann, 2009).

Derudover er det også væsentligt at komme ind på informanternes anonymitet. Begge informanter blev tilbudt at optræde anonymt i specialet for at sikre, at de ikke kom i klemme eller følte, at de skulle stå til ansvar for deres interview. Den ene deltager, Asta, ville gerne optræde anonymt, og derfor optræder hun ikke ved sit rigtige navn, ligesom andre personfølsomme oplysninger også anonymiseres. Den anden deltager, Bodil, ønskede derimod at optræde ved sit fulde navn, hvorfor hun

ikke er blevet anonymiseret i specialet. Dog er nogle ting blevet anonymiseret, f.eks. når hun nævner andre navne eller andre personfølsomme oplysninger (Kvale & Brinkmann, 2009).

Socialkonstruktivismen som videnskabsteoretisk ståsted

I dette afsnit vil specialets videnskabsteoretiske baggrund præsenteres for derefter at blive sat i relation til projektet og især de metodiske afsnit. Man kan anføre, at det er vigtigt i ethvert projekt, at læseren bliver sat ind i det videnskabsteoretiske fundament for bedre at kunne forstå valg og fravalg af metoder, empiriindsamlingen, problemformuleringen og selve retningen for projektet, hvilket vil blive belyst i det nedenstående afsnit. Med dette speciale ønskes der at undersøge og udforske selve praksissen omkring børnesamtalen - især hvad angår de dilemmaer, som socialrådgivere står med ifm. inddragelsen af børns perspektiver. Det vigtigste formål er derfor ikke at forstå den enkelte socialrådgivers livsverden, følelser og oplevelser ved arbejdet og børnesamtalen.

Der ønskes derimod refleksioner omkring praksissen sat i relation til samfundets syn på børn og børneopdragelse. Derfor placerer afhandlingen sig primært inden for den socialkonstruktivistiske tradition, som i det følgende vil blive belyst. Det er ikke lige til at beskrive, hvad socialkonstruktivismen *er* eller *går ud på*, da begrebet dækker over mange forskellige positioner og ligger i grænseområdet mellem filosofi og samfundsvidenskab (Collin, 2012). Grundtanken er, at de ting og fænomener, vi betragter som værende naturlige eller en del af virkelighedens strukturer, snarere er konstruerede enheder og eksisterer og opretholdes gennem samfundets praksisser. Det vil med andre ord sige, at et fænomen ikke vil kunne eksistere uafhængigt af den sociale praksis, den er en del af, og derfor er de kontingente, hvilket vil sige, at de hverken er *nødvendige* eller *universelle* (Collin, 2012). Det vil sige, at en praksis som børnesamtalen kan se meget forskellig ud fra kultur til kultur, og derfor kan man ikke antage, at man kender til praksissen universelt, da sådan en størrelse if. socialkonstruktivismen ikke eksisterer. Ifølge socialkonstruktivismen fremstår virkeligheden ikke kun forskellig fra kultur til kultur, men også fra individ til individ på trods af, at de lever indenfor den samme kulturelle praksis (Collin, 2012).

Inden for socialkonstruktivismen er det mere interessant at se på det, der sker mellem mennesker, i stedet for kun at kigge på, hvad der sker hos det enkelte individ. Det betyder, at viden ikke som sådan kan afdækkes isoleret, men snarere skal

konstrueres løbende (Hansen & Christensen, 2015). Det faktum indebærer derved også et opgør med positivismens ønske om, at viden skal afdækkes objektivt for at kunne kategoriseres som valid og relevant, da dette ikke er muligt i samme grad hos socialkonstruktivistene, der forsøger at konstruere viden i samspil mellem forskellige aktører og forskeren selv. Et væsentligt element i forskning inden for socialkonstruktivismen er brugen af sproget, da sproget er et afgørende element i mødet mellem mennesker, og da sproget også er med til at forme vores forståelse af kulturen, praksisser og strukturer i samfundet (Hansen & Christensen, 2015). Man kan inden for denne position argumentere for, at sproget er med til at konstruere virkeligheden, og derfor bliver netop sproget i empirien afgørende i afhandlingens analyse og diskussion i form af valget af en diskursanalytisk metode.

Derudover er det væsentligt at inddrage socialkonstruktivismens ideologisk-politiske motiver. Da socialkonstruktivismen mener, at menneskelig erkendelse er en kontingent størrelse, betyder det også, at tingene kunne være anderledes og derved udgør en mulighed for at ændre nogle strukturer og praksisser i samfundet. Derved kan man argumentere for, at den tankegang rummer en dekonstruktivistisk tendens med ønsket om at nedbryde den eksisterende orden (Collin, 2012).

I vores samtid er f.eks. køn og psykisk sygdom to emner, der er hyppigt oppe i medierne med den vinkel, at de ikke længere bør anskues som værende naturgivne, men derimod som værende samfundsfænomener, der er påvirket af kulturen og den historiske tid og derfor foranderlige. Man kan også anskue børnesamtalen som værende en social konstrueret praksis, der hele tiden formes af samtiden og kulturens aktuelle syn på barnet. Siden børnesamtalens indførelse i slutningen af det 20-århundrede har ny forskning om børns udvikling, kognitive færdigheder og modenhed påvirket samfundets mening om børneinddragelse, børns rettigheder og vigtigheden af børns perspektiver. Disse aspekter kan anskues som de overordnede rammer for børnesamtalen, men det er også vigtigt at fokusere på de mindre synlige samfundsmæssige påvirkninger på børnesamtalen. Man kan argumentere for, at selve diskursen omkring og under en børnesamtale også i den grad er påvirket af kulturen og samtiden, og at måden, børn bliver snakket til og de spørgsmål, der bliver stillet, også er sociale konstruktioner. At noget er socialt konstrueret giver også en mulighed for et kritisk perspektiv og måske endnu vigtigere; mulighed for en ændring i en given praksis. Socialkonstruktivismen fungerer i denne afhandling som inspiration til interviewguiden og diskussionen.

Man kan argumentere for, at på trods af, at poststrukturalisme og socialkonstruktivismen er to forskellige ismer med forskelligheder, så kan de også anvendes side om side, da de også har mange ligheder. Esmark, Lausten og Andersen beskriver forskellene og lighederne med et billedsprog: *“Men der er ikke desto mindre tale om to forskellige traditioner, der kommer frem til deres pointer ad delvist parallelle - men ikke desto mindre forskellige - spor”* (2015, p. 7-8). Både socialkonstruktivismen og poststrukturalismen forsøger at underminere det naturgivne og de “selvfølgeligheder”, der eksisterer i det naturgivne og i alle praksisser i kulturen (Esmark, Lausten & Andersen, 2015). Disse selvfølgeligheder er også væsentligt i dette speciale, som netop ønsker at undersøge børnesamtalen som praksis for at kunne sætte spørgsmålstejn ved de selvfølgeligheder, der findes i diskursen i samtalen. Det næste afsnit vil netop omhandle en diskursanalytisk tilgang til empirien.

En diskursanalytisk tilgang

I henhold til afhandlingens problemformulering ønskes der at undersøge, hvilke dilemmaer socialrådgivere oplever ifm. at inddrage børns perspektiver til en børnesamtale. I den forbindelse har jeg fundet det relevant at foretage en diskursanalyse af empirien. Der kunne have været foretaget mange former for analyser, men netop diskursanalysen gør det muligt ikke kun at undersøge, hvad informanterne *siger*, men også hvad de måske egentlig *mener* mellem linjerne via deres sprogbrug. Det er særligt relevant ift. dette emne, da de fleste kan blive enige om, at det er en god idé at afholde børnesamtaler, men ved anvendelsen af en diskursanalyse kan emnet nuanceres ved at mere skjulte dilemmaer og problematikker ved børnesamtalen tydeliggøres (Jørgensen & Phillips, 1999).

Der findes mange former for diskursanalyser, som kort vil blive præsenteret i det nedenstående, inden den specifikke form for diskursanalyse, som er blevet valgt til dette speciale, vil blive uddybet. Forsimplet kan man sige, at diskursanalyse er en meget bred term over en række af analysemetoder, der har det tilfælles, at de alle fokuserer på sprog og diskurser (Potter & Wetherell, 1987). Metoden bliver brugt inden for en lang række discipliner herunder sociologi, psykologi, antropologi, lingvistik og filosofi, hvilket også er en af årsagerne til, at analysemetoden er meget bredspektret og forskellig afhængig af, hvordan den benyttes. Nogle retninger kigger udelukkende på det sagte sprog, andre kun på konversationsanalyse og andre igen ser

mere på de bredere, historiske praksisser. Alt dette medfører, at det er svært at give en kort, skarp definition på diskursanalyse (Potter & Wetherell, 1987).

I denne afhandling er det Margaret Wetherells og Jonathan Potters (1987) type af diskursanalyse, der vil benyttes. Deres metode fokuserer på, hvordan sprog- og diskurs-praksisser konstruerer de sociale verdener. Metoden fokuserer ikke kun på det talte, direkte sprog isoleret fra den sociale verden, men snarere sproget i alle de sociale kontekster, som det bruges i, og hvordan sproget er med til at danne og forme den verden, vi lever i (Wetherell & Potter, 1988). Forfatterne nævner fire termer, der er vigtige i deres analysemetode: *funktion*, *konstruktion*, *variation* og det *fortolkende repertoire*, som i det følgende kort vil uddybes for senere at blive anvendt i analysen. Med *funktion* lægger Wetherell og Potter vægt på den måde, vi mennesker *bruger* sproget på og med hvilke formål: vi gør ting med vores sprog, som f.eks. at retfærdiggøre adfærd og udsagn, stille spørgsmål, lave beskyldninger eller undskylde. Alle disse funktioner kan gøres direkte eller indirekte og med eller uden bevidsthed fra afsenderen, og af de grunde kan det både være meget nemt eller meget svært at se og kategorisere dem (Wetherell & Potter, 1988).

Ved at kigge på *variationer* kan man få et indblik i en persons skiftende meninger og holdninger. If. forfatterne er det næsten umuligt, at en person gennem et interview har 100% de samme holdninger til et emne hele vejen igennem: sagt med andre ord vil der altid være små variationer i fortællinger og meningsudvekslinger, der især bliver synlige i en diskursanalyse med fokus på dette fænomen (Potter & Wetherell, 1987). Variationer er ikke intentionelle, da en person ofte vil sige, hvad der "føles rigtigt" og ikke med større tanke bag. Det vil sige, at valget om at bruge ét bestemt ord og ikke et andet, er et aktivt valg på bevidst eller ubevidst plan, der kan sige mere om personen, der har sagt det, end den egentlige verbale sætning. Wetherell og Potter (1988) lægger desuden vægt på, at diskurser *konstruerer* vores sociale verden, og at diskurser derfor må have nogle handlingsorienterede motiver og konsekvenser. Sproget både konstruerer og bliver konstrueret af den sociale verden (Potter & Wetherell, 1987). Den sidste term, der især er væsentlig i metoden, er det *fortolkende repertoire*, som de to forfattere selv beskriver på følgende måde:

Med interpretativt repertoire mener vi de klynger af begreber, beskrivelser og talemåder, som i det store og hele kan skelnes fra hinanden, og som ofte

er samlet omkring metaforer eller livagtige billeder (Wetherell & Potter, 1992, if. Jørgensen & Phillips, 1999, p. 124).

Med et repertoire menes der de byggeklodser, en person bruger for at konstruere handlinger, kognitive processer eller andre fænomener, og et repertoire indeholder en række ord, meninger og ofte metaforer, der tilsammen udgør én bestemt holdning og derved danner det fortolkende repertoire. Det fortolkende repertoire kan så at sige være en sum af variationer, der måske peger i hver sin retning, og som kan samles, sameksistere og mødes under ét fortolkende repertoire (Wetherell & Potter, 1988). Wetherell og Potter er ikke interesserede i at kategorisere folk ud fra de fortolkende repertoireer, de giver udtryk for eller om de er sande eller falske. De analyserer snarere de ideologiske virkninger af folks versioner og diskurser (Jørgensen & Phillips, 1999)

Wetherell og Potter (1988) bruger f.eks. deres metode til at undersøge, hvordan racisme kommer til udtryk i en kultur. De fokuserer på det sprog, personer fra den mainstream kultur i New Zealand bruger om det originale folk, og hvordan folks forskellige repertoire er med til at fastholde racismen og sagt med andre ord: hvordan racisme skabes og fastholdes af sprogbruget og diskurserne (Wetherell & Potter, 1988). I dette speciale vil der ligeledes skabes et fokus på, hvordan sprog og diskurser er med til at bestemme og konstruere praksissen omkring børnesamtalen, samt hvordan der tales om dilemmaer omkring inddragelse af børns perspektiver for derved at opnå en større forståelse for dilemmaerne. Med inspiration fra Wetherell og Potters metode (1987), vil analysen blive grebet an på den måde, at de vigtigste temaer: dilemmaer, børns perspektiver, inddragelse af børn og yngre børn vil blive kodet og udvalgt fra transskriptionerne og derefter undersøgt og analyseret ud fra de fire analytiske termer nævnt i det ovenstående.

VI. Empirianalyse

Hele denne analyse er dannet og struktureret ud fra fortolkende repertoires og dilemmaer. Begge de to interviewpersoners refleksioner og erfaringer inddrages og bruges i analysen i form af citater og uddrag fra transskriberingerne. Kodningen blev foretaget på den måde, at de forskellige typer af dilemmaer blev noteret i venstre side i transskriberingerne for at danne et overblik over de forskellige typer samt deres hyppighed, hvorefter de blev fordelt i forskellige kategorier. Der er ikke én stringent måde at udføre en diskursanalyse på, men Potter og Wetherell (1987) beskriver nogle vigtige pointer: at inkludere så meget som muligt i kodningen, at kigge efter mønstre i kodningen samt at forme hypoteser om funktionerne, lede efter beviser i sproget og danne fortolkende repertoires, der kan samle de forskellige funktioner og konstruktioner. Under kodningen og i arbejdet med diskursanalysen blev fem fortolkende repertoire udformet:

- “Det kræver en relation-repertoire”
- “Barnets sandhed-repertoire”
- “Vi skal jo være symmetriske-repertoire”
- “Barnets bedste-repertoire”
- “Barnets stemme er lille-repertoire”

De fem fortolkende repertoire hænger meget sammen med fem dilemmaer, der opstod i processen og som fremstod som de væsentligste for Asta og Bodil. Jeg vil senere argumentere for, at alle disse fem dilemmaer kan samles i ét dilemma, som også optræder i problemformuleringen, nemlig dilemmaet omkring inddragelsen af barnets perspektiv. De fem repertoires og dilemmaer har sammen været med til at konstruere hinanden, og de hænger derfor meget sammen. Af overskuelighedsmæssige årsager er analysen opdelt i de fem repertoires, hvor relationen med hvert dilemma bliver klargjort i begyndelsen. Inden den egentlige start på analysen, vil jeg præsentere et citat, der skal afspejle, hvorfor netop dilemmaer er så vigtigt et emne, når man undersøger børnesamtalens praksis. Man kunne have undersøgt mange forskellige aspekter, der ikke centrerede sig omkring dilemmaer. Det kommenterer Bodil på i interviewets begyndelse, da jeg begynder at spørge ind til hvilke dilemmaer, hun er stødt på i sine mange års arbejde med børnesamtalen:

Mens jeg snakker om det, så kan jeg se, at det *virkelig* er noget, som socialrådgiveren skal klædes på til [...] hvordan hun håndterer det dilemma [...] og hun SKAL have dem (dilemmaerne), for tænk nu hvis hun bare tænkte: nu tager jeg bare lige den der børnesamtale... (Bodil, linje 380-384)

Ovenstående citat tydeliggør vigtigheden af at snakke om de dilemmaer, som socialrådgivere står over for i deres arbejde med børnesamtaler. Det fremgår generelt af begge interviews med Bodil og Asta, at det ikke er noget, der bliver hverken talt særlig meget om eller fokuseret meget på, hvorfor det kom lidt bag på dem, at netop dilemmaerne fyldte så meget både i mine interviewspørgsmål, men også hvor meget dilemmaerne egentlig fyldte hos dem selv. Det er yderligere interessant at se nærmere på, hvad Bodil mener med, at socialrådgiveren skal have dilemmaer? Ville det ikke være nemmere uden dilemmaer? Hvad går tabt uden dilemmaer, og hvilke positive aspekter kan et dilemma bidrage med til en børnesamtale? Disse spørgsmål vil blive berørt i analysen.

“Det kræver en relation-repertoire”

Især dette tema omkring relationen mellem socialrådgiveren og barnet, som repertoireret henviser til, fyldte meget både hos Asta og hos Bodil, og det var et dilemma, som vi vendte tilbage til flere gange under interviewet. Det forventes af socialrådgivere, at de kan tale om svære emner med børn, som de aldrig har mødt før eller har mødt ganske få gange, hvilket kan ansues som værende et paradoks: normalt er der nemlig en diskurs i samfundet om, at man skal have opbygget en *relation* og være *fortrolige*, inden dybere samtaler om svære emner bringes på banen mellem to mennesker, hvilket også er en diskurs, som børn kender til og bliver opdraget med. I dilemmaet omkring den manglende relation mellem socialrådgiveren og barnet er den vigtigste pointe, der kan rumme hele dilemmaet, at “det *kræver* en relation”. Det kræver en relation-repertoire understreger vigtigheden af en vis form for relation mellem socialrådgiveren og barnet, da en relation kan få barnet til at føle sig mere trygt, hvilket igen kan bidrage til, at barnet får mere mod på at åbne op og inddrage socialrådgiveren i sin livsverden.

Dilemmaet omkring den *manglede relation*

Asta begynder i starten af interviewet at beskrive dilemmaet omkring den manglende relation med sine egne ord:

... men der er sådan en forventning om, at fordi vi kommer ud som socialrådgivere, så kan vi bare få børn til at sige alt muligt [...] det kan vi også nogle gange, men der er *eddermame* også tit, hvor de siger “mmm” eller “nnn” eller nikker eller ryster på hovedet (Asta, linje 334-340)

Her giver Asta udtryk for det pres, der hviler på hende. Hun beskriver, at der er en forventning til hende og socialrådgivere generelt om, at de skal kunne snakke om svære og sårbare emner med børn, som de ikke har en relation til. Det kan if. Asta resultere i, at børnene ikke åbner op og snarere blot svarer i enstavelser eller med deres kropssprog, hvilket derved gør det sværere at sige, at der er tale om en egentlig samtale og ikke kun envejskommunikation fra socialrådgiverens side. Asta uddyber dilemmaet i det følgende citat:

Ja, men altså det ene dilemma er jo det her med, at vi jo på den ene eller anden måde [...] får en opgave, som *kræver* en relation [3] så nogle gange skal jeg ud at snakke med børn om virkelig alvorlige ting og ting, hvor jeg tænker [...] det er jo ikke noget, man har lyst til at tale med en dame fra kommunen om (Asta, linje 313-318)

Variationen, som er interessant, består i det paradoks, at Asta godt *ved* at hun ikke har en tryk nok relation til børnene, og at hun godt kan sætte sig ind i og forstå, at de ikke har lyst til at tale om deres problematikker med en fremmed ‘dame fra kommunen’, men alligevel bliver det krævet af hende. Helt direkte stammer kravet, som Asta snakker om, fra hendes arbejdsplads og mere indirekte er det et krav fra kommunen, samfundet og Serviceloven. Ved at bruge ordene ‘forventning om’ og ‘kræver’ bruger Asta sproget til at lægge handlingen væk fra sig selv og over på arbejdspladsen og Serviceloven. Med andre ord er funktionen i de to citater, at hun tager afstand fra proceduren og tilkendegiver, at hun synes, at det er forkert at bringe børn i en sådan situation under en børnesamtale. Bodil nuancer problematikkerne ved, at et barn skal til en børnesamtale med en fremmed, det ikke har en relation til:

Problemet er, at man har fået den forestilling om, at man altid skal tale med et barn alene [...] det ser jeg som et problem, fordi man løfter barnet ind i en fremmed kontekst, ud af sit almindelige liv og taler med en myndighedsperson, som har *magt* (Bodil, linje 287-291)

Her får Bodil tilkendegivet, at hun også anser det som værende et problem, at et barn taler med en myndighedsperson, som det ikke kender i forvejen, og som det ikke er trygt ved. Bodil får også nævnt den diskurs omkring, at det er normalt under en børnesamtale, at barnet er alene med socialrådgiveren. Det skaber et nyt element i dilemmaet omkring den manglende relation, der derfor kan anses som værende todelt: barnet kender ikke socialrådgiveren, der oftest vil være en fremmed person for barnet, og barnet er desuden alene med socialrådgiveren. Der eksisterer derved i dette dilemma to ukendte og utrygge faktorer under børnesamtalen for barnet, som kan tænkes at forstærke hinanden. Den fremmed kontekst og den fremmed socialrådgiver må for mange børn udgøre elementerne for en utryg børnesamtale på trods af, at det er sådan, en børnesamtale if. Serviceloven skal foregå. Bodil bruger i citatet sit sprog og måde at udtrykke sig skeptisk om de nuværende rammer for børnesamtalen, og funktionen er derfor at kritisere forholdene, som børnene bliver udsat for til en børnesamtale, der netop er lavet for børnenes egen skyld.

“Barnets sandhed-repertoiret”

Et andet dilemma, som blev diskuteret og reflekteret over undervejs i interviewene, var dilemmaet omkring inddragelsen af de små børn til en børnesamtale. Emnet var også af stor interesse for mig, da jeg havde svært ved at forstå årsagen til, at så mange børn under 7 år ikke havde deltaget i en børnesamtale if. Ankestyrelsens undersøgelser. I dette afsnit vil Bodil og Aastas perspektiver på emnet blive fremstillet, og det vil fremstå tydeligt, at der er mange variationer i deres måde at snakke om emnet på, hvilket også er med til at indikere, at det er et kompliceret emne, hvor der ikke vil fremgå ét tydeligt svar på, hvorfor de yngre børn ikke inkluderes til børnesamtalerne. På trods af de mange variationer og holdninger, Asta og Bodil har til emnet, var det muligt at samle disse variationer under ét fortolkende repertoire, nemlig ”barnets sandhed-repertoiret”. Dette repertoire er relevant, da det understreger, at det især kræver noget af socialrådgiveren at indgå i en børnesamtale med et yngre barn, da hun skal anerkende, at det, som barnet giver udtryk for, også er barnets

sandhed, hvilket skal respekteres, hvis hun vil forsøge at forstå barnets perspektiv. Et barns perspektiv kan aldrig være ikke-sandt, hvilket er vigtigt for socialrådgiveren at gå ind til samtalen med. Hvis barnet siger noget, der ikke er "sandt" i ordets forstand, må hun forsøge at forstå, hvad barnet egentlig mener.

Dilemmaet omkring *inddragelsen af de små børn*

... så lytter jeg jo til det, hun siger, og det hun siger, er sandheden :/ eller de :/ det er jo deres sandhed, ja [...] og så kan det jo også godt være, at der findes nogle andre sandheder, men det er jo barnets sandhed, ik? (Asta, linje 613-614)

Dette repertoire blev dannet ud fra ovenstående citat, hvor Asta sætter ord på, hvordan hun tilgår små børn på, og hvordan at deres sandhed altid er "rigtig" på trods af, at der findes andre sandheder f.eks. fra forældre og pædagoger. Dette repertoire kan rumme mange aspekter, som er interessante at se nærmere på, for hvad betyder det egentlig, at barnets sandhed altid er sand? Det kan både rumme det aspekt, at børn nogle gange ikke er klar over, hvad der er bedst for dem på længere sigt samtidig med, at sagsbehandleren skal anse barnets udlægning som værende sand. Man kan forestille sig et barn, der siger at han har det godt hos sin mor, som sagsbehandleren ved er følelsesmæssig uegnet til at kunne varetage omsorgen for ham. Det kan også rumme det aspekt, at selv hvis der bliver vurderet, at barnet ikke skal til en børnesamtale, så har barnet stadig sin sandhed, selvom det måske ikke er modent nok til at passe ind i børnesamtalens rammer. Man kan anskue funktionen for Astas citat om børns sandhed som værende af udlignende karakter for andre mere tvivlende udsagn om små børns perspektiver og modenhed, hvor hun med dette citat giver stor tiltro til børnene.

Man kan også argumentere for, at netop det fortolkende repertoire konstruerer en virkelighed for Asta om, at børn har deres egen sandhed uanset alder, hvilket må have betydning for den måde, hun laver børnesamtaler på. Man kan anskue barnets sandhed som værende netop barnets perspektiv: alt hvad barnet ser, hører, ved, føler og oplever og med andre ord dets livsverden. Et lille barn vil også have sin livsverden bygget op omkring sig og have følt, oplevet, hørt eller set ting i dets hverdag, der udgør dets sandhed, men barnet og samtalen med det skal måske gribes an på en anden måde end med ældre børn. Barnets perspektiv vil altid være barnets sandhed, hvilket er væsentligt for socialrådgivere at have respekt for på trods af, at de måtte træffe en beslutning, som strider imod barnets sandhed.

Jamen man kan også godt tale med 5-årige [...] men for mig [...] ja, men det kræver jo bare en hel masse af mig, og det kræver at jeg afpasser [...] til barnets modenhed og niveau. Så det tænker jeg :/ man kan også godt tale med 3-årige og 4-årige [...] (Asta, linje 1054-1058)

Her ser vi Astas perspektiv på de yngre børns deltagelse i børnesamtaler, hvor hun lægger vægt på, at man if. hende godt kan afholde børnesamtaler med børn på helt ned til 3 år, som ellers if. Ankestyrelsens statistikker slet ikke bliver inddraget. Desuden lægger hun vægt på, at det kræver meget af hende at afpasse børnesamtalen til så små børn. Det er et vigtigt element i udsagnet, da tydeliggørelsen af, hvor meget det kræver af hende selv, giver anledning til at formode, at det kræver *mere* af hende, end når hun skal tale med ældre børn. Det er interessant, da det kan bidrage til en forklaring på, hvorfor de yngre børn ikke bliver inddraget til en børnesamtale. Man kan desuden argumentere for, at en meget central funktion i udsagnet er, at Asta tager ansvaret for at tale med små børn. Det vil med andre ord sige, at hun bruger sproget til at tydeliggøre, at det er op til socialrådgiveren at tage ansvar og afpasse samtalen til små børn. Asta tager derfor også ansvaret væk fra de små børn, så det ikke i så høj grad er et spørgsmål om små børns manglende færdigheder til at indgå i en samtale, men mere socialrådgiverens ansvar at tilpasse sig barnets modenhed og færdigheder.

Da jeg spørger Asta, om hun synes, at det giver mening at inddrage små børn til en børnesamtale, svarer hun: *“Ja det synes jeg helt sikkert, at vi skal ja [...] vi skal lytte til dem [...] men det er da ikke sikkert, at de ved hvad det rigtige er”* (linje 1114-1118). Her understreger Asta igen, at det if. hende giver mening at høre små børns perspektiver, men denne gang efterfulgt af et ‘men’, hvorefter hun giver udtryk for, at de måske ikke ved, hvad ‘det rigtige er’. Hvad det rigtige er må altid være et definitionsspørgsmål, som der findes mange forskellige svar på. Man kan dog argumentere for, at der kunne være en tendens til at der menes, at voksne eller professionelle oftere ved, hvad det rigtige er sammenlignet med børn, og at det er dét, Asta hentyder til i citatet. Sådant en konstatering kan måske få mange til at tænke, at dét ikke er at se børns perspektiv og høre børn, og at små børn har lige så stor forståelse for, hvad det rigtige er for dem selv.

Et interessant element er dog her forskellen på at høre børns perspektiv og at træffe den beslutning, de gerne vil have at socialrådgiveren træffer. Man kan nemlig godt argumentere for, at man godt kan inddrage et barns perspektiv *uden* at træffe en

beslutning, der harmonerer med det, som barnet udtrykker, at det helst vil. Man kan nemlig ikke regne med at et barn på seks år ved, om det er mest hensigtsmæssigt at bo sammen med sine forældre eller hos en plejefamilie, men derfor har barnet helt sikkert en mening omkring det, hvilket er vigtigt for socialrådgiveren at lytte til, hvilket også er det, som Asta i citatet hentyder til. Asta bruger dermed sproget til at vise, at hun forstår forskellen i at inddrage barnets perspektiv respektfuldt, selvom det måske ikke taler for den mest hensigtsmæssige beslutning for barnet. Asta nævner, at hun ikke kan komme i tanke om et tilfælde, hvor hun ikke kunne afholde en børnesamtale: “... jeg kan ikke komme i tanke om en situation, hvor jeg ikke har kunnet tale med barnet altså [...] selvom det er et lille barn” (Asta, linje 1069-1072). Citatet kan anses som værende i konflikt med et tidligere udsagn, hvor Asta ytrer, at:

... det kan godt være meget svært at finde ud af, hvornår vi kan tale med et barn, altså det skal jo afstemmes ift. køn, alder, der skal vi jo kigge på alle parametre, men det kan også godt være et dilemma ift. hvornår et barn er egnet til at være parat til en børnesamtale (Asta, linje 731-739)

På den ene side giver Asta udtryk for, at hun altid oplever at kunne tale med selv de helt små børn på tre-fire år, og på den anden side, at hun kan have svært ved at vurdere, hvornår et barn er parat til en børnesamtale. Asta har også givet udtryk for, at det er socialrådgiverens ansvar at tilpasse børnesamtalen til et yngre barn, men her giver hun også udtryk for, at det er op til barnets køn, alder og modenhed, hvilket kan anses som to modstridende holdninger. Når man ser nærmere på Bodils holdninger til børnesamtaler med yngre børn, er der på samme måde også flere variationer i hendes ytringer, som er interessante at se nærmere på. Da vi begynder at snakke om inddragelsen af yngre børn, fortæller Bodil:

Jeg siger fem år, så kan vi godt, men hvis vi skal :/ hvis vi skal være symmetriske i relationen [...] :/ altså jeg skal selvfølgelig være asymmetrisk, når jeg skal sørge for, at vi får gjort det inden for den tid, der er sat af [...] men ellers så skal vi jo være symmetriske [...] (Bodil, linje 796-801)

I citatet giver Bodil udtryk for, at hun ikke plejer at lave børnesamtaler med små børn, og nævner kort før det, at hun også siger det, når hun underviser: “altså når jeg har undervist i det her, så har jeg sagt fem år” (Bodil, linje 648-649). Derudover er det

værd at bemærke, at hun nævner, at hun og barnet skal være symmetriske til en vis grad, men at samtalen også kræver en vis form for asymmetri ift. at socialrådgiveren skal overholde nogle formelle regler omkring praksissen. Det er spændende at undersøge, om emnet omkring symmetri og asymmetri kommer frem netop under samtalen om de yngre børn. Man kunne tænke, at emnet kom frem netop på det tidspunkt, da asymmetrien bliver større, jo yngre barnet er, og at Bodil bringer det på banen på det tidspunkt. Dette citat samt emnet omkring symmetri og asymmetri vil uddybes i det næste afsnit: ”vi skal jo være symmetriske-repertoieret”, men det nævnes også kort her, da det især er relevant ift. de yngre børn.

Undervejs i interviewet med Bodil, der på mange punkter i højere grad bærer præg af en samtale, snakker vi meget om de yngre børn og børnesamtalen som praksis. Efterhånden virker det som om, at vi i fællesskab når frem til en anden diskurs omkring de yngre børn:

... hvis man laver den her opstilling², så sker der jo ikke noget ved det [...] og så kan barnet bare sætte sig hos sin mor hele tiden [...] og vil måske ikke sige noget og kigge ned og sutte på sutten og [...] sådan noget sker der jo ikke noget ved [...] så er der jo ikke noget at være bange for altså :/ jeg jeg [...] synes bare ikke, at det er godt, når de er alene altså [...] Vi har en lille Torben her på vejen, han er :/ han er lige blevet 3 år [...] og jeg kunne lave et samtale med ham [...] det kommer jeg til at tænke på nu, det har jeg slet ikke tænkt over, men det tror jeg faktisk [...] (Bodil, linje 829-839)

Bodil giver her udtryk for, at hun faktisk godt kunne forestille sig at lave en børnesamtale med et barn på 3 år, på trods af, at hun før nævnte, at hun ikke lavede børnesamtaler med børn under 5 år. De to forskellige udsagn giver udtryk for to vidt forskellige variationer, som man kan forestille sig hele tiden, har været der, men som har fyldt forskelligt for Bodil. Før vores interview fyldte idéen om børnesamtaler med børn på minimum fem år mere, men undervejs i interviewet begyndte tanken om at lave børnesamtaler med yngre børn måske at fylde mere og mere for til sidst også at være fremtrædende for Bodil. Bodil nævner også i interviewet, at hun har kollegaer,

² Bodil henviser til sin egen metode, der hedder Børnemindmapping, som vil blive beskrevet yderligere i diskussionsafsnittet: *Ideer til metoder, der kan favne børns perspektiver* på side 54

der laver børnesamtaler med børn helt ned til tre år, og derfor erklærer sig uenige med hendes egen påstand om aldersgrænsen ved fem år:

(Kollega til Bodil) “Det har du *slet ikke* forstand på *Bodil*, nu skal du se, jeg har en mindmap her, som jeg har lavet med en treårig, og den er optaget på film (...)” men det var sgu da rigtigt, det var en treårig, der indgik i en samtale (Bodil, linje 650-652; 660-661).

Citatet er med til at indikere, at nogle socialrådgivere har succes med at afholde børnesamtaler med de helt små børn, hvilket kan indikere, at dilemmaet snarere er styret af den enkeltes diskurs omkring hvad en “god børnesamtale” indebærer. Hvis diskursen omkring en god børnesamtale indebar, at det er i orden, at de helt små børn også snakker om alt muligt andet end lige emnet, som socialrådgiveren f.eks. har skrevet ned som værende det vigtigste, eller at de ikke er i stand til at svare på alle spørgsmål, så kunne der måske være flere socialrådgivere der ville kunne se idéen i at lave børnesamtaler med børn yngre end syv år.

Variationen i Bodils to citater kan indikere, at det er *måden* vi snakker om det på, der er afgørende for, om en person mener, at noget giver mening. Hvis man blot spørger: giver en børnesamtale med en treårig mening? Kunne mange måske have den første indskydelse, at det ikke giver mening, da deres sprog og modenhed sætter en grænse for samtalen. Hvis man derimod nuancerer spørgsmålet og kommer ind i en diskussion om, at små børn også har vigtige ting på hjerte, selvom de måske ikke bliver præsenteret sådan som vi voksne ville præsentere dem, og at det kræver noget ekstra af sagsbehandleren at skabe et rum, der kan rumme små børns måde at indgå i en samtale på, så ville flere måske være tilbøjelige til at se meningen i samtaler med yngre børn. Det kan modsat også indikere, at Bodil ligesom alle andre har mange forskellige diskurser og holdninger til ét emne, der som tidligere nævnt, godt kan eksistere sammen, men som når emnet bliver diskuteret, kommer i konflikt med hinanden. Det er også med til at belyse, at emnet og dilemmaet er komplekst både på et individuelt plan og måske også på et større samfundsplan, hvilket statistikkerne som tidligere nævnt kan indikere.

“Vi skal jo være symmetriske-repertoiret”

Dette afsnits omdrejningspunkt, dilemmaet omkring magtforholdet mellem socialrådgiveren og barnet under børnesamtalen, var ikke et tydeligt dilemma, der blev

italesat på samme vis under interviewet, sådan som de andre dilemmaer blev. Magtforholds-temaet gik mere igen i flere dilemmaer, men i takt med analysens tilblivelse blev det klart, at det var et meget vigtigt emne, som har stor betydning for inddragelsen af barnets perspektiv. Det var muligt at samle de forskellige holdninger og syn på emnet under ét fortolkende repertoire, som kaldes for: ”vi skal jo være symmetriske-repertoire”. Som repertoire hentyder til, vil der her fokuseres på symmetri og ikke mindst på asymmetri, samt disses betydning for barnets oplevelse af at kunne dele sit perspektiv med sagsbehandleren.

Dilemmaet omkring magtforholdet

Citatet nedenfor er fra starten af interviewet med Bodil, hvor Bodil selv formulerede dilemmaet omkring magtforholdet således:

Problemet er, at man har fået den forestilling om, at man altid skal tale med et barn alene [...] det ser jeg som et problem, fordi man løfter barnet ind i en fremmed kontekst, ud af sit almindelige liv og taler med en myndighedsperson, som har *magt* (Bodil, linje 287-291)

Bodils citat, der også optrådte i afsnittet omkring dilemmaet om den manglende relation, bliver her bragt på spil igen, da der bringes et nyt element ind, der centrerer sig om magtforholdet. Magtforholdet er interessant at inddrage, da magtforholdet if. Bodil ser ud til at blive ekstra tydeligt og fylder mere i rummet, når der ikke er en relation mellem barnet og socialrådgiveren. Derfor er magtforholdet en faktor, der er med til at øge og synliggøre distancen mellem barnet og socialrådgiveren. Bodil nævner også, at socialrådgiveren hverken kan eller skal aflyse magtforholdet: “*så kan hun jo ikke aflyse magtforholdet*” (Bodil, linje 339), men at det er nødvendigt, at magtforholdet, skal nedtones: “*jeg mener naturligvis også, at vi må finde veje sådan at det dilemma bliver nedtonet :/ eller det skal være der, dilemmaet, men sådan at vi finder måder at håndtere det på øhm*” (Bodil, 345-348).

Bodil kommer ind på mange relevante og spændende aspekter af magtforholdets betydning under børnesamtalen i de ovenstående citater. Det kan fremhæves, hvordan funktionen i citaterne er at tydeliggøre magtforholdets betydning for børnesamtalen, da det ikke var noget, jeg var forberedt på, at vi skulle snakke om, da jeg ikke havde tillagt det så stor betydning. Bodil har med citaterne og vores samtale været med til at konstruere et nyt element til børnesamtalens dilemmaer for mig, hvilket derved også har været funktionen med hendes med at udtrykke sig på. Derudover er en anden

funktion også at understrege, at magtforholdet er nødvendigt under børnesamtalen og derved er det ikke kun noget negativt, hvilket også er kendetegnet et dilemma, der kan rumme mange aspekter, der både kan virke hensigtsmæssige og uhensigtsmæssige på én og samme tid.

Man kan argumentere for, at symmetri og asymmetri er relevante begreber under magtforholdsdiskursen, da de måske kan være med til at udfolde magtforholdsbegrebet, der if. tidligere citater både kan være hensigtsmæssigt og uhensigtsmæssigt. Et magtforhold er per definition asymmetrisk, hvor én person har mere magt end en anden person. Under børnesamtalen er magtforholdet tydeligt, da der er stor asymmetri mellem socialrådgiveren og barnet af mange årsager. Først og fremmest er socialrådgiveren voksen og derfor både mentalt og fysisk overlegent. Derudover har socialrådgiveren qua sin position og arbejde også magt over barnet, da det er hende, der skal træffe den beslutning, der kommer til at vedrøre barnets liv. Barnet derimod er fysisk og mentalt underlegent og er afhængig af socialrådgiveren. For socialrådgiveren er børnesamtalen ikke en fremmed situation og kontekst, men snarere noget som hun kontrollerer og kender til. Barnet er i en helt fremmed kontekst, hvor det har meget lidt kontrol over, hvordan samtalen kommer til at forløbe. På trods af, at det lyder negativt betonet, at forholdet er asymmetrisk, og at magtforholdet er meget skævt til en børnesamtale, er ovenstående faktorer svære at ændre. Bodil beskriver nedenfor sit syn på, hvordan forholdet mellem symmetri og asymmetri bør være under børnesamtalen:

Jeg siger fem år, så kan vi godt, men hvis vi skal :/ hvis vi skal være symmetriske i relationen [...] :/ altså jeg skal selvfølgelig være asymmetrisk, når jeg skal sørge for, at vi får gjort det inden for den tid, der er sat af [...] men ellers så skal vi jo være symmetriske (Bodil, linje 796-801)

I citatet giver Bodil udtryk for, at hun ikke plejer at lave børnesamtaler med små børn, og nævner kort før det, at hun også siger det, når hun underviser: *“altså når jeg har undervist i det her, så har jeg sagt fem år”* (Bodil, linje 648-649). Derudover er det værd at bemærke, at hun nævner, at hun og barnet skal være symmetriske til en vis grad, men at samtalen også kræver en vis form for asymmetri ift. at socialrådgiveren skal overholde nogle formelle regler omkring praksissen. Det er spændende at undersøge, hvorfor emnet omkring symmetri og asymmetri kommer frem netop under

samtalen om de yngre børn. Man kunne tænke, at emnet kom frem netop på det tidspunkt, da asymmetrien bliver større jo yngre barnet er, og at Bodil bringer det på banen på det tidspunkt. Man kan argumentere for, at funktionen med det citat kunne være at retfærdiggøre eller advokere for, at det er svært at udføre børnesamtaler med børn under fem, hvor asymmetrien kunne tænke sig at være stor.

Men hvorfor er det egentlig vigtigt at være symmetriske under en samtale? Definitionen på symmetri if. Den Danske Ordbog er: “*det at to halvdele er hinandens spejlbillede*” og kan også beskrives med ord som “ligevægt” og “gensidighed”. Det er ikke muligt under en børnesamtale, at socialrådgiveren og barnet er to halvdele af hinandens spejlbillede, og selv under en samtale med et barn på f.eks. 12 år er der ikke ligevægt mellem de to parter, da socialrådgiveren altid vil være både meget ældre samt være en myndighedsperson og derfor er magtforholdet ulige. Som Bodil siger, så *skal* børnesamtalen være asymmetrisk på nogle punkter, og faren ved at snakke med de helt små børn er så måske, at samtalen ville være asymmetrisk på *alle* punkter. Det er dog muligt at forestille sig, at man godt kunne afholde en god og tryk børnesamtale med et barn på fire år, som ville være overvejende asymmetrisk, såfremt magtforholdet og asymmetrien ikke var noget, der *fylder* i rummet og såfremt at socialrådgiveren, der er i den magtfulde position, ikke bruger denne position *mod* barnet, men snarere bruger den til at facilitere gode betingelser *for* barnet.

“Barnets bedste-repertoire”

Dette tema om, hvad der er bedst for barnet, var meget fremtrædende i litteraturen fra reviewet, og det har også været basis for kritik af børnesamtalen i de tilfælde, hvor barnet ikke er blevet skånet i tilstrækkelig grad og lidt overlast af samtalen. Det gør skåne-inddrage dilemmaet meget væsentligt, og hos især Asta var det også et af de dilemmaer, der fyldte mest under vores interview. Hvordan navigerer man i både at inddrage og på samme tid skåne et barn, og hvad er ærlig talt i barnets bedste? Det fortolkende repertoire kaldes netop i dette afsnit for ”barnets bedste-repertoire”, som Asta selv formulerede det.

Dilemmaet omkring både at skåne og inddrage barnet

Dilemmaet omkring, hvorvidt man som socialrådgiver nogle gange inddrager barnet, selvom det måtte lide last af inddragelsen, er også et emne som Bodil og Asta kunne genkende fra deres arbejde og erfaringer inden for børnesamtalen. Jeg præsenterer dilemmaet, og Asta siger, at hun godt kan genkende det, og hun nævner tidligt i

interviewet at: “... der er situationer, hvor jeg tænker, at det er ved at være et overgreb” (Asta, linje 750). Udmeldingen er meget klar: Asta oplever, at børnesamtalen nogle gange har karakter af et overgreb mod barnet. Ordet ‘overgreb’ er et meget voldsomt ord, der er yderst negativt ladet. If. Den Danske Ordbog er definitionen: “*Fysisk eller psykisk krænkelse af en svagere eller værgeløs part eller af dennes rettigheder; voldelig eller respektløs fremfærd mod nogen*”. Det er i dette tilfælde socialrådgivere, der begår overgreb mod børn - altså krænker en svagere part. Det er yderst paradoksalt, at en socialrådgiver, der afholder en børnesamtale i den bedste mening, kommer til at begå et overgreb. Asta fortsætter med at forklare dilemmaet, efter jeg spørger hende, om hun nogle gange hellere ville lade være med at afholde en børnesamtale af hensyn til barnet:

Ja, og der er simpelthen også nogle gange, hvor jeg laver en vurdering i sagen at øh [...] jeg har undladt at holde børnesamtale fordi jeg simpelthen mener, at det er direkte til skade for barnet (Asta, 750-765)

Her beskriver Asta, at en børnesamtale kan være direkte til skade for barnet, og at hun derfor nogle gange undlader at afholde den. Det er svært at forstå, at en børnesamtale, der netop er til for at beskytte barnet og sørge for, at barnets rettigheder om at blive hørt bliver overholdt, kan være skadelig for barnet. Hvis man ser nærmere på Aastas to udsagn, er det tydeligt, at hun ikke forsøger at lægge ansvaret fra sig, men snarere derimod tager ansvaret på sig. Funktionen i udsagnene er ikke en ansvarsfralæggelse, men nærmere en beskrivelse af kendsgerningerne, som Asta er en del af, men som hun også ønsker at ændre, siden hun italesætter emnet og kritiserer det. Da Asta og jeg snakker om de statistikker, der viser, at næsten halvdelen af alle børnesamtaler, ikke bliver afholdt til tiden, og hvad årsagerne til det kan være, kommer hun med denne udmelding:

... om en indsats for eksempel fra PFR³ kommer 1 gang om ugen eller 2 gange om ugen [...] Det er jo fuldstændig ligegyldigt for barnet, og det er derfor, jeg tænker, at nu kommer vi faktisk og forstyrrer barnet IGEN, er det okay at Lone kommer to gange om ugen? (Asta, 1003-1008)

³ PFR står for Pædagogisk Familierådgiver

Det, som Asta forklarer, er at nogle gange skal hun ud og lave en børnesamtale med børn, hvor det drejer sig om meget små ændringer i deres hverdag, som de nærmest ikke lægger mærke til, men hvor Serviceloven if. paragraf 48 kræver, at der bliver afholdt en børnesamtale. Det, som Asta derfor argumenterer for er, at hun nogle gange føler, at hun forstyrrer barnet mere, end hun hjælper det ved at afholde børnesamtalerne. Asta italesætter derfor både, at der nogle gange bliver begået overgreb på børnene, at det kan skade barnet, og at det kan forstyrre barnet i dets hverdag, at der bliver afholdt børnesamtaler. Man kan argumentere for, at funktionerne i hendes udsagn er af kritiserede karakter, hvor hun kritiserer de formelle rammer, der gør, at hun bliver nødt til at agere mod sin intuition om at handle i bedste hensigt over for barnet. Asta bruger sin måde at udtrykke sig på under interviewet til at udtrykke en stærk utilfredshed med Serviceloven og samtidig en bekymring for de børn, det går ud over. Da vi til sidst i interviewet snakker om, hvad hun godt kunne ønske sig blev lavet om ifm. børnesamtalen, svarer hun således:

Jeg synes godt :/ altså så hvis jeg skal sige noget, så synes jeg, at der skal være meget mere sådan [...] sådan tiltro til at vi fagligt godt kan vurdere, om det giver mening, ja [...] det kunne jeg godt ønske mig noget mere af [...] for barnets skyld ja [...] for nogle gange så tager jeg ud og holder børnesamtaler for *lovens skyld* og ikke for *barnets bedste* (Asta, linje 1354-1365)

Man kan argumentere for, at alle hendes udsagn og ytringer i dette afsnit kan samles i det ovenstående citat og derved dannes der et nyt fortolkende repertoire, nemlig ”barnets bedste-repertoire”. ”Barnets bedste” bruges som en metafor for, hvad der er det bedste for et specifikt barn, men er ellers svært at definere, da det er et princip, der er meget flygtigt og skiftende. If. Forældreansvarsloven forholder de sig således med princippet:

... at der næppe findes en klar og entydig definition af begrebet, men snarere forskellige opfattelser, hensigter og interessemodsætninger. Derudover er opfattelsen af, hvad der er bedst for barnet, dynamisk og vil ændre sig over tid (Familiestyrelsen, 2011, p. 57)

Barnets bedste er altså et diffust princip, der kan betyde noget forskelligt fra socialrådgiver til socialrådgiver. Nogle socialrådgivere kan mene, at det er i barnets

bedste, at det bliver hørt for enhver pris, mens andre som Asta hælder til, at det ikke altid er i barnets bedste at blive inddraget til en børnesamtale. Bodil og jeg snakker netop om den enkelte socialrådgivers forforståelse, og da jeg spørger hende ind til, om hun mener, at en socialrådgivers forforståelse om, hvad et godt børneliv er, måske er styrende for, hvordan hun bærer sig ad under børnesamtalen, svarer Bodil:

Ja [3] fordi øh [...] man kan have en for snæver forståelse af, hvad et godt liv er [3] (...) det er noget forskelligt og det skal man have *respekt* for (...) du rejser ud i et ukendt land og går på *opdagelse*, og så finder du en verden, du *ikke* kendte, og den verden kan være et godt liv for dét barn (Bodil, linje 723-733)

Man kan overføre meningen i Bodils udtalelse til princippet om barnets bedste, hvor socialrådgiveren må gå på *opdagelse* med barnet og have *respekt* for barnets sandhed, hvis de ikke skal komme til at træffe en beslutning mod barnets bedste eller slet ikke overveje barnets sandhed i deres afgørelser.

Der kan trækkes mange tråde fra dette ”skåne vs. inddrage dilemma” til diskursen omkring barnets perspektiv. På den ene side skal man inddrage barnets perspektiv til en børnesamtale, men hvad hvis barnets ønske alligevel ikke kan imødekommes? Er det så bedre at skåne barnet? Det vil i det nedenstående blive diskuteret. Bodil lægger vægt på, at socialrådgiveren accepterer og respekterer barnets grænser, når barnet skal inddrages:

... og respekt for ikke at undersøge det, som barnet ikke beder om at undersøge [...] der var et barn der sagde: det kan min mor fortælle [...] og så får jeg ikke ham til at folde det ud, fordi *han* har sat grænsen (Bodil, linje 687-695)

Man kan argumentere for, at funktionen i Bodils udsagn er, at hun bruger sine ord til at give agens til dette specifikke barn, hun omtaler, men også til børn generelt. Hvis man skal respektere et barns ytring, betyder det også at børn har *ret* til at blive respekteret i samme grad som voksne. Bodil giver agens til barnet og anerkender samtidig dets perspektiv i og med, at hun hører, hvad det siger mellem linjerne: barnet har ikke lyst til selv at fortælle hende det, hun spørger ind til. Barnet fortæller ikke direkte, at det ikke vil snakke om det, men siger på en høflig måde, at hans mor kan

fortælle om det. Man kunne forestille sig, at en anden socialrådgiver kunne have haft lyst til at sige, at hun gerne ville høre det fra barnet selv, men det kunne være en overskridelse af barnets grænse, som han forsøger at sætte på trods af den asymmetriske magtbalance, hvor barnet måske er vant til at føje voksne. Bodil fortæller også om et eksempel, hvor hun talte med en socialrådgiver, der kom til hende med en svar sag. Bodil spørger socialrådgiveren:

... hvornår mødte du ikke drengen? [...] jamen jeg har ikke mødt ham [...] jamen har du slet ikke været sammen med ham? siger jeg til sagsbehandleren [...] nej [...] nå SÅ bliver jeg også forundret. Det har så været materiale, der er indhentet fra andre [...] så altså der er barnet slet ikke blevet *hørt* (Bodil, linje 350-355)

Bodil argumenterer her for, at barnets perspektiv ikke er blevet taget, da barnet ikke er blevet hørt. Funktionen er således en kritik af de tilfælde, hvor socialrådgivere ikke møder barnet direkte, men snarere kun bygger deres notater om barnet fra andres by proxy udsagn. Bodil og Asta lægger vægt på at respektere barnets grænser, stille velovervejede spørgsmål, at tro på det, barnet fortæller, er sandt samt enten at snakke med barnet, hvor det er muligt, eller at observere barnet, i de tilfælde, hvor en samtale ikke er mulig, da barnets perspektiv ellers ikke bliver taget.

Du må låne mine øjne, men du må ikke tage dem fra mig [...] så den respekt man skal have ved at sidde med barnet, det er at nu vil jeg prøve på at sidde ved siden af ham og så se verden med hans øjne, men jeg skal ikke bilde mig ind, at jeg faktisk *ser* det, som han *ser* (Bodil, linje 399-404)

Det er min opfattelse, at dette citat er væsentligt, da det opfanger noget, man ofte kan glemme, når man snakker om at tage et barns perspektiv: nemlig at det *kan* man ikke. En socialrådgiver skal ikke glemme eller bilde sig selv ind, at det er muligt for hende 100% at tage et barns perspektiv. Citatet, som Bodil citerer, stammer fra Tom Andersen, der er psykiater og professor i socialpsykologi i Norge. Det var et barn, der så fint formulerede, at han (Tom) måtte låne dets øjne, men ikke tage dem fra ham (Tom Andersen, 2005). Dette kan både rumme aspekterne omkring at lytte og observere barnet, at tro på dets sandhed og respektere barnets grænser. Der er en vis respekt i at anerkende, at selvom man har arbejdet med børn og børnesamtaler i mange

år, så må man stadigvæk ikke tro, at man kan forstå hele barnets livsverden. Man kan argumentere for, at barnets perspektiv som begreb kan rummes i citatet, hvor barnet giver socialrådgiveren lov til at låne sine øjne og derved se tingene fra barnets perspektiv, samtidig med at socialrådgiveren ikke må tage barnets øjne fra det, da det så kan risikere at føle sig ført bag lyset eller snydt. Dette uddyber Asta:

Jeg tænker faktisk rigtig tit i at metakommunikere med barnet altså (...) om (...) den der fælles viden, vi alle sammen har men [...] men som ikke (...) sådan helt er [...] åbenlys og så prøver jeg sådan at italesætte det for barnet (...) for at skåne barnet og i virkeligheden stiller vi dem i et ufattelig dårlig lys [...] altså position, for de forstår ikke, hvad der sker, altså fordi vi ikke siger det, eller ikke vil snakke om det (...) det er egentlig det, jeg prøver på, jeg prøver virkelig på at være ærlig (Asta, linje 1085-1091; Asta, linje 1250-1256)

Her forsøger Asta at sætte ord på den indsats, hun gør meget ud af at udøve under en børnesamtale, nemlig at være ærlig og gennemsigtig over for barnet, så det ikke føler sig ført bag lyset, hvis det en dag skulle læse notatet fra børnesamtalen, eller hvis dets udsagn bliver brugt i en retssag. Både Asta og Bodil lægger alt ansvar på socialrådgiveren, der skal være klædt ordentligt på til at tage et barns perspektiv uden at overskride dets grænser. Det er barnet, der ”låner” socialrådgiveren sin livsverden, og det er socialrådgiverens fornemmeste opgave at passe godt på barnets livsverden og handle til barnets bedste.

“Barnets stemme er lille-repertoiret”

I dette sidste analytiske afsnit vil der ses nærmere på Bodil og Aastas mening om børnesamtalen som praksis ift. gode og dårlige aspekter samt forslag til ændringer af rammerne. Afsnittet vil opsummere kritikpunkterne fra de tidligere dilemmaer og repertoires, som er blevet gennemgået i analysen, da både Bodil og Asta også havde gjort sig tanker om, hvordan man kunne ændre praksissen og derved undgå nogle af de dilemmaer, som de fandt værende de største. Det fortolkende repertoire er i dette afsnit ”barnets stemme er lille-repertoiret”, da det både kan indeholde de negative aspekter, som Bodil og Asta kritiserer, men også de ændringer, som de ser som nødvendige, som kan gøre barnets stemme *større* under børnesamtalen.

Dilemmaet omkring *børnesamtalens rammer*

Tryghed og tillid og at det ikke må være med magthaverne [...] der skal være en tillidsperson med, som også får en rolle, det er ikke bare en bisidder, der er en tillidsperson med som [...] som kan bidrage [...] det mener jeg (Bodil, linje 716-720)

For Bodil er tryghed, tillid og en bisidder, som barnet kender godt, de væsentligste aspekter ifm. at forbedre børnesamtalen. Det tre aspekter hænger sammen og har alle noget at gøre med en god relation mellem socialrådgiveren, barnet og bisidderen. Derudover understreger Bodil, at bisidderen ikke blot skal agere bisidder sådan som man kender begrebet: altså en, der ikke må sige noget og skal forholde sig i baggrunden. Hun argumenterer netop for, at bisidderen har en aktiv rolle under børnesamtalen, og at denne rolle kan bruges til fordel for barnet. Dette vil blive udfoldet yderligere i diskussionsafsnittet, hvor hendes interaktive mindmapping version af børnesamtalen præsenteres. Disse tre punkter, som Bodil nævner, skaber en klar rød tråd i hele interviewet med hende, hvor hun bliver ved med at vende tilbage til, at rammerne for en børnesamtale skal være tilpasset barnet, og at barnet kun kan udfolde sit perspektiv, såfremt det føler sig tilpas og trygt, og at dette kun kan opnås, såfremt barnet har en familiær person med sig. For at understrege vigtigheden af, at barnet til samtalen er sammen med en, som det kender godt, ændrede Bodil ord fra bisidder til omsorgsperson:

Ja det mener jeg [...] fordi hvis man inddrager på det niveau, som de kan klare og så også skærmer dem, men også hvis man tager :/ man tager en [...] en *omsorgsperson* med i samtalen (Bodil, linje 687-690)

Ændringen fra “bisidder” til “omsorgsperson” understreger vigtigheden af, at det ikke er det juridiske aspekt, der er væsentligt, men snarere en understregning af, at det er for barnets bedste, at det kan søge tryghed hos en kendt person. Man må antage, at børnesamtalen som praksis for de fleste børn vil være en ukendt, utryg og uvant situation. Både Asta og Bodil har tidligere kritiseret socialrådgiverens manglende relation til børnene, og uden at der er en omsorgsperson til stede, er der altså ingen tryghedsobjekter for barnet. Man kan argumentere for, at det ikke er etisk forsvarligt at bede et barn om at udfolde en problemstilling i et rum, der kun består af utrygge og uvante elementer. Bodil bruger her sproget til at udfordre den traditionelle opfattelse

af børnesamtalens praksis ved at advokere for, at der altid er en omsorgsperson med til samtalen. Ved at undervise i dette og sprede budskabet om hendes erfaring med at inddrage omsorgspersoner, er hun også med til at konstruere en ændring i praksissen blandt andre socialrådgivere, der måske ikke før har lagt så stor vægt på at skabe tryghed og tillid for barnet på denne måde. Bodil nævner desuden også et andet aspekt ift. forslag til forbedringer af børnesamtalen:

... og så kan man også drage nogle konklusioner, måske skal man have en samtale mere (...) som sådan folder problemstillingen ud, så det kræver måske to samtaler (Bodil, linje 536-540)

Her advokerer Bodil altså for at afholde flere børnesamtaler. Det kunne være med til at rokke ved den gængse måde, at omtale praksissen på, da de fleste både verbalt og skriftligt omtaler praksissen for børnesamtalen og ikke børnesamtaler. If. Wetherell og Potter (1987) er diskurser med til at konstruere vores verden, og man kan argumentere for, at en ændring i den måde, børnesamtalen bliver omtalt på i ental, er med til at bevare forestillingen om, at der kun skal foretages én samtale. Man kunne forestille sig, at hvis praksissens gængse navn derimod blev ændret til børnesamtaler, så kunne gøre det gøre det nemmere eller mere normalt for socialrådgivere at udføre to eller flere børnesamtaler der, hvor de vurderer det nødvendigt og relevant for barnet eller sagen. Asta lægger ud med at rose børnesamtalen, da jeg beder hende om at reflektere over gode og dårlige aspekter ved børnesamtalen samt forslag til forbedringer:

Altså øh [...] som praksis synes jeg jo at børnesamtalen er *vidunderlig* [...] altså helt som den skal være altså og så er der formen [...] altså så så [...] generelt set så synes jeg :/ jeg er vild med børnesamtaler, men formen er jeg ikke altid vild med... (Asta, linje 1348-1352)

I citatet ovenover roser Asta som sagt børnesamtalen som praksis, men kritiserer også formen. Da jeg spørger ind til, hvad hun mener med formen, uddyber hun:

... nej men det er det her med, at de sender mig ud og skal snakke om noget, som der ligger til den her lidt stive øh [...] skema for hvordan, vi skal snakke med barnet (...) Jeg synes godt :/ altså så hvis jeg skal sige noget, så synes jeg, at der skal være meget mere sådan [...] sådan tiltro til at vi fagligt godt kan vurdere om det giver mening, ja (Asta, linje 1354-1363)

Asta lægger her vægt på, at hun ikke bryder sig om den rigide del af praksissen omkring børnesamtalen. Hun har gennem hele interviewet beskrevet uhensigtsmæssige eksempler, hvor hun er ude for at lave børnesamtaler for lovens skyld og ikke for barnets skyld. Her kommer hun derved med et forslag til, hvordan hendes problem kunne imødekommes, hvor hun foreslår en mere fri form for børnesamtale, hvor socialrådgivere i højere grad selv må vurdere, i hvilke tilfælde det giver mening at afholde en børnesamtale. Med 'det lidt stive skema' hentyder Asta både til den model, hun viser mig på sin computer, hvor der er opstillet en liste med emner, hun skal komme ind på til en børnesamtale, men også selve de lovmæssige rammer for børnesamtalen ift. hvornår børnesamtaler skal afholdes. Man kan derfor argumentere for, at Asta bruger sproget og de valgte ord til både at kritisere og til at ytre et ønske om en forandring. Funktionen for Asta er derfor også af konstruerende form, da hun ved at ytre sin mening også er med til i det små at ændre diskursen omkring børnesamtalen. Et andet element, som både Bodil og Asta berører, omhandler ekspertudtalelser og uudnyttede ressourcer fra de personer, der ser barnet på daglig basis:

Jeg tror, at vi er blevet mere optaget af at samle ekspertudtalelser, mere end [...] udtalelser fra dem, som i hverdagen er sammen med børnene (Bodil, linje 564-567)

Her kritiserer Bodil det store fokus på at samle udsagn fra 'eksperter', hvortil hun senere forklarer, at hun f.eks. mener psykologiske undersøgelser eller psykiatriske udredninger i stedet for også at inddrage barnets primære pædagogers syn på barnet. Asta istemmer sig kritikken:

... hvis det f.eks. er en underretning om vold, så beder vi jo pædagogen om at være der, men de må jo ikke deltage i samtalen, og det kan jeg godt nogle gange [...] synes er lidt [...] svært, fordi det er *dem*, der har relationen til barnet og ikke *mig* (...) ja, så det synes jeg faktisk er et vældigt stort dilemma, det der med, at der er en forventning om, at vi kan få børn til at tale (...) men der sidder faktisk nogle mennesker, som rigtig godt kan, og der synes jeg, der er sådan en underlig meget skarp afgrænsning [...] det skal de I HVERT FALD ikke blande sig i (Asta, linje 364-375)

Asta kritiserer altså ligeledes det faktum, at en pædagog til en børnesamtale om vold fungerer som bisidder og derfor ikke må deltage aktivt i samtalen og det på trods af, at pædagogens deltagelse i samtalen både kunne give mere tryghed for barnet og til dels også bidrage på relevant vis i samtalen. Igen bringes kritikken og problematikken omkring den manglende relation mellem socialrådgiver og barn på banen, og nu også den meget rigide regel omkring bisidders funktion som værende ikke deltagende. Både Bodil og Asta bruger sproget til at kritisere de lovmæssige rammer for børnesamtalen, og de lægger derfor også ansvaret for dette over på Serviceloven og dem, der har mulighed for at ændre den.

Afsluttende kan man argumentere for, at alle citaterne og udtalelserne i dette afsnit omkring børnesamtalens praksis, kan samles under ét fortolkende repertoire, som Bodil italesætter i følgende citat:

... det bliver jo en samling af dokumentation, som det er svært at handle på
altså [10] (...) barnets stemme er *lille* i forhold til det (Bodil, linje 591-593)

Bodil forklarer her, hvordan hun mener, at barnets stemme drukner i alle de rigide og formelle krav og lovmæssige forhold til børnesamtalen. Man kan argumentere for, at ”Barnets stemme er lille-repertoiret” indeholder alle Bodils og Aastas kritikpunkter ved børnesamtalens rammer, og i repertoiret ses konsekvensen af dem: barnets stemme bliver lille op imod alle de rigide regler, der ikke altid er til barnets fordel, men nogle gange ”overdøver” barnets stemme.

Analysens afrunding

I den nærværende empiriske analyse er der blevet fundet variationer, funktioner, konstruktioner, fortolkende repertoires og dilemmaer. De fem fortolkende repertoires lød som følger: ”Det kræver en relation-repertoiret”, ”Barnets sandhed-repertoiret”, ”Vi skal jo være symmetriske-repertoiret”, ”Barnets bedste-repertoiret” og ”Barnets stemme er lille-repertoiret”.

De fortolkende repertoires indeholder hver især essensen fra de vigtigste fund, der blev undersøgt undervejs i analysen.

Det vigtigste fund, foruden de fem repertoires, var den konklusion, at alle de dilemmaer, som Bodil og Asta nævnte som værende de væsentligste og mest relevante, alle kunne samles under ét dilemma: nemlig at inddrage børns perspektiv. Alle dilemmaerne trækker tydelige tråde til specialets vigtigste fokus omkring dilemmaer

ved inddragelsen af børns perspektiv til børnesamtalen. Man kan derfor argumentere for, at det ikke er muligt at tage et barns perspektiv, såfremt man ikke har en vis form for relation til det. Socialrådgivere tager heller ikke et lille barns perspektiv, når de fravælger samtalen eller udelukkende bygger notatet ud fra andres udtalelser. Socialrådgiveren kan heller ikke forvente at kunne tage et barns perspektiv under en børnesamtale, hvor barnet tydeligt er meget utilpas, ikke ønsker at deltage eller hvor der direkte bliver begået et overgreb i forsøget på at tage barnets perspektiv, da barnet så risikerer at føle sig ført bag lyset, hvis barnets holdning bliver presset ud af det.

Det blev tydeligt gennem analysen, at de ovenstående repertoires og dilemmaer var noget, der fyldte meget for både Asta og Bodil, og jeg kunne mærke, at de var meget involverede i diskussionen under interviewet. For at afrunde denne analyse med nogle af de refleksioner, som indledende blev præsenteret med Bodils udsagn om, at en socialrådgiver *skal* opleve dilemmaer i forbindelse med børnesamtaler, kan man argumentere for, at analysen netop afspejler, hvordan refleksioner og diskussioner om dilemmaer kan skabe en større forståelse for problematikkerne. Derved er refleksionsprocessen, der både kan foregå i samspil med andre som under interviewene, eller hos individet alene, med til at konstruere løsninger på dilemmaerne. Såfremt en socialrådgiver ikke oplever dilemmaer, som hun reflekterer over, kan man formode, at hun måske ikke vil nå til vigtige erkendelser omkring børnesamtalen.

Derved kan man argumentere for, at dilemmaer ikke kun er negative aspekter af en socialrådgivers arbejde med børnesamtaler, men derimod også grundlaget for muligheden for ny viden og erfaringer, der bliver konstrueret gennem refleksion og diskussion. Dilemmaer kan if. denne tankegang altså bidrage til at klæde socialrådgivere bedre på, så de derved vil blive dygtigere til at inddrage børns perspektiver. Man kan argumentere for, at de fem fortolkende repertoires, der opsummerer de vigtigste aspekter af dilemmaerne ved at inddrage børns perspektiver under børnesamtaler, kan bidrage til starten af en refleksions- og diskussionsproces hos socialrådgivere, der arbejder med børn.

VII. Diskussion

I dette diskussionsafsnit vil der optræde diskussioner baseret på litteraturreviewet og analysen, da der i disse afsnit lægges op til forskellige, interessante diskussioner. Der vil blive set på, hvilke “selvfølgeligheder” der findes ved praksissen omkring børnesamtalen, og hvordan denne diskurs omkring børnesamtalen lægger et pres på barnet. Fokuset på selvfølgeligheder ved børnesamtalen er inspireret af afhandlingens videnskabsteoretiske baggrund i form af et poststrukturalistiske og socialkonstruktivistisk fokus. Begge ismer er interesserede i at afsløre og ændre de elementer i samfundet, der af majoriteten bliver betragtet som værende de eneste rigtige. I henhold til dette speciale vil der derfor blive kigget på de aspekter af børnesamtalen, som måske bliver taget for givne og som kunne være anderledes. Dernæst vil der åbnes op for idéen om en udvikling af børnesamtalen med inspiration fra især interviewet med Bodil samt egne refleksioner. Slutteligt vil en metodologisk diskussion inddrages med fokus på specialets validitet og efterovervejelser omkring fremtidig forskning.

Selvfølgeligheder ved børnesamtalen

Selvfølgelig skal barnet være alene til børnesamtalen?

Dette afsnit udspringer især af afhandlingens analyse og det fortolkende repertoire omkring den manglende relation mellem barnet og socialrådgiveren. Et spørgsmål, der opstod under afhandlingens tilblivelse, drejer sig netop om dette, og hvorfor det er blevet en selvfølgelighed, at børnesamtalen afholdes af en, som barnet ikke kender, uden at der altid er en omsorgsperson med. Denne selvfølgelighed vil her blive diskuteret med inddragelse af bl.a. tilknytningsteori, The Strange Situation og teori fra børns perspektiver. Mere specifikt vil de diskurser, der eksisterer på baggrund af tilknytningsteorien og The Strange Situation blive anvendt i dette afsnit for at undersøge, hvordan disse diskurser kan bidrage til en større forståelse af emnet.

På trods af, at der i nogle artikler om børnesamtalen nævnes, at barnet kan blive tilbudt at have en bisidder med under samtalen, er dette ikke normal procedure. Asta gav ikke udtryk for, at der ofte var en bisidder med under børnesamtalerne, og i litteraturen om emnet fremstår det heller ikke som et tiltag, der ofte benyttes. Det er som om, at det er blevet en usagt regel eller en selvfølgelighed, at børnesamtalen som udgangspunkt afholdes alene socialrådgiveren og barnet imellem på trods af vores

store viden om børns tilknytningsadfærd til deres primære omsorgspersoner. Et yngre barn vil ofte både i daginstitutionen og derhjemme være sammen med netop omsorgspersoner i form af yndlingspædagoger og forældre, men til en børnesamtale, som i forvejen i udgangspunktet kan være en utryg og ubehagelig situation for barnet, er disse omsorgspersoner som oftest ikke til stede, hvilket kan skabe en vis undren: Hvorfor er et barns omsorgspersoner ikke til stede under en børnesamtale, som især kan karakteriseres som en uvant og utryg situation? For at opnå en større forståelse omkring børns behov for sine omsorgspersoner og reaktioner på at være alene med en fremmed, vil der nu blive draget paralleller til de diskurser, der er skabt på baggrund af *The Strange Situation* og tilknytningsteorien. Man kan argumentere for, at to så vigtige teorier og undersøgelser, der har haft stor betydning for udviklingspsykologien, også må have skabt flere forskellige diskurser i samfundet, som netop er vigtige i dette afsnit.

Mary Ainsworths undersøgelser om børns reaktioner på at blive adskilt fra deres mor og blive efterladt alene med en fremmed er blevet inspireret af, og har selv også inspireret, John Bowlbys tilknytningsteori (2015). Der vil ikke fremgå en dybdegående beskrivelse af disse to teorier, da det i højere grad er de diskurser, der er formet af teorierne, der vil benyttes her, men de vil i det følgende kort blive præsenteret i henhold til deres relevans for denne diskussion. Tilknytningsteorien, som blev præsenteret i 1950'erne, blev kaldt for et helt nyt paradigme i synet på mor-barn relationen. Tilknytningsadfærden, som barnet udviser helt fra sin fødsel, skal sikre barnets overlevelse, da det er totalt afhængigt af sine omsorgspersoner for at overleve. Hvis barnet bliver mødt i alle sine behov af sine omsorgspersoner, skaber det en sikker base hos barnet, som har stor betydning for barnets videre udvikling (Ainsworth, 2015). Ainsworth ville med sin *The Strange Situation* undersøge de forskellige tilknytningsstile, som et barn kunne udvikle. Undersøgelsen viste, ud over fundene af de forskellige tilknytningsstile, at trygt tilknyttede børn ikke brød sig om at blive efterladt af deres mor hos en fremmed, men at de dog nemt kunne trøstes af moren, når hun kom tilbage til rummet. Studiet viste desuden, at trygt tilknyttede børn gerne ville lege og interagere med den fremmed, så længe moren var til stede i rummet (Ainsworth, 2015).

På trods af, at *The Strange Situation* på flere punkter ikke har samme design som børnesamtalen, og at den derfor ikke kan overføres direkte, er det alligevel relevant at se børnesamtalen i lyset af de diskurser, der er opstået på baggrund af Ainsworths

fund, da nogle vigtige elementer går igen. Man kan argumentere for, at The Strange Situation har bidraget til at skabe diskurser om, hvad hvordan en god mor opfører sig, at børn ikke skal interagere alene sammen med fremmed, og at børn kan blive utrygge i samværet med fremmed. Hvis man skal se disse diskurser i lyset af børnesamtalen, er det først og fremmest interessant at sammenligne konteksten i The Strange Situation med børnesamtalen. Konteksten i undersøgelsen var nemlig helt ny for barnet, ligesom også børnesamtalen er det for de fleste børn i dag. Dernæst er der en fremmed til stede i begge kontekster, navnlig socialrådgiveren i børnesamtalen. Selvom børnene til en børnesamtale typisk, men ikke altid, er ældre end børnene i Ainsworths undersøgelse, kan man argumentere for, at fundene stadig til en vis grad kan bruges som sammenligningsgrundlag.

Hvis man godtager den præmis, må man argumentere for, at børnene til en børnesamtale med en fremmed socialrådgiver vil mangle deres sikre base og derfor ikke vil interagere med socialrådgiveren i samme grad, som hvis deres omsorgsperson havde været til stede i rummet. Som Ainsworths undersøgelser viste, behøvede omsorgspersonen ikke være en aktiv part i legen med den fremmed, men snarere spillede moren en passiv rolle. Det er også muligt for en omsorgsperson at være til stede under en børnesamtale, såfremt de forholder sig mere eller mindre passivt. I lyset af dette kan man formode, at en lignende tendens kunne vise sig til børnesamtalen - altså at barnet var mere villig til at indgå i en interaktion med socialrådgiveren, når deres sikre base og omsorgsperson var til stede i rummet. Man kan argumentere for, at det kunne bidrage positivt til at inkludere barnets perspektiv, da man må formode, at barnet har lyst til at dele mere, når det føler sig trygt og godt tilpas.

Ainsworths undersøgelse viste desuden, at trygt tilknyttede børn ikke kunne trøstes af eller ville interagere med den fremmede, når moren ikke var i rummet (2015). Det kan også have skabt en diskurs, der har påvirket børneopdragelsen, og som i det lys kan være med til at understøtte argumentet for, at et barn, der er til børnesamtale uden en omsorgsperson, ikke i samme grad føler sig godt tilpas med socialrådgiveren og ikke på samme måde har lyst til at interagere med hende, da de er vokset op med diskursen om, at de helst skal være tæt på deres omsorgsperson. Da børnene ofte er ældre til børnesamtalen og måske mere vant til at være i situationer med fremmed, kan man heller ikke forvente, at børnene reagerer i samme grad som The Strange Situation, men omvendt kan man også argumentere for, at

tilknytningsadfærden og betydning af en sikker base ikke helt forsvinder ved ældre børn, men måske bare at deres reaktioner er mindre kraftige end de små børns.

Man kan konkludere ud fra denne diskussion, at når man overfører de diskurser, der er blevet skabt af The Strange Situation på børnesamtalen, understøtter det Bodils argumentation for, at børn aldrig bør deltage uden at deres omsorgspersoner er til stede, og at barnets perspektiv bliver nemmere at inkludere, såfremt deres følelse af en tryk base er til stede ved samtalen. Der skal dog igen nævnes det forbehold, at denne diskussion kun er teoretisk og bygger på præmissen om, at børnesamtalen og The Strange Situation er sammenlignelige til en vis grad. Alligevel peger det i retningen af, at selvfølgeligheden omkring, at barnet skal deltage i børnesamtalen alene, kunne blive taget op til revision, da det måske ikke er det mest hensigtsmæssige for barnet. I henhold til strømmingen af forskning om børns perspektiver, hvor fokus er at se børn som aktive agenter, der er eksperter på eget område, er et af de vigtigste principper, at børnene skal være godt tilpas under f.eks. interviewet eller observationen. Hvis det betyder, at en omsorgsperson skal være til stede, er dét vigtigere end selve forskningens formål, hvis forskeren tænker, at det kommer til at virke forstyrrende og evt. påvirker situationen u hensigtsmæssigt. Hvis man skal overføre det princip til børnesamtalen, er det altså vigtigere at barnet er godt tilpas og så trygt som muligt, og hvis det betyder, at en omsorgsperson skal deltage i samtalen, er det i sig selv af større betydning, end at omsorgspersonen måske kunne påvirke samtalen u hensigtsmæssigt.

Selvfølgelig har barnet lyst til at åbne op for en fremmed?

Der lader til at være en tendens til at tro, at børn uden videre både kan og vil åbne op om svære og sårbare emner til en fremmed i en magtposition. I litteraturreviewet blev det på nogle måder betragtet som en selvfølgelighed, at barnet uden videre har lyst til at have en intim samtale med socialrådgiveren, og det på trods af, at der er en diskurs om, at børn ikke bør tale med fremmed. Hvordan kan det være, at det er blevet en selvfølge, at et barn anses som værende i stand til at have en privat samtale med en, de ikke kender? Og kan man ikke forestille sig, at forventningen om, at barnet kan og vil åbne op, må lægge et enormt stort pres på barnet til børnesamtalen? Der vil i dette afsnit blive set nærmere på netop dette aspekt, samt hvordan magtforholdet også spiller en væsentlig rolle i problematikken.

Idéerne bag den nye barndomsforskning og det nye børnesyn, der har fokus på børns perspektiver og rettigheder, har været med til at ændre diskursen for den måde, voksne interagerer med børn på inden for forskning, men det kan også overføres til

praksisser såsom børnesamtalen. Som beskrevet i afsnit III om børns perspektiver bliver der nu lagt mere vægt på at give børn en stemme i sager, der omhandler dem og deres liv, men strømmingen har også fokus på at give børn mere agens og medbestemmelse (Warming, 2011). Der er blevet gjort op med rigtig mange selvfølgeligheder omkring inddragelsen af børn i den type af forskning f.eks. at inddragelsen altid er skadelig for børn, at børn er for uvidende omkring eget liv til at bidrage med noget, og at voksne ved mere om børnelivet end børnene selv (Warming, 2011). Men hvad med den selvfølgelighed omkring, at børn har lyst til og evner at åbne op for en fremmed voksen i en magtposition? Og kan denne magtposition bevirke, at børn føler sig pressede ud i at tale om ting, de ikke har lyst til at tale med fremmed om?

Warming (2011) bruger begrebet *definitionsagt* til at beskrive den magtbalance, der er mellem voksne og børn i myndighedssituationer. Warming argumenterer for, at enhver relation er en magtrelation, og at den defineres af parternes roller og sæt af ressourcer. I børnesamtalens kontekst er det altså sagsbehandleren, der har definitionsagt qua hendes position og ressourcer. Sagsbehandleren har både definitionsmagten og en formel magt i form af hendes jobfunktion. Denne skæve magtfordeling gør, at børnene ikke er ligeværdige i situationen. Warming (2011) argumenterer for, at magtfordelingen ikke kan ændres, men at børnene derimod skal være mere ligeværdige under f.eks. børnesamtalen, og at dette kan gøres ved at forsøge at inddrage deres perspektiv, hvor sagsbehandleren skal bruge sine ressourcer til at fremme barnets perspektiv. Man kan dog argumentere for, at Warmings udledning kan anskues som værende paradoksal, da det netop kan være svært for et barn at give sit perspektiv til en fremmed sagsbehandler i en magtposition. På trods af, at sagsbehandleren er opmærksom på sin magtposition under børnesamtalen, og at hun benytter sine ressourcer og sociale kapital til at forsøge at få barnets perspektiv inddraget, ændrer det ikke ved det faktum, at nogle børn ikke har lyst til eller kan snakke med en fremmed.

I litteraturreviewet fremgår det i Roth Hansens (2003) undersøgelse, hvor børns erfaringer med at deltage i børnesamtalen bliver fremlagt, at flere af børnene siger, at det var svært og hårdt at give sin mening til kende over for en sagsbehandler, der ikke kender barnet, og hvor barnet ikke kender sagsbehandleren. Man kan formode, at børn til en børnesamtale kan fornemme ud fra det, sagsbehandleren siger, at de skal give deres mening og deres perspektiv til kende under samtalen. Da magtbalancen er så

skæv, kan man argumentere for, at nogle børn måske indvier den voksne i deres perspektiv for at please sagsbehandleren, da de godt kan fornemme, at hun rigtig gerne vil have dem til det. Så får sagsbehandleren det, som hun gerne vil have, og barnet opfylder sine krav på rettigheden til at blive hørt, men man kan overveje, om det var i barnets bedste alligevel?

Hvis der eksisterer en diskurs i samfundet om, at barnet både skal kunne og vil give sit perspektiv til en fremmed sagsbehandler under en børnesamtale, kan dette blive anset som værende det bedste for barnet. Definitionen på barnets bedste er en social konstrueret diskurs og ændrer sig over historisk tid og kulturel og sociokulturel kontekst. Man kan argumentere for, at en anden diskurs kunne være mere hensigtsmæssig for barnets bedste. Det kunne eksempelvis være en diskurs om, at det blev anset som værende normen, at barnet først skal lære sagsbehandleren at kende, inden barnet skal til en formel børnesamtale om en sag, da man så kunne forestille sig, at barnet vil have mere *lyst* til at inddrage sagsbehandleren i sin verden. I sådan en konstellation ville der stadig være en skæv magtbalance, men der ville også være en relation mellem barnet og socialrådgiveren, der muligvis kunne overskygge betydningen af den skæve magtbalance.

Men er det egentlig altid negativt med en skæv magtbalance? I forskningsartiklen *Power is not an evil* (2008) kritiserer Gallagher den nye bølge af børneforskning, hvor man altid anser magtforholdet mellem barn og voksen som værende u hensigtsmæssigt, da den voksne undertrykker barnet. Gallagher (2008) argumenterer for, at magtforholdet skal være til stede i f.eks. forskning og lignende situationer, da for meget inddragelse af barnet faktisk kan forstærke magtforholdet i stedet for at udligne det. Foucaults definition af magt er relevant at inddrage, da han mener, at magt er alsidig og er et ambivalent spind af relationer. Den definition står i kontrast til magtbegrebet i den nyere børneforskning, hvor magt bliver anset som noget undertrykkende og 'evil' (Gallagher, 2008). Foucault (if. Gallagher, 2008) mener, at magt ikke er noget, bestemte grupperinger nødvendigvis har, men i højere grad at magt kommer til udtryk via handlinger og adfærd. Denne diskurs om magt harmonerer også med Bodils udsagn om, at der skal eksistere et skævt magtforhold mellem socialrådgiveren og barnet, da man hverken kan eller skal fjerne magtforholdet helt. Måske drejer det sig i højere grad om, hvorvidt socialrådgiveren gør brug af sin magt gennem sine handlinger og adfærd under børnesamtalen (Gallagher, 2008).

Hvis socialrådgiveren udnytter sin magtposition, kan der opstå et etisk problem, men hvis hun derimod er opmærksom på magtforholdet og ikke bruger det *mod* barnet, kan man argumentere for, at det måske ikke er det, der er problemet ved dilemmaet om den manglende relation. If. denne tankegang er det ikke magtforholdet i sig selv, der er afgørende for, om barnet føler sig presset til at åbne sig op, men snarere den måde, magtforholdet bliver brugt på af socialrådgiveren. Denne diskussion peger altså på, at det ikke virker til at være magtforholdet, der bevirker, at børn kan have svært ved at kunne åbne op over for socialrådgiveren, men at det mere handler om den manglende relation mellem dem. Selvom et barn og en socialrådgiver kender hinanden til en vis grad og har en vis relation, vil der stadig være en skæv magtbalance mellem dem, men måske fylder den ikke så meget, hvis barnet har tiltro til, at socialrådgiveren ikke misbruger sin magt?

Selvfølger kaldes det for børnesamtalen?

Dette afsnit blev inspireret af en samtale mellem min vejleder Paula og jeg, hvor vi på et tidspunkt begyndte at undre os over selve navnet på praksissen. Børnesamtalen. Hvordan kan måden at italesætte en praksis på påvirke den diskurs, der er for praksissen? Med andre ord: har det en betydning for den måde, børnesamtalen bliver afholdt på og de forventninger, der er til barnet, at børnesamtalen har det navn, den nu engang har? Det er spørgsmålet i dette afsnit, hvor selvfølgeligheden af navnet på praksissen vil blive diskuteret.

“*Jamen man kan også godt tale med 5-årige*” (Asta, linje 1054), udtrykker Asta, da jeg spørger ind til inddragelsen af små børn til børnesamtalen. I citatet er det spændende at se på Astars ordvalg, da hun svarer mig, at hun godt kan *tale* med 5-årige. At hun lige netop bruger ordet ‘tale’ fremfor ‘inddrage’, ‘inkludere’ eller ‘afholde’ er interessant, da ordet ‘tale’ også indgår i praksissens navn, børnesamtalen. Hvis man kigger på ordet børnesamtale er det relevant at undersøge, hvilke associationer det frembringer. For mig frembringer det f.eks. en præmis om, at samtalen, og derfor det verbale sprog, er det vigtigste under en børnesamtale. Derudover kommer jeg til at tænke på, at praksissen kræver, at begge partnere kan indgå i en samtale, hvilket også fører tilbage til det verbale sprog. Når vi ved, at yngre børn ikke er så øvede i at praktisere samtalens regelsætter eller normer, og da deres sprog ikke er færdigudviklet, kan praksissens navn umiddelbart virke ekskluderende for de yngre børn.

Man kan argumentere for, at navnet skaber en udelukkelseskultur, der dikterer, hvem der kan opfylde kravene for at kunne indgå i praksissen på trods af, at det ikke fremgår af definitionen af en børnesamtale, at børnene skal kunne indgå i en formel samtale med en voksen, og at der ikke er en nedre aldersgrænse (Potter & Wetherell, 1987). Potter og Wetherell (1987) argumenterer netop for, at en diskurs frembringer forskellige kategorier, som vi associerer med diskursen, og som derfor omvendt er med til at forme den almene brug af ordet samt vores forståelse af ordet. Derved kan man antage, at det, både et barn og en socialrådgiver forestiller sig om en børnesamtale, er med til at sætte rammerne for, hvad en børnesamtale er, og når selve praksissens navn bliver kaldt for noget, vi allerede har nogle forestillinger om, her ordet 'samtale', må man også formode at dette er med til at skabe forestillinger om praksissen.

Warming (2011) argumenterer også for, at magten er i sproget. Hun mener, at sproget kan være med til at indespærre og begrænse vores tanker. Da sprog hænger sammen med de diskurser, der findes i en kulturel kontekst, er diskurser altså også med til at begrænse og indespærre vores tanker. Warming (2011) advokerer for, at dette skaber magtforhold, der kan komme til at virke naturlige og som selvfølgeligheder, selvom de egentlig er socialt skabte og kan ændres, hvis man bliver opmærksom på dem. Såfremt at børnesamtalen ikke hed børnesamtalen, men i stedet "børneinddragelsen" eller "mit perspektiv", kunne man forestille sig, at diskursen omkring praksissen måske også ville ændres. Det kan være, at det ikke var en selvfølge, at en reel samtale skulle finde sted, men at tiden i højere grad kunne rumme andre aktiviteter, hvor små børn bedre ville kunne deltage som f.eks. nogle mere kreative elementer fra deres eget liv såsom tegning. Mindre børn ville ikke blive ekskluderet af praksissens navn, da alle børn kan inddrages, og alle børn kan give deres perspektiv såfremt de har lyst og socialrådgiveren faciliterer de rette rammer.

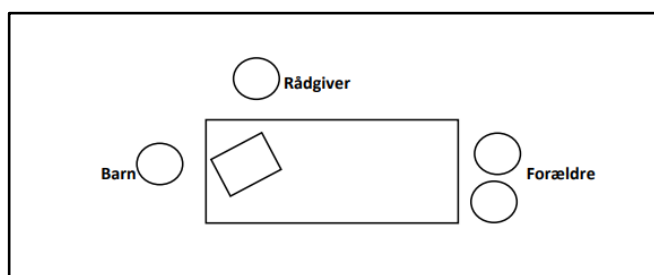
Der er ikke meget fokus på kroppen og det nonverbale kropssprog under en typisk samtale, men måske sådanne elementer også ville kunne fylde mere, såfremt at praksissen havde et andet navn, der ikke dikterede, at en egentlig samtale skulle finde sted. Såfremt at 'tale' ikke indgik i børnesamtalens navn, kan det være, at socialrådgiverens forventning om, at hun skal være i stand til at tale med barnet til en børnesamtale, ville mindskes, og at hun i stedet for kunne fokusere mere på interagere med barnet på anden vis.

Idéer til metoder, der kan favne børns perspektiver

Gennem denne afhandling er det blevet klart, at der er visse elementer ved den nuværende form af børnesamtalen, der ikke er hensigtsmæssige hverken for socialrådgiveren eller for barnet. Derfor vil der i dette afsnit blive præsenteret nogle alternativer og udviklingsidéer til børnesamtalen som praksis. Først vil interviewinformanten, Bodil Burians, metode "Børnemindmapping" præsenteres og diskuteres med teorien fra afsnit III om børns perspektiver og ift. de forrige diskussionsafsnit om selvfølgeligheder. Derefter vil nogle kreative metoder ift. tilgangen til børnesamtaler generelt blive introduceret og diskuteret ift. deres relevans og mulig implementering.

Børnemindmapping - barnets livslandskab

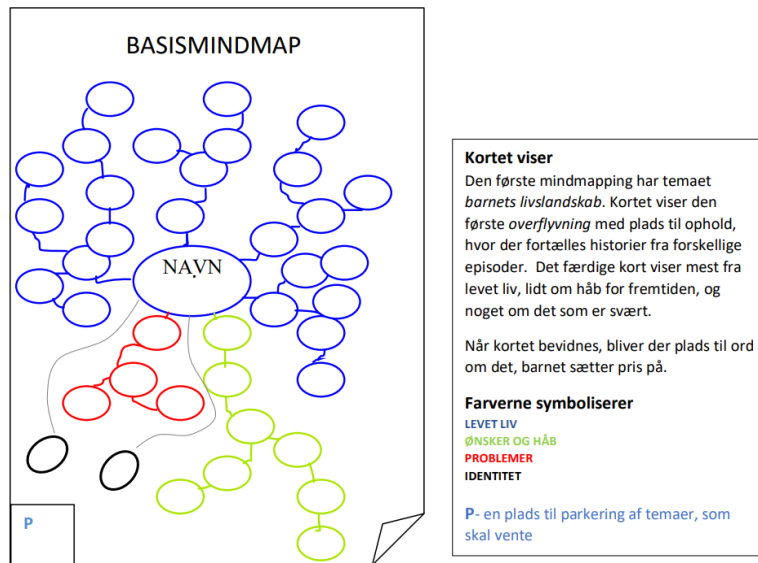
Bodil har, som tidligere beskrevet i metodeafsnittet, udviklet sin egen form for børnesamtale, og arbejder nu som selvstændig med metoden bl.a. ved at undervise relevante faggrupper, herunder socialrådgivere, i metoden, som hun kalder børnemindmapping eller livslandskaber. Metoden er inspireret af narrative og systemiske elementer (Burian, 2019). Selve formålet med metoden, som Bodil bruger under en børnesamtale, er at skabe sammenhæng mellem barnets egen fortælling og forståelser ved at bringe dem ind i familiens forståelsesramme. Metoden er meget visuel, hvor socialrådgiveren har en stor planche, hvor barnets livslandskab bliver tegnet og beskrevet med ord, som barnet er med til at formulere. Til stede til samtalen er også barnets forældre, der sidder bag et imaginært, usynligt gardin, hvorfor de ikke må blande sig før samtals afrunding, hvor de også bliver inddraget, hvilket er illustreret på billede 1 (Burian, 2019).

Billede 1 (Burian, 2019)

Metoden er systemtisk forankret på den måde, at der findes flere sandheder, der alle er vigtige, og metoden er også en samskabende proces mellem socialrådgiver og barnet, der sammen skaber en fælles forståelse af barnets liv og problematikker. Socialrådgiveren henvender sig kun til barnet og gør meget ud af at metakommunikere

omkring formålet og rammerne for samtalen. Som billede 2 nedenfor illustrerer, bliver der brugt forskellige farver på planchen, der alle symboliserer forskellige tematikker.

Billede 2 (Burian, 2019)

Når livslandskabet er tegnet færdigt, bliver forældrene inddraget. De bliver bedt om at fortælle, hvad barnet fortalte under samtalen, der gjorde mest indtryk på dem, og de bliver også spurgt ind til, hvad det viser, at barnet kan og har af styrker. Slutteligt får barnet det sidste ord, hvor det kan kommentere på forældrenes kommentarer, og om det har tilføjelser til kortet, og barnet får også muligheden for at få sit livslandskab med hjem.

Det er nu interessant at diskutere hvorvidt børnemindmapping som metode faciliterer nogle forhold, der gør, at socialrådgiveren ikke oplever så mange dilemmaer, som både litteraturreviewet og interviewinformanterne oplever ved det mere normale børnesamtale-format. Man kan argumentere for, at det er interessant at holde nogle af de fortolkende repertoier samt dilemmaer op mod metoden for at undersøge, hvorvidt dilemmaerne og variationerne i disse repertoier ville gøre sig lige så meget gældende. Det er selvfølgelig umuligt at konkludere helt, men dog relevant at lave et tankeeksperiment med.

I barnets sandhed-repertoiret var nogle af kritikpunkterne fra informanterne, at yngre børn ikke bliver behandlet ligeværdigt med de ældre børn, hvortil statistikkerne viser, at mange børn under syv år slet ikke bliver inviteret til en børnesamtale på trods af det lovmæssige krav. Man kan argumentere for, at børnemindmapping-metoden er *mere* børnevenlig end den gængse børnesamtale og derfor bedre kan

rumme de helt små børn. Først og fremmest indeholder metoden et visuelt element i form af planchen, hvilket fjerner noget af det intense fokus fra barnet og i højere grad over på det fælles tredje, nemlig planchen. Planchen er desuden arrangeret i tuscher med forskellige farver og symbolikker, hvilket kan bidrage til, at selv små børn kan følge med på trods af, at de ikke kan læse eller skrive, og at elementet med at bruge tusch og papir er noget, de genkender fra deres egen hverdag.

Dilemmaet omkring den manglende relation til barnet, som både Bodil og Asta beskriver som værende et rigtig stort problem, kan man også anskue som værende af mindre betydning, da barnets forældre eller andre omsorgspersoner er med til samtalen, hvilket faciliterer tryghed for barnet. Bodil har desuden en indledende samtale med forældrene og barnet, hvor hun “hyggesnakker” med forældrene bl.a. for at vise barnet, at forældrene gerne vil tale med hende og er trygge ved hende. Det må man formode har en indvirkning på barnet, da det ser, at forældrene accepterer Bodil og indirekte dermed giver barnet “lov” til at snakke med hende også. Man kan argumentere for, at det kunne bidrage til at mindske magtforholdet og den autoritære socialrådgiver, at barnet ser sine forældre hyggesnakke med hende. På trods af, at barnet heller ikke har en relation til socialrådgiveren i børnemindmapping-metoden, kan man argumentere for, at forældrenes tilstedeværelse og snak med socialrådgiveren må give barnet en større tryghed til samtalen end i den gængse børnesamtale. Selvom barnet er i en fremmed kontekst, det ikke kender fra sit almindelige liv, er der altid omsorgspersoner til stede under samtalen, hvilket man må formode gør konteksten lidt mindre fremmed, da de altid kan henvende sig til forældrene og enten få fysisk eller verbal omsorg, og evt. ytre ønske til forældrene om at stoppe samtalen, hvilket kan være nemmere at sige til dem, end det er at sige til socialrådgiveren.

Dernæst er det interessant at se nærmere på, om barnets bedste i højere grad bliver imødekommet ved denne metode end ved den normale børnesamtale. Især Asta lægger vægt på, at hun nogle gange mener, at børnesamtalen er et overgreb på barnet, og at hun holder børnesamtalen mere for lovens skyld end barnets skyld. Det lovmæssige omkring, hvornår en børnesamtale skal afholdes, er selvfølgelig ikke noget, der ændrer sig, selvom formen på børnesamtalen ændrer sig. Derfor kan man ikke udelukke, at nogle socialrådgivere stadig ville føle, at det ikke er i barnets bedste, at samtalen skulle afholdes. Derfor kan man argumentere for, at dét element ikke er muligt at ændre, før loven evt. bliver lavet om og giver socialrådgiverne mere frihed. Dog er der andre aspekter af begrebet “barnets bedste”, der godt kan anses for at blive

imødekommet i højere grad ved børnemindmapping. Først og fremmest bliver barnet ikke presset til at fortælle noget, det ikke har lyst til at tale om, hvilket er et bærende aspekt i Bodils metode (Burian, 2019). Det er barnet, der former samtalen, og socialrådgiveren skal ikke stille spørgsmål på samme måde, som man ville gøre det i en normal børnesamtale. Bodil er også meget opmærksom på, at hvis barnet siger, at “*det kan min mor fortælle om*” (Bodil, linje 687-695), så bør man respektere den grænse, barnet faktisk sætter, på trods af, at barnet ikke direkte siger, at det ikke vil snakke om det. Barnet får åbne spørgsmål, hvor det selv kan bestemme, hvilket aspekter af emnet eller spørgsmålet, det vil bringe på banen. Derfor kan man argumentere for, at barnets bedste i større grad bliver favnet under børnemindmapping, da barnet er med til at sætte dagsorden og selv bestemmer, hvad der skal stå på planchen. Det er barnets fortælling, der er den bærende i metoden, og både socialrådgiveren og forældrene hører barnets stemme og fortælling under samtalen, hvilket sætter barnet i fokus (Burian, 2019).

Barnets perspektiv bliver desuden sat i fokus i meget høj grad til en børnemindmapping-samtale. Bodil beskriver, at hensigten med metoden er at *give ordet tilbage til barnet*, hvor der i den normale børnesamtale tales mere om at *give barnet en stemme* (Burian, 2019). Man kan derfor argumentere for, at diskurserne og måden, metoderne bliver snakket om på, kan synes forskellige, og at der i børnemindmapping bliver brugt et meget stort antal af ord, der alle har at gøre med at sætte barnets perspektiv i fokus. Eksempler fra Bodils artikel er: “barnets fokus i fokus”, “barnet får det sidste ord”, “kortet er barnets journal”, “barnets egne fortællinger”, “en samskabende proces” og “barnets meningsbærende ord” (Burian 2019). I bøger, hvori børnesamtalen bliver behandlet, er der også et stort antal ord såsom “barnet skal høres”, “barnets perspektiv” og “inddragelse + indflydelse”, men også rigtig mange juridiske og strukturelle betingelser i overskrifterne, hvortil det godt kan synes, at barnets stemme drukner lidt i alt formalia, som også det fortolkende repertoire “barnets stemme er lille” henviser til (Bergmann, 2015; Bo & Gehl, 2021).

Man kan argumentere for, at den traditionelle børnesamtale bærer *mere* præg af et interview med sine spørgsmål og svar sammenlignet med børnemindmapping-metoden, som med sin inkludering af omsorgspersoner, plancher, barnets livslandskab og barnets styring af, hvad der skal tales om og skrives på planchen, bærer *mindre* præg af det traditionelle interviewformat. Netop aspektet omkring den traditionelle

interviewform er fokus i det næste afsnit, hvor alternativer til interviewmetoden, der er mere tilpasset børn, vil blive introduceret.

Kreative metoder

I mit 9. semesters projekt havde jeg et stort fokus på barnets perspektiv og hvilke kreative metoder, der kunne fremme barnets perspektiv og træde i stedet for metoder udviklet til voksne såsom det kvalitative interview. I projektet stødte jeg på *Draw-&-Tell metoden*, der netop er en tilpasning af interviewmetoden med fokus på barnet, og hvordan man kan mindske magtforhold, sætte barnet i fokus og skabe nogle rammer, der gør barnet godt tilpas og desuden har det sjovt under samtalen, samt selv får noget ud af deltagelsen. Draw-&-Tell metoden vil blive præsenteret her som idé til en tilpasning og udvikling af børnesamtalen, da jeg vil argumentere for, at de nye elementer ville bidrage konstruktivt til samtalen (Driessnack, 2006).

Kreative metoder er en term, der bl.a. bruges af Angela Veale, som beskriver metoderne som "child-centeret" metoder, der alle har til fælles, at de bygger på fantasi og leg, som netop gør dem meningsfulde for børn at deltage i, da det er aktiviteter, der normalt er en del af børns hverdag (Greene & Hogan, 2005). Metoderne er mange og forskellige og kan inddrage drama, tegning, fotografering og historiefortælling, hvor det er børnene, der er med til at skabe noget med forskeren og på samme tid deltager i nogle sjove aktiviteter. Det vigtigste ved disse metoder er ikke forskerens resultater fra samtalen eller aktiviteten, men snarere at barnet selv finder det meningsfuldt at deltage (Fleet, 2018). En af disse kreative metoder er Draw-&-Tell metoden, der blev udviklet af Martha Driessnack i år 2006. Børnene i hendes undersøgelse blev bedt om at tegne en tegning til et bestemt emne f.eks. "dengang du var mest bange", hvorefter forskeren indgår i en dialog med barnet omkring tegningen. Tegningen bliver altså derfor ikke brugt til direkte fortolkning, men snarere som et fælles tredje, der kan skabe et trygt rum for barnet med elementer, der normalt indgår i barnets hverdag (Driessnack, 2006).

Metoden trækker på studier, der viser, at tegninger faciliterer børns muligheder for at fortælle om forskellige begivenheder, følelser og tanker, som de ellers kan have svært ved at tale om. Derudover giver metoden mulighed for at fjerne fokus fra den voksne forsker, hvilket kan bidrage til at minimere de sociale krav, der normalt bliver stillet barnet, når det skal sidde over for en voksen og snakke (Driessnack, 2006). Fokus er ikke kun på, hvad barnet fortæller, men også især på deres tegning, som kan tage noget af presset sammenlignet med en normal interviewsituation, hvor det kun er

samtalen, der er i fokus. Som Driessnack (2006) beskriver, kan børn med Draw-&-Tell metoden invitere forskeren til at forstå nogle ting, de ikke kan forklare med deres verbale sprog, især hvis børnene er små og ikke har udviklet deres sprog helt endnu. Det er børnene selv, der bestemmer, hvilke minder, følelser, bekymringer og oplevelser, de deler og tegner, hvilket bemyndiger børnene i høj grad sammenlignet med andre metoder, hvor børnene bliver bedt om at svare på spørgsmål eller deltage i eksperimenter, hvori de ikke har samme mulighed for selvbestemmelse ift., hvad de ønsker at dele med interviewereren (Driessnack, 2006).

Der vil nu blive undersøgt mulighederne for at implementere kreative metoder og især Draw-&-Tell metoden i børnesamtalen, samt hvilke fordele og ulemper, der måtte være. Det er, som før nævnt, umuligt at konkludere noget herpå, da det blot er et tankeeksperiment, men man kan argumentere for, at det stadig er relevant at gøre sig tanker om mulighederne ved at indføre nye tiltag til børnesamtalen. Hvis man først og fremmest ser på de kreative metoder generelt, er det relevant at kigge på de praktiske implikationer ift. om det er muligt at indføre dem under børnesamtalen. Både drama, tegning, fotografering og historiefortælling virker som overkommelige aktiviteter at inddrage enkeltvis under en børnesamtale, men måske især tegning ville være den aktivitet, der ville være nemmest at inkludere under børnesamtalens rammer, hvor man både skal tage forbehold for tiden, der normalvis er sat af til en børnesamtale, som er omkring en time, samt de økonomiske muligheder, kommunerne har til rådighed. Udstyr til fotografering og forberedelse til drama kan måske synes at virke mere omfattende end udgifterne til papir og tegneredskaber, hvilket fører fokus hen på Draw-&-Tell metoden.

I lighed med Burians børnemindmapping metode, hvor der også indgår et stort stykke papir + tuscher, der skal skabe rammerne om en dialog og barnets fortælling, er det også samme formål med Draw-&-Tell metoden. Her er forskellen dog, at det kun er barnet selv, der tegner samt vælger hvilke redskaber, det vil benytte. Man kunne forestille sig, at socialrådgiveren indleder med at bede barnet om at tegne, hvad der er godt i deres liv for herefter at indgå i en dialog om, hvad barnet har tegnet. Derefter kunne socialrådgiveren bede barnet om at tegne, hvad der er svært i deres liv på et nyt stykke papir og efterfølgende indgå i en dialog om den nye tegning. På den måde har socialrådgiveren og barnet et fælles tredje, nemlig barnets tegning, der kan fungere som en hjælp til at tale om et svært emne.

Idéen med først at tegne og snakke om, hvad der er godt i barnets liv, er for at skabe en lidt tryggere relation inden den vanskelige samtale om, hvad der ikke fungerer så godt i barnets liv, indledes. Gennem analysen er det blevet helt klart, at det ikke er muligt at opbygge en tryk relation på 30 minutter, men man kan stadig argumentere for, at tegne-aktiviteten om de positive elementer i barnets liv muligvis kan give en lidt bedre relation, end hvis man blot sprang direkte til en tegning og dialog om det, der er svært for barnet. Derudover kan tegneaktiviteten, som næsten alle børn kender fra deres hverdag, være med til at fjerne en del af magtforholdet under samtalen, da børn ofte vil føle sig mere på hjemmebane under aktiviteter, som de kender. Børn kender ikke til børnesamtale-formatet, hvor de må føle sig helt på udebane, hvilket er grundlaget for idéen bag at bringe aktiviteten ind i børnesamtalen.

Ift. inddragelsen af barnets perspektiv, er det barnet selv, der er i kontrol over, hvilke elementer, de vælger at tegne, som også danner grundlaget for den efterfølgende dialog. Derfor kan man argumentere for, at barnet i højere grad selektivt er med til at bestemme, hvad dialogen skal baseres på, sammenlignet med de normale envejs-spørgsmål under en børnesamtale. If. nyere tilgange inden for psykologien og sociologien, der fokuserer meget på forskning inden for børns perspektiver, er det også et vigtigt element inden for barnets perspektiv, at barnet har medbestemmelse og agens under forskning, observationer, interview eller lignende (Driessnack, 2006). At give barnet medbestemmelse og gøre det til en aktiv part under børnesamtale, er ikke noget, der har været fokus på i litteraturen omkring børnesamtalen, hvilket godt kan undre: hvordan kan man bidrage med sit perspektiv, hvis man kun behandles som et objekt? Der er noget handlingsorienteret og magtfuldt i at give sit perspektiv på en sag, hvilket derfor ikke kan være muligt, hvis man er passiv, hvilket Asta beskrev var et normalt scenarie under en børnesamtale, hvor barnet knap sagde noget eller svarede med enstavelser. Af disse årsager kan man argumentere for, at det kunne være både interessant og relevant at forsøge at implementere principperne fra Draw-&-Tell metoden i børnesamtalen, da det kan give barnet mere medbestemmelse og agens, da man ikke kun kigger på, hvad barnet siger, men også hvad barnet gør, hvilket man kan forestille sig ville fordre barnets perspektiv.

Metodologisk diskussion

I dette afsluttende afsnit i diskussionen vil fokus vendes indad på selve specialet. Specialets kvalitet vil gennem en diskussion af validiteten og generaliserbarhed blive

undersøgt for efterfølgende at munde ud i en diskussion af mulig fremtidig, psykologisk forskning af børnesamtalen.

Validitet

Et projekts validitet afhænger af, om studiet har formået at undersøge det, det oprindeligt ønskede at undersøge (Demuth, 2013). Problemformuleringen i dette speciale ønskede at undersøge: *“Hvilke dilemmaer oplever socialrådgivere i forbindelse med at inkludere barnets perspektiv til en børnesamtale?* Det er mere eller mindre enkelt at konkludere, at jeg har opnået en større forståelse for, hvilke dilemmaer, som Asta og Bodil oplever, når de skal inddrage børns perspektiver til børnesamtalen, men der er if. Demuth 2013 og Yardley, 2008 flere måder at undersøge og styrke et projekts validitet, der er mere komplekse end selv at svare på, hvorvidt ens problemformulering er blevet besvaret.

For at trække tråde til speciallets videnskabsteoretiske ståsted, socialkonstruktivismen, er det spændende at sammenholde principperne herfra ift. validitetstermet. If. socialkonstruktivismen findes der ikke én sandhed eller én virkelighed, og derfor kan det være svært at konkludere på de fund, man finder (Jørgensen & Phillips, 1999). Disse fund vil if. socialkonstruktivistiske idealer kun være sande i netop den kontekst, som jeg har foretaget dem under, og med de forforståelser, jeg har haft under tilblivelsen af specialet. Disse overvejelser kan give et validitetsproblem, da det derfor er svært at konkludere, om jeg har undersøgt, det jeg ønskede. If. Yardley (2008) må man derfor konkludere, at alle forskeres “sandhed” er virkelig for dem og derfor gyldig og brugbar. Dog nævner Yardley (2008) selv, at den opfattelse giver mange problemer, da det på den måde er umuligt at bedømme andres forskning, og at det er nødvendigt med nogle kriterier at bedømme validitet ud fra. Det er dog ikke nemt at lave nogle overordnede kriterier at bedømme kvalitet i kvalitativ forskning ud fra, da metoderne er så mange og alsidige. Det kræver derfor mange forskellige måder, som kan tilpasses de forskellige forskningsstudier modsat metoderne til de kvantitative studier, som er statistiske og generaliserbare (Yardley, 2008).

Først og fremmest fremhæver Demuth (2013) vigtigheden af at være transparent i sin analyse og generelt gennem hele projektet. Med ’transparent’ menes der, at man som forsker skal være gennemsigtig i den måde, man når frem til sine konklusioner på. Det har jeg forsøgt at imødekomme ved at forklare, hvordan jeg er kommet frem til et fund, hvilken teori mine fund bygger på, samt bruge mange citater fra

transskriberingen foruden at muliggøre, at læseren selv har adgang til transskriberingen. Dette medfører naturligvis, at jeg også har været tro mod mine informanter og forsøgt at holde mig så tæt som muligt til det, de har sagt, under selve transskriberingsprocessen. Det kræver desuden en mere detaljeret transskribering, når den ønskes brugt ifm. en diskursanalyse, hvilket jeg også har tilstræbt at gøre. Derudover øger det en diskursanalyses validitet, at der er inddraget mange og gerne meget fyldestgørende citater, således at læseren hele tiden kan følge med i de analytiske argumenter, der bliver fremført på baggrund af citaterne (Demuth, 2013). Jeg har forsøgt at inddrage så mange citater, som jeg havde brug for for at kunne guide læseren igennem mine forskellige analytiske konklusioner og fund, hvilket indebar 35 citater fra de to interview.

En høj grad af troværdighed indebærer også, at fundene reflekterer informanternes "levede oplevelse". Dette kan opnås ved at lave et godt design og derved skabe så trygge rammer for informanterne som muligt, sådan at de kan udtrykke sig om, hvad de har på hjerte (Demuth, 2013). Det har jeg forsøgt ved at være transparent over for deltagerne og ved på forhånd at informere dem om de praktiske rammer for interviewet samt fortælle dem så meget, som vurderet hensigtsmæssigt om undersøgelsens formål, samt hvordan deres udsagn vil blive brugt i specialet. Derudover har jeg flere gange under interviewet understreget, at jeg er interesseret i netop *deres* syn på emnet og samtidig forsøgt ikke at stille for ledende spørgsmål, der ellers kunne tænke sig at påvirke deres svar. Jeg har forsøgt gennem specialets metodeafsnit at gøre det muligt for læseren at følge med i, hvilke valg jeg har taget samt hvorfor mht. undersøgelsens design.

En anden metode til at styrke et projekts validitet, er analytisk induktion, hvor man inddrager de aspekter fra interviewpersonerne, der ikke umiddelbart stemmer overens med, hvad de ellers har udtalt sig om, eller som heller ikke peger i retningen af tidligere antagelser (Demuth, 2013). For at imødekomme dette, har jeg inddraget og tydeliggjort de variationer, der har været i Aastas og Bodils udtalelser. Det har nogle gange resulteret i to udtalelser fra samme person, der peger i hver sin retning, hvilket i nogle undersøgelser af den årsag måske fravælges, da de kan være svære at tolke på og forstå. For at få variationerne til at give mening, har jeg forsøgt at samle dem under ét fortolkende repertoire, der kan rumme de forskellige udsagns mangfoldigheder (Wetherell & Potter, 1988).

Yardley (2008) beskriver desuden, at man kan benytte triangulering som en måde at øge et projekts validitet på. Dette kan gøres på mange måder, men én af måderne i metoden er at flere forskere er med inde over processerne i et projekt. Yardley (2008) nævner, at dette især kan være relevant ift. kodningen af transskriberingen, da analysens fundament derved ville bestå af flere personers perspektiv. Hvis to forskere koder samme transskriberingen kan de derefter sammenholde kodningerne og bruge de tematikker, der går igen ved begge forskere. Den metode var desværre ikke mulig i dette projekt, da jeg har valgt at skrive specialet alene, men jeg kunne forestille mig, at det kunne have været interessant at inddrage en anden persons perspektiv på f.eks. kodningsprocessen. Jeg har dog forsøgt at være gennemsigtig i kodningsprocessen, som fremgår af transskriberingerne. På trods af, at jeg ikke har haft mulighed for at benytte mig af triangulering på den måde, har min vejleder Paula været med inde over alle processerne i tilblivelsen af projektet og kommet med konstruktive forslag til ændringer, hvorfor man kan argumentere for, at hendes perspektiv til en vis grad også er blevet inddraget i specialet, om end ikke i samme grad, som hvis det var skrevet af to studerende. At inddrage flere perspektiver for at øge validiteten kunne også gøres ved at inddrage perspektiver fra børn, der har deltaget i en børnesamtale, hvilket kunne være spændende i et andet projekt. Dette er også beskrevet i afsnittet "fremtidig forskning" (Yardley, 2008).

Derudover er en forskers forforståelse også vigtigt, samt at man er klar over, hvad ens subjektivitet gør ved projektet (Demuth, 2013). Da jeg er psykologistuderende og har haft meget fokus på børns perspektiv på min kandidat, havde jeg gjort mig mange tanker om, hvordan jeg skulle agere over for mine informanter, da jeg ikke ville lyde bedreviddende eller dømmende ift. de statistikker, der viser, at mange børnesamtaler ikke bliver foretaget. Det var genstand for stor undren hos mig og også en vis form for irritation, da jeg synes, at det er så vigtigt at inddrage børn i deres eget liv. Derfor formulerede jeg mine interviewspørgsmål meget nøje med det formål, at de ikke skulle lyde dømmende eller som om, at jeg kritiserede mine informanter, når jeg f.eks. fortalte dem om statistikkerne og bad dem reflektere over dem. Derved var jeg meget opmærksom på min egen forforståelse og subjektivitet, der kunne have haft en negativ indvirken på de to interviews (Demuth, 2013).

Generaliserbarhed

I kvalitative, empiriske studier med få (en-to informanter) kan det være vanskeligt at generalisere studiet ud fra de gængse standarder for generaliserbarhed. Med generaliserbarhed menes, hvorvidt resultaterne i et givent studie kan overføres til andre kontekster eller subjekter udenfor det egentlige undersøgelsesdesign, eller med andre ord: hvorvidt man kan drage konklusioner fra enkelte, undersøgte tilfælde til flere ikke-undersøgte tilfælde (Demuth, 2017). Formålet i dette speciale har været at undersøge, hvordan børns perspektiver inkluderes i en børnesamtale, og hvilke dilemmaer socialrådgivere måtte have herved. Jeg ønskede at undersøge dilemmaerne og inddragelsen i dybden med en diskursanalytisk tilgang til analysen for at opnå en stor forståelse for problematikken.

Fundene i analysen afspejler Bodil og Aastas refleksioner og holdninger til deres arbejde med børnesamtalen, og skal ikke forstås som værende problematikker, som *alle* socialrådgivere, der arbejder med børnesamtalen, oplever (Demuth, 2017). Man kan argumentere for, at det ikke ville have været muligt indenfor projektets rammer at inkludere flere informanter, da det derved ikke ville have været muligt for mig at gå i dybden med dem på samme måde, som det har været med de to informanter. Det var derfor ikke specialets formål at undersøge alle de dilemmaer, som socialrådgivere oplever for at kortlægge dem og lave statistik over, hvilke der var mest hyppige mv. Netop denne afgrænsning samt disse valg og fravalg var også grundlaget for at vælge en kvalitativ metode. På trods af, at det ikke er dette speciales ønske eller formål at generalisere sine fund, er det stadig interessant at undersøge, om specialets fund kan overføres til andre kontekster og situationer, hvilket Demuth (2017) drøfter, og hvor hun fremlægger, hvordan mindre, kvalitative studier kan opnå generaliserbarhed.

Man kan argumentere for, at dette speciales fund fra analysen og diskussionen både indeholder aspekter, der også optræder i andre relevante studier og artikler fra litteraturreviewet, samt ligeledes indeholder nye vinkler og forståelser inden for dilemmaer ved inddragelsen af børns perspektiver til børnesamtalen. Der vil ikke blive lavet en egentlig metasyntese, men det vil med andre ord sige, at der både er fund, der bakker op om lignende studiers og artiklers fund, og nyere fund, der i højere grad "står alene", og som i højere grad er spændende at forsøge at overføre til andre kontekster (Demuth, 2017). Demuth argumenterer for, at de gængse standarder for generaliserbarhed oftest ikke associeres med kvalitative studier, da de ofte laves på studier med et stort empirisk fundament. Dog mener Demuth (2017), at det er

misforstået af tre årsager: mange kvalitative studier *ønsker* ikke at generalisere sine fund, kvalitative studier kan generaliseres på et teoretisk plan, samt at generaliserbarhed af studier med et lille empirisk grundlag kan forstås med konceptet ”double dialogicality”. I dette afsnit vil det sidste term, double dialogicality, undersøges og forstås ud fra dette projekt for til sidst at kunne konkludere, hvorvidt dette speciales fund kan generaliseres på baggrund af den metode.

Double dialogicality “*refers to the dialogical interplay between ‘situated interaction’ and ‘situation-transcending practices’*” (Linell, 2009, p. 11, if. Demuth, 2017, p. 87). Dialogicality henviser ikke til en dialog mellem to mennesker, men snarere den forståelse, at mennesker er indbyrdes afhængige af hinanden, hvilket betyder, at vores valg, ønsker og præferencer ikke opstår ud af det blå, men snarere i samspillet med andre menneskers oplevelser, handlinger og ytringer (Demuth, 2017). Princippet fra double dialogicality kan bruges som fundament til at generalisere viden fra studier baserede på et småt empirisk grundlag. Man kan argumentere for, at der er generaliserbarhed i hver enkelt persons bidrag til en undersøgelse, da denne persons bidrag i form af f.eks. et interview, ikke skal forstås isoleret set, men må forstås som et resultat af interaktion med mange andre mennesker og kontekster (Demuth 2017).

I dette speciale betyder det altså, at Aastas og Bodils meninger og refleksioner ikke skal anskues som værende udelukkende deres egne og absolut isolerede, men snarere som et resultat af interaktioner, samtaler og kulturelle normer, de indtil nu har mødt i diverse situationer og kontekster. Derfor er Aastas og Bodils personlige ytringer allerede generaliserbare, da de er et resultat af mange andre menneskers meninger og holdninger, som de har opnået i sociale samspil. Denne idé om double dialogicality danner en rød tråd med dette speciales videnskabsteoretiske ståsted, nemlig socialkonstruktivismen, der også lægger vægt på samspillet mellem individer og samfundet i en historisk kontekst, og hvordan disse indbyrdes både påvirker og bliver påvirket af hinanden. Det betyder, at Aastas og Bodils refleksioner og meninger er afhængige af samt et resultat af de sociale praksisser, som de begge indgår i, og at disse meninger er formede og dannede af et samsurium af tidligere, sociale interaktioner, der nu tilsammen består af én mening til f.eks. et spørgsmål (Demuth, 2017).

Man kan på baggrund af ovenstående udlægning argumentere for, at dette speciales fund, om end kun baseret på to semistrukturerede interviews, kan generaliseres til lignende situationer, hvorved det er muligt, at flere socialrådgivere,

der ligeledes arbejder med børnesamtalen, vil genkende flere af dilemmaerne om inddragelsen af børns perspektiver (Demuth, 2017). Det betyder ikke, at man kan konkludere, at alle socialrådgiveres dilemmaer kan kategoriseres under de samme fortolkende repertoiers, som Aastas og Bodils kunne, men snarere, at flere socialrådgivere muligvis vil kunne genkende sig selv i dilemmaerne og de fortolkende repertoiers til en vis grad. Dette gør sig sandsynligvis kun gældende for socialrådgivere i Danmark, som man må formode deltager i mange af de samme sociale praksisser og kontekster (Demuth, 2017).

Fremtidig forskning

Når man laver et større projekt og sætter sig grundigt ind i et emne, er det svært at lade være med at overveje andre mulige tilgange til empirien og metoden, end de valgte tilgange. I dette projekt var der flere interessante og relevante muligheder for at undersøge problemstillingen end blot den valgte tilgang, og de vil i det nedenstående præsenteres og udfoldes kort. De kan både ses som alternativer til tilgangen i specialet og som mulige tilgange til en videre undersøgelse af børnesamtalen.

Såfremt specialet var af større omfang både ressource- og tidsmæssigt, kunne man argumentere for, at det ville være relevant at bruge blandede metoder og ikke kun en kvalitativ metode. Det kunne man have gjort ved både at lave et spørgeskema, der kunne afdække, hvor mange socialrådgivere, der oplever etiske dilemmaer med inddragelsen af børn til en børnesamtale og efterfølgende afdække emnet mere i dybden med interviews (Kvale & Brinkmann, 2009). Det kunne have været relevant at afdække flere dilemmaer og sammenholde disse for bedre at kunne se et mønster i, hvilke dilemmaer, der eventuelt gik igen hos flere socialrådgivere, og hvilke dilemmaer, som kun få socialrådgivere havde ifm. børneinddragelsen. Man kunne videre forestille sig, at en sådan undersøgelse, måske med 100+ spørgeskemabesvarelser og 20 dybdegående interviews kunne give nogle fund, der nemmere kunne generaliseres til resten af feltet, og i højere grad ville kunne blive brugt i diverse årsrapporter, større undersøgelser eller lignende evalueringer af børnesamtalen som praksis. En undersøgelse af sådan et omfang kræver dog et meget stor tidsmæssigt, ressourcemæssigt samt økonomisk fundament.

En anden tilgang, der kunne have været interessant og yderst relevant inden for forskning i børns perspektiver, er deltagerobservation. Denne tilgang ville modsat den ovenstående, fiktive undersøgelse ved brug af mixed methods, være mulig inden for dette speciales rammer. I de indledende faser af tilblivelsen af dette speciale og især

under brainstorm-fasen, ville jeg gerne have lavet et speciale, hvis empiriske grundlag bestod af deltagerobservationer under igangværende børnesamtaler. Det kunne have været spændende at optage disse samtaler på film for at kunne analysere barnets og socialrådgiverens nonverbale kropssprog, som jeg i mit TPV-projekt netop fokuserede på (Anguiano Lippert, 2021). I mit TPV projekt var et af de vigtigste fund, hvordan videooptagelser af samtaler med børn, i dette tilfælde under en Draw-&-Tell samtale, kunne give barnet endnu et sprog og derved mulighed for at udtrykke sit perspektiv. Jeg foretog to analyser, som jeg derefter sammenlignede. Analyse 1 inddrog kun det verbale sprog fra transskriberingen, hvorimod analyse 2 også indeholdte materiale fra videooptagelserne og dermed gav en mulighed for at analysere det nonverbale kropssprog. Jeg kunne konkludere, at analyse 2 gav barnet endnu et sprog at udtrykke sig på, foruden det verbale sprog samt det kreative bestående af deres tegning, hvilket bidrog til en mere fyldestgørende forståelse af barnets perspektiv (Anguiano Lippert, 2021).

Man kan argumentere for, at videooptagelser af en børnesamtale ligeledes ville kunne bidrage til en forståelse af barnets perspektiv via en analyse af barnets respons på socialrådgivernes forsøg på at inddrage dets perspektiv. Via en deltagerobservation med brug af en videooptager kunne det være muligt at fokusere på barnets perspektiv *fra* barnets perspektiv i stedet for fra socialrådgivernes perspektiv. Denne metode blev dog valgt fra af etiske og praktiske årsager, som jeg blev bekendt med i Lisbeth Rasks (2011) undersøgelse af barnets perspektiv under børnesamtaler, som blev nævnt og præsenteret i litteraturreviewet. Det var også Rasks (2011) oprindelige intention at deltage i en børnesamtale som observant, men hun kunne ikke finde socialrådgivere, der ønskede at have hende til at deltage under en børnesamtale, hvilket blev årsagen til, at også hun valgte en anden tilgang at undersøge emnet på. Derudover overvejede jeg selv meget det etiske aspekt ved at komme og være et forstyrrende element under en børnesamtale, der allerede for barnet er en sårbar og utryk situation, som kunne tænkes at blive *mere* utryk ved tilstedeværelsen af en studerende. Derudover kræver det også meget af socialrådgiveren, som man også kunne forestille sig ville blive forstyrret og måske distraheret af en udefrakommendes tilstedeværelse. Det ville også skulle undersøges om det ville være muligt rent juridisk, da der til en børnesamtale nogle gange bliver drøftet igangværende sager, som bliver behandlet yderst fortroligt. Af disse mange etiske årsager blev dette design til specialet fravalgt, om end det kunne være spændende at undersøge nærmere i fremtiden.

VIII. Udgang

Afslutning

I denne kvalitative afhandling er det blevet undersøgt, hvilke dilemmaer socialrådgivere måtte have ifm. inddragelsen af børns perspektiver til børnesamtalen. Dette er blevet undersøgt ved brug af to interviews, der er blevet behandlet med et diskursanalytisk fokus, hvor fem fortolkende repertoarer blev udledt: "Det kræver en relation-repertoire", "Barnets sandhed-repertoire", "Vi skal jo være symmetriske-repertoire", "Barnets bedste-repertoire" og "Barnets stemme er lille-repertoire". De fem repertoarer indeholder de væsentligste dilemmaer, som socialrådgiverne oplevede ifm. at inddrage barnets perspektiv til samtalen. Disse repertoarer og dilemmaer blev grundlaget for det efterfølgende diskussionsafsnit, der fokuserede på de selvfølgeligheder, man kan argumentere for i nogen grad, bliver taget for givet. De aspekter, der blev fokuseret på her, var at børn kan deltage i børnesamtalen uden en omsorgsperson, at børn har lyst til samt er i stand til at åbne op over for en fremmed, og at selve navnet på børnesamtalen er ekskluderende for de børn, der ikke kan indgå i en samtale på den måde, som det forventes. Både analysen og diskussionen er blevet inspireret af socialkonstruktivismen ift. at undersøge og afdække strukturer, der egentlig godt kunne være anderledes, og ikke er selvfølgeligheder eller konstanter. Slutteligt i diskussionen er der blevet fokuseret på, hvordan børnesamtalen kan udvikles og ændres for at undgå nogle af de aspekter, som dilemmaerne centrerer sig om, hvortil der bl.a. er fokus på at bringe barnet mere i fokus ved at inddrage flere elementer fra barnets eget liv, altid at inkludere en omsorgsperson til samtalen og inddrage kreative metoder for at give barnet endnu en måde at udtrykke sit perspektiv frem for blot det talte sprog.

Da børnesamtalen er et forholdsvist underbelyst emne inden for psykologien i Danmark, har det været interessant at undersøge, hvorvidt det psykologiske perspektiv har kunnet bidrage med nogle nye aspekter til den eksisterende forskning. Man kan argumentere for, at der med den socialkonstruktivistiske og diskursanalytiske metode er blevet sat spørgsmålstegn ved nogle selvfølgeligheder omkring rammerne for samtalen, som har bidraget til en ny forståelse af, hvordan vores kultur, normer, diskurser og sociale praksisser er med til at skabe rammerne for børnesamtalen. Det psykologiske syn på emnet har også bidraget til en større forståelse for den negligering

af børnesamtaler, som der findes i de seneste års statistikker på området, hvor næsten halvdelen af alle børnesamtaler viste sig ikke at blive afholdt retmæssigt på trods af lovkravet. Især dilemmaerne omkring hvad der egentlig var til barnets bedste samt strukturen for samtalen kan bidrage til en større forståelse for, at socialrådgivere vælger ikke at afholde børnesamtalen, hvis de vurderer, at barnet kan tage skade af samtalen, og at det derfor egentlig ikke er i barnets bedste at afholde den. Selve diskursen for, hvad et yngre barn er i stand til, og diskursen for hvordan voksne interagerer med de små børn, kan også være med til at forklare de tal, der viser, at især de små børn under syv år ikke bliver inviteret til børnesamtale.

Denne afhandling har overordnet bidraget til en mere nuanceret forståelse for de dilemmaer, som socialrådgivere oplever ifm. børnesamtalen, hvilket var problemformuleringens formål. Et interessant fund har ifm. dette været, at alle de dilemmaer, der trådte frem i analysen, omhandler børns perspektiver. Dette har måske for mig været det vigtigste fund af alle, altså hvordan begrebet "børns perspektiv" er et vidtfavnende begreb, som man kan forsøge at favne bedre til en børnesamtale ad rigtig mange veje, og ikke kun ved at lytte til barnet. Barnets perspektiv kan også imødekommes ved at skabe en relation til barnet, da barnet i så fald vil føle sig tryggere i konteksten og derved have mere lyst til at inddrage socialrådgiveren i dets livsverden. Ved ikke at lægge for meget vægt på magtforholdet og den ubalance, der vil være mellem socialrådgiveren og barnet, kan dette også bidrage til, at barnet føler sig vigtigt og anerkendt, hvilket igen kan forbedre mulighederne for, at barnet deler sit perspektiv. Denne måde at tilgå barnets perspektiv og ved at se alle de muligheder, der er for at voksne og fagpersoner kan hjælpe børn med at dele deres syn på eget liv eller en sag, kan måske også blive brugt i andre sammenhænge end lige børnesamtalen, f.eks. i dagtilbud, skoler og familien.

For at afslutte dette speciale på samme måde, som det blev startet på, håber jeg at forståelsen for drengens udtalelse i det indledende citat, er blevet udvidet. Det handler ikke kun om at høre, hvad børn siger, for at forstå deres perspektiv, men det handler i høj grad også om at forsøge at forstå, hvad der er *vigtigt* for dem. Når drengen i det indledende citat siger, at socialrådgiveren ikke kan forstå hvad børn *tænker*, hvis de ikke får det at *vide*, tænkte jeg først, at det i høj grad var drengens ansvar at sige verbalt, hvordan han havde det, og lade de voksne *vide* præcis, hvad han *tænker*. Det er dog blevet klart gennem denne afhandling, at voksne og professionelle har ansvaret for at skabe en så tryk, rar og åben kontekst som muligt, og at de skal forsøge at forstå,

hvad barnet mener med det, han lader dem vide og fokusere på det, der virker vigtigt for barnet.

Pensumoppgørelse

Ainsworth, M., Blehar, M., Waters, E., & Wall, S. (2015). Introduction. In: *PATTERNS OF ATTACHMENT. A Psychological Study of the Strange Situation*. Psychology Press

Andersen, T. (2005). Fortsatte refleksioner in: *Reflekterende processer - samtaler og samtaler om samtalerne*. Dansk Psykologisk Forlag

Anguiano Lippert, I. (2021) Draw-and-Tell samtaler med børn [upubliceret 9. semesterprojekt] Aalborg Universitet, Psykologi

Ankestyrelsens praksisundersøgelse af inddragelse af børn og forældre i sager om frivillige foranstaltninger. (2011). *Ankestyrelsen*.

Barnets perspektiv - Forældremyndighed, Barnets bopæl, Samvær, Tvangsfuldbyrdelse. (2006). Udvalget om Forældremyndighed og Samvær. Betænkning nr. 1475 (Kapitel 4)

Bergmann, B. (2015). Børnesamtalen - samtaler med børn og unge. In: Hougaard, M., Højbjerg, L. (2015). *Socialt arbejde med børn, unge og familier*. Hans Reitzels Forlag

Bo, K., Gehl, I. (2003). Børnesamtalen. *Uden for nummer 6, 4 årgang*

Burian, B. (2019) Børnemindmapping - med systemisk og narrativ reference [upubliceret]

Børnesagsbarometret - et indblik i kommunernes sagsbehandling på børneområdet. (2019).

Ankestyrelsen.

Børnesagsbarometret - et indblik i kommunernes sagsbehandling på børneområdet. (2020). *Ankestyrelsen*.

Børnesagsbarometret - et indblik i kommunernes sagsbehandling på børneområdet. (2021). *Ankestyrelsen*.

Collin, F. (2012). Socialkonstruktivisme. In: Jacobsen, M., Lippert-Rasmussen, K., Sommer, D., Samuelsson, I., Hundeide, K. (2010). *Child Perspectives and Children's Perspectives in Theory and Practice*. Springer

Danmarks Statistik (2019). Støtte til udsatte børn og unge (tillæg) forebyggende foranstaltninger

- Demuth, C. (2013). Ensuring Rigor in Qualitative Research Within the Field of Cross-Cultural Psychology. *The International Association for Cross-Cultural Psychology Conferences*.
- Demuth, C. (2017). Generalization from Single Cases and the Concept of Double Dialogicality. *Integrative Psychological & Behavioral Science*, 52(1), 77–93.
- Driessnack, M. (2006). Draw-and-tell conversations with children about fear. *Qualitative Health Research*, 16(10), 1414-1435.
- Esmark, A., Lausten, C., Andersen, N. (2015). Socialkonstruktivistiske analysestrategier. *Roskilde Universitetsforlag*
- Fleet, A., Harcourt, D. (2018) (Co)-Researching with Children. In: Fler M., van Oers B. (eds) *International Handbook of Early Childhood Education*. Springer International Handbooks of Education
- Familiestyrelsen (2011). Barnets perspektiv. In: *Evaluering af forældreansvarsloven*. Familiestyrelsen København
- Gallagher, M. (2008). ‘Power is not an evil’: rethinking power in participatory methods. *Children's Geographies*
- Greene, S. (2012). Child Psychology - Taking account of children at last? *Irish Journal of Psychology*
- Greene, S., D., Hogan, D. (2005) Researching children's experience: methods and approaches. *SAGE*
- Hansen, B. (2003). “Det er jo os, det handler om”. *Uden for nummer 6, 4 årgang*
- Hansen, M., Christensen, G. (2015). *Introduktion til socialkonstruktionisme - videnskabsteori og praksis*. Dafolo.
- Haugaard, A., Cardinaal, L. (2019). Integrated Children’s System (ICS). *Socialstyrelsen*
- Justitsministeriets forskningskontor. (2011). Forældreansvarsloven - Belysning af barnets perspektiv
- Hedegaard, M., Fler, M. (2008). Studying Children – A Cultural Historical Approach. Open Press University
- Jørgensen, M., Phillips, L. (1999). Diskurspsykologi. In: *Diskursanalyse som teori og metode* (1999) Roskilde Universitetsforlag
- Jørgensen, P., Kampmann, J. (2000). *Antologi - børn som informanter*. Børneråddet
- Kvale, S., Brinkmann, S. (2009). InterView - Introduktion til et håndværk. *Hans Reitzels Forlag*

- Munch, A. (2005). *Forskning og socialt arbejde med udsatte børn og unge - en antologi*. UFC Børn og unge og KABU, Socialministeriets kvalitetsprojekt 2002-2005
- Nedergaard, P. (2012). *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*. Hans Reitzels Forlag
- Potter, J., Wetherell, M. (1987). *Discourse and Social Psychology - Beyond Attitudes and Behavior*. Sage Publications.
- Rask, L. (2011). Børnesamtalen - Inddragelse af barnets perspektiver - dilemmaer i myndighedssagsbehandlerens arbejde. *Professionshøjskolen Metropol*
- Sommer, D., Samuelsson, P., Hundeide, H. (2010). *Child Perspective and Children's Perspectives in Theory and Practice*. Springer
- Svendsen, M., Haugaard, A. (2020). Samtaler med børn og unge i myndighedssager. *Socialstyrelsen*
- Warming, H., Bo, I. (2006). Et kritisk sociologisk børneperspektiv på den sociale indsats overfor udsatte børn og unge. Norsk senter for barneforskning.
- Warming, H. (2011). Børneperspektiver. Børn som ligeværdige medspillere i social og pædagogisk arbejde. *Akademisk Forlag*
- Wetherell, M., Potter, J. (1988). Chapter 12: Discourse analysis and the identification of interpretative repertoires. In: Antaki, C. (1988). *Analyzing Everyday Explanation - A casebook of Methods*. SAGE Publications.
- Yardly, L. (2008). Demonstrating Validity in Qualitative Psychology. In: Smith, J.: *Qualitative Psychology. A Practical Guide to Research Methods* (2nd ed.). Chapter London: Sage
- Øvreeide, H. (2004). *At tale med børn - samtalen som redskab i børnesager*. Hans Reitzels Forlag

Referenceliste

- Ainsworth, M., Blehar, M., Waters, E., & Wall, S. (2015). Introduction. In: *PATTERNS OF ATTACHMENT. A Psychological Study of the Strange Situation*. Psychology Press
- Andersen, T. (2005). Fortsatte refleksioner in: *Reflekterende processer - samtaler og samtaler om samtalerne*. Dansk Psykologisk Forlag

- Anguiano-Lippert, I. (2021) Draw-and-Tell samtaler med børn [upubliceret 9. semesterprojekt] Aalborg Universitet, Psykologi
- Ankestyrelsens praksisundersøgelse af inddragelse af børn og forældre i sager om frivillige foranstaltninger. (2011). *Ankestyrelsen*.
- Barnets perspektiv - Forældremyndighed, Barnets bopæl, Samvær, Tvangsfuldbyrdelse. (2006). Udvalget om Forældremyndighed og Samvær. Betænkning nr. 1475 (Kapitel 4)
- Bergmann, B. (2015). Børnesamtalen - samtaler med børn og unge. In: Hougaard, M., Højbjerg, L. (2015). *Socialt arbejde med børn, unge og familier*. Hans Reitzels Forlag
- Bo, K., Gehl, I. (2003). Børnesamtalen. *Uden for nummer 6, 4 årgang*
- Burian, B. (2019) Børnemindmapping - med systemisk og narrativ reference [upubliceret]
- Børnesagsbarometret - et indblik i kommunernes sagsbehandling på børneområdet. (2019). *Ankestyrelsen*.
- Børnesagsbarometret - et indblik i kommunernes sagsbehandling på børneområdet. (2020). *Ankestyrelsen*.
- Børnesagsbarometret - et indblik i kommunernes sagsbehandling på børneområdet. (2021). *Ankestyrelsen*.
- Collin, F. (2012). Socialkonstruktivisme. In: Jacobsen, M., Lippert-Rasmussen, K., Sommer, D., Samuelsson, I., Hundeide, K. (2010). *Child Perspectives and Children's Perspectives in Theory and Practice*. Springer
- Danmarks Statistik (2019). Støtte til udsatte børn og unge (tillæg) forebyggende foranstaltninger
- Demuth, C. (2013). Ensuring Rigor in Qualitative Research Within the Field of Cross-Cultural Psychology. *The International Association for Cross-Cultural Psychology Conferences*.
- Demuth, C. (2017). Generalization from Single Cases and the Concept of Double Dialogicality. *Integrative Psychological & Behavioral Science*, 52(1), 77–93.
- Driessnack, M. (2006). Draw-and-tell conversations with children about fear. *Qualitative Health Research*, 16(10), 1414-1435.
- Esmark, A., Lausten, C., Andersen, N. (2015). Socialkonstruktivistiske analysestrategier. *Roskilde Universitetsforlag*

- Fleet, A., Harcourt, D. (2018) (Co)-Researching with Children. In: Fleeer M., van Oers B. (eds) *International Handbook of Early Childhood Education*. Springer International Handbooks of Education
- Familiestyrelsen (2011). Barnets perspektiv. In: *Evaluering af forældreansvarsloven*. Familiestyrelsen København
- Gallagher, M. (2008). 'Power is not an evil': rethinking power in participatory methods. *Children's Geographies*
- Greene, S. (2012). Child Psychology - Taking account of children at last? *Irish Journal of Psychology*
- Greene, S., D., Hogan, D. (2005) Researching children's experience: methods and approaches. *SAGE*
- Hansen, B. (2003). "Det er jo os, det handler om". *Uden for nummer 6, 4 årgang*
- Hansen, M., Christensen, G. (2015). *Introduktion til socialkonstruktionisme - videnskabsteori og praksis*. Dafolo.
- Haugaard, A., Cardinaal, L. (2019). Integrated Children's System (ICS). *Socialstyrelsen*
- Hedegaard, M., Fleeer, M. (2008). Studying Children – A Cultural Historical Approach. Open Press University
- Justitsministeriets Forskningskontor. (2011). Forældreansvarsloven - Belysning af barnets perspektiv
- Jørgensen, M., Phillips, L. (1999). Diskurspsykologi. In: *Diskursanalyse som teori og metode* (1999) Roskilde Universitetsforlag
- Jørgensen, P., Kampmann, J. (2000). *Antologi - børn som informanter*. Børneråddet
- Kvale, S., Brinkmann, S. (2009). InterView - Introduktion til et håndværk. *Hans Reitzels Forlag*
- Munch, A. (2005). *Forskning og socialt arbejde med udsatte børn og unge - en antologi*. UFC Børn og unge og KABU, Socialministeriets kvalitetsprojekt 2002-2005
- Nedergaard, P. (2012). *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*. Hans Reitzels Forlag
- Potter, J., Wetherell, M. (1987). *Discourse and Social Psychology - Beyond Attitudes and Behavior*. Sage Publications.
- Rask, L. (2011). Børnesamtalen - Inddragelse af barnets perspektiver - dilemmaer i myndighedssagsbehandlerens arbejde. *Professionshøjskolen Metropol*

- Sommer, D., Samuelsson, P., Hundeide, H. (2010). *Child Perspective and Children's Perspectives in Theory and Practice*. Springer
- Svendsen, M., Hugaard, A. (2020). Samtaler med børn og unge i myndighedssager. *Socialstyrelsen*
- Warming, H., Bo, I. (2006). Et kritisk sociologisk børneperspektiv på den sociale indsats overfor udsatte børn og unge. Norsk senter for barneforskning.
- Warming, H. (2011). Børneperspektiver. Børn som ligeværdige medspillere i social og pædagogisk arbejde. *Akademisk Forlag*
- Wetherell, M., Potter, J. (1988). Chapter 12: Discourse analysis and the identification of interpretative repertoires. In: Antaki, C. (1988). *Analyzing Everyday Explanation - A casebook of Methods*. SAGE Publications.
- Yardly, L. (2008). Demonstrating Validity in Qualitative Psychology. In: Smith, J.: *Qualitative Psychology. A Practical Guide to Research Methods* (2nd ed.). Chapter London: Sage
- Øvreeide, H. (2004). *At tale med børn - samtalen som redskab i børnesager*. Hans Reitzels forlag